WYROK SĄDU PIERWSZEJ INSTANCJI (piąta izba)
z dnia 25 października 2005 r. *

W sprawie T-38/02

Groupe Danone, z siedzibą w Paryżu (Francja), reprezentowana przez A. Wincklera oraz M. Wahę, adwokatów,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Wspólnot Europejskich, reprezentowanej przez A. Bouqueta oraz W. Wilsa, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana,

mającej za przedmiot skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji 2003/569/WE z dnia 5 grudnia 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE (sprawa IV/37.614/F3 PO/Interbrew i Alken-Maes) (Dz.U. 2003, L 200, str. 1) oraz ewentualnie obniżenie kwoty grzywny nałożonej na skarżącą w art. 2 decyzji,

* Język postępowania: francuski.

SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI WSPÓLNOT EUROPEJSKICH (piąta izba),

w składzie: M. Vilaras, prezes, E. Martins Ribeiro i K. Jürimäe, sędziowie,

sekretarz: J. Plingers, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 8 grudnia 2004 r.

wydaje następujący

Wyrok

Ramy prawne

1 Rozporządzenie Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r. pierwsze rozporządzenie wprowadzające w życie art. [81] i [82] traktatu (Dz.U. 17, str. 204) w art. 15 ust. 2 stanowi, że:

„Komisja może, w formie decyzji, nakładać na przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw kary pieniężne w wysokości 1000 [EUR] — 1 000 000 [EUR] albo ponad tę kwotę do dziesięciu procent wartości osiągniętego w poprzednim roku

gospodarczym obrotu każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu, jeśli umyślnie lub przez niedbalstwo:

a) naruszają art. [81] ust. 1 lub art. [82] traktatu;

b) naruszają obowiązki nałożone zgodnie z art. 8 ust. 1 [rozporządzenia].

Przy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia".

2 Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS (Dz.U. 1998, C 9, str. 3, zwane dalej „wytycznymi") określają metodę mającą zastosowanie przy określaniu kwot tych grzywien, „któr[a] na wstępie określa kwotę podstawową, która będzie zwiększona tak, aby umożliwić wzięcie pod uwagę okoliczności obciążających, oraz zmniejszana tak, aby wziąć pod uwagę okoliczności łagodzące" (wytyczne akapit drugi). Według tych samych wytycznych „ta kwota podstawowa będzie określana w zależności od wagi i trwania naruszenia, które są jedynymi kryteriami, do których istnieje odniesienie w artykule 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17" (wytyczne, pkt 1).

3 Komunikat Komisji dotyczący nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach kartelowych (Dz.U. 1996, C 207, str. 4, zwany dalej „komunikatem w sprawie współpracy") „określa przesłanki, na jakich przedsiębiorstwa współpracujące z Komisją w trakcie dochodzenia w sprawie kartelu mogą być zwolnione z grzywny lub skorzystać z obniżenia jej kwoty, którą w przeciwnym przypadku musiałyby zapłacić" (część A pkt 3 komunikatu).

4 Część D komunikatu w sprawie współpracy brzmi następująco:

„D. Odczuwalne obniżenie kwoty grzywny

1. Jeżeli przedsiębiorstwo współpracuje, a nie są spełnione wszystkie przesłanki określone w [częściach] B i C, korzysta ono z obniżki w wysokości 10–50% kwoty grzywny, która zostałaby na nie nałożona w braku współpracy.

2. Może to mieć miejsce w szczególności, jeżeli:

— przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo przedstawia Komisji informacje, dokumenty lub inne środki dowodowe, które przyczyniają się do stwierdzenia istnienia naruszenia,

— po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty".

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

5 W chwili zdarzeń Interbrew NV (zwane dalej „Interbrew") i Brouwerijen Alken-Maes NV (zwane dalej „Alken-Maes") zajmowały odpowiednio pierwsze i drugie miejsce na belgijskim rynku piwa. Alken-Maes było filią grupy Danone SA (zwanej dalej „skarżącą"), która prowadziła działalność również na francuskim rynku piwa za pośrednictwem innej filii, Brasseries Kronenbourg SA (zwanej dalej „Kronenbourg"). W 2000 r. skarżąca zaprzestała prowadzenia działalności w sektorze piwa.

6 W 1999 r. Komisja wszczęła dochodzenie w sprawie ewentualnego naruszenia wspólnotowych reguł konkurencji w belgijskim sektorze piwowarskim — sygn. akt: IV/37.614/F3.

7 W ramach tego dochodzenia, w dniu 29 września 2000 r., Komisja wszczęła postępowanie i skierowała do skarżącej, a także do przedsiębiorstw Interbrew, Alken-Maes, NV Brouwerij Haacht (zwanego dalej „Haacht") i NV Brouwerij Martens (zwanego dalej „Martens"), pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Wszczęte wobec skarżącej postępowanie oraz skierowane do niej pismo w sprawie przedstawienia zarzutów dotyczyły wyłącznie jej przypuszczalnego udziału w kartelu zwanym „Interbrew/Alken-Maes" na belgijskim rynku piwa.

8 W dniu 5 grudnia 2001 r. Komisja wydała decyzję 2003/569/WE dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE (sprawa IV/37.614/F3 PO przeciwko Interbrew i Alken-Maes) (Dz.U. 2003, L 200, str. 1), skierowaną zarówno do skarżącej, jak i do przedsiębiorstw Interbrew, Alken-Maes, Haacht i Martens (zwaną dalej „zaskarżoną decyzją").

9 W zaskarżonej decyzji stwierdzono dwa odrębne naruszenia reguł konkurencji, a mianowicie z jednej strony złożony system porozumień lub uzgodnionych praktyk

w zakresie dotyczącym piwa sprzedawanego w Belgii (zwany dalej „kartelem Interbrew/Alken-Maes"), a z drugiej strony uzgodnione praktyki w zakresie dotyczącym piwa sprzedawanego pod oznaczeniem dystrybutora. W zaskarżonej decyzji stwierdzono, że skarżąca, Interbrew i Alken-Maes uczestniczyły w pierwszym naruszeniu, podczas gdy Interbrew, Alken-Maes, Haacht i Martens uczestniczyły w drugim naruszeniu.

10 Chociaż w chwili zdarzeń skarżąca była spółką matką Alken-Maes, w zaskarżonej decyzji jedynie jej zarzucono popełnienie naruszenia. W istocie, ze względu na jej aktywną rolę w kartelu Interbrew/Alken-Maes, skarżąca została uznana za odpowiedzialną zarówno za własny udział, jak i za udział Alken-Maes w spornym kartelu. Natomiast Komisja stwierdziła, że nie należy pociągać skarżącej do odpowiedzialności za udział jej filii w uzgodnionej praktyce w zakresie dotyczącym piwa sprzedawanego pod oznaczeniem dystrybutora, zważywszy, że nie brała udziału w tym kartelu.

11 Naruszenie zarzucane skarżącej polega na jej udziale — bezpośrednim oraz za pośrednictwem filii Alken-Maes — w złożonym systemie porozumień lub uzgodnionych praktyk stanowiących ogólny pakt o nieagresji, cenach i promocjach w handlu detalicznym, podziale klientów w sektorze „hoteli, restauracji i kawiarni" (zwanym dalej „horeca"), w tym klientów „krajowych", ograniczeniu inwestycji i reklamy na rynku horeca, nowej strukturze cenowej stosowanej w sektorze horeca i w handlu detalicznym oraz wymianie informacji na temat sprzedaży w sektorze horeca i w handlu detalicznym.

12 Zgodnie z zaskarżoną decyzją przytoczone naruszenie obejmowało okres od dnia 28 stycznia 1993 r. do dnia 28 stycznia 1998 r.

13 Stwierdziwszy, że wszystkie elementy pozwalają na dojście do wniosku, że zaprzestano już dokonywania naruszenia, Komisja uznała, że nie ma konieczności nakładania na zainteresowane przedsiębiorstwa obowiązku zaniechania naruszenia na podstawie art. 3 rozporządzenia nr 17.

14 Komisja uznała natomiast, że na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 należy nałożyć grzywnę na Interbrew i skarżącą za uczestnictwo w kartelu Interbrew/Alken-Maes.

15 W tym względzie Komisja stwierdziła w zaskarżonej decyzji, że wszyscy uczestnicy kartelu Interbrew/Alken-Maes popełnili naruszenie umyślnie.

16 Aby ustalić kwotę grzywien, Komisja zastosowała w zaskarżonej decyzji metodę określoną w wytycznych oraz w komunikacie w sprawie współpracy.

17 Sentencja zaskarżonej decyzji brzmi następująco:

„*Artykuł 1*

[Interbrew], [Alken-Maes] i [skarżąca] naruszyły art. 81 ust. 1 [WE] poprzez uczestniczenie w złożonym systemie porozumień lub uzgodnionych praktyk stanowiących ogólny pakt o nieagresji, cenach i promocjach w handlu detalicznym, podziale klientów w sektorze horeca (obejmującym klientów sektora „klasycznego" i klientów krajowych), ograniczeniu inwestycji i reklamy na rynku horeca, nowej strukturze cenowej stosowanej w sektorze horeca i w handlu detalicznym oraz wymianie informacji na temat sprzedaży w sektorze horeca i w handlu detalicznym w okresie od dnia 28 stycznia 1993 r. do dnia 28 stycznia 1998 r.

Artykuł 2

Z tytułu naruszeń stwierdzonych w art. 1 na [Interbrew] i [skarżącą] nałożone zostają następujące grzywny:

a) na [Interbrew]: grzywna w wysokości 45,675 mln EUR;

b) [na skarżącą]: grzywna w wysokości 44,043 mln EUR.

[...]".

Przebieg postępowania i żądania stron

18 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 22 lutego 2002 r. skarżąca złożyła niniejszą skargę.

19 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (piąta izba) zdecydował o otwarciu procedury ustnej. Na podstawie art. 64 regulaminu Sąd wezwał strony do przedstawienia pewnych dokumentów i udzielenia odpowiedzi na piśmie na niektóre pytania. Strony spełniły te żądania w wyznaczonym terminie.

20 Pismem z dnia 30 listopada 2004 r. skarżąca zwróciła się do Sądu, po pierwsze, o włączenie do akt decyzji Komisji z dnia 29 września 2004 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE (sprawa COMP/C.37750/B2 — Brasseries Kronenbourg, Brasseries Heineken), notyfikowanej jako dokument C (2004) 3597 wersja ostateczna (zwanej dalej „decyzją w sprawie Kronenbourg/Heineken"), a po drugie, w ramach środków organizacji postępowania ustanowionych w art. 64 regulaminu, o wezwanie Komisji do przedstawienia, przed rozprawą lub w jej trakcie, wyników dochodzenia dotyczącego ewentualnego nadużycia dominującej pozycji Interbrew na belgijskim rynku piwa.

21 Decyzją z dnia 3 grudnia 2004 r. Sąd, po pierwsze, dołączył do akt wspomniane pismo i powiadomił Komisję, że podczas rozprawy zostanie wezwana do przedstawienia uwag na temat wniosku skarżącej o włączenie do akt decyzji w sprawie Kronenbourg/Heineken. Po drugie, Sąd odrzucił złożony w ramach środków organizacji postępowania wniosek o przedstawienie przez Komisję wyników dochodzenia dotyczącego ewentualnego nadużycia dominującej pozycji Interbrew na belgijskim rynku piwa.

22 Na rozprawie w dniu 8 grudnia 2004 r. wysłuchane zostały wystąpienia stron i ich odpowiedzi na ustne pytania Sądu. Podczas posiedzenia Komisja oświadczyła, że nie sprzeciwia się wnioskowi skarżącej o włączenie do akt decyzji w sprawie Kronenbourg/Heineken, co uczyniono na mocy decyzji Sądu.

23 Skarżąca wnosi do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji na mocy art. 230 WE, ewentualnie obniżenie kwoty grzywny nałożonej w art. 2 tej decyzji na podstawie art. 229 WE;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

24 Komisja wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi;

— obciążenie skarżącej kosztami postępowania.

Co do prawa

25 Na poparcie swojej skargi skarżąca wysunęła osiem zarzutów. Dwa zarzuty, podniesione tytułem żądania głównego, dotyczą stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji i oparte są na naruszeniu prawa do obrony i zasady dobrej administracji (zarzut pierwszy), jak również na naruszeniu obowiązku uzasadnienia (zarzut drugi). Sześć pozostałych zarzutów, podniesionych pomocniczo, ma na celu obniżenie nałożonej kwoty grzywny. Zarzuty te opierają się odpowiednio na błędnej ocenie wagi naruszenia przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywny — z naruszeniem zasad proporcjonalności, równego traktowania i ne bis in idem (zarzut trzeci) — na błędnej ocenie czasu trwania naruszenia (zarzut czwarty), na bezpodstawnym charakterze uwzględnionej okoliczności obciążającej polegającej na presji wywieranej na Interbrew (zarzut piąty), na bezzasadnym uwzględnieniu wobec skarżącej okoliczności obciążającej w postaci powrotu do naruszenia (zarzut szósty), na niedostatecznym uwzględnieniu okoliczności łagodzących (zarzut siódmy) i na nieprawidłowej ocenie zakresu współpracy skarżącej, z naruszeniem zasady równego traktowania i komunikatu w sprawie współpracy (zarzut ósmy).

A — *W przedmiocie żądań stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji*

1. *W przedmiocie zarzutu opartego na naruszeniu prawa do obrony i zasady dobrej administracji*

26 Zarzut ten dzieli się na trzy części. W pierwszej części skarżąca podnosi, że nie mogła zbadać kontekstu, w jakim został sporządzony dokument obciążający wykorzystany przez Komisję. W drugiej części skarżąca zwraca uwagę, że przed wydaniem zaskarżonej decyzji Komisja nie pozwoliła jej na zapoznanie się z elementami uwzględnionymi przy obliczaniu grzywny. Wreszcie w trzeciej części tego zarzutu skarżąca podnosi, że nieudokumentowany charakter spotkań Komisji i Interbrew, a także odmowa Komisji przekazania skarżącej odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów stanowią nie tylko naruszenie prawa do obrony, lecz również naruszenie zasady dobrej administracji.

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu opartej na uniemożliwieniu skarżącej zbadania kontekstu, w jakim został sporządzony dokument obciążający wykorzystany przez Komisję

Argumenty stron

27 Skarżąca podnosi, że należy stwierdzić nieważność zaskarżonej decyzji z powodu tego, że skarżąca nie mogła ustosunkować się do fragmentu dokumentu skopiowanego przez Komisję w przedsiębiorstwie Heineken NV (zwanym dalej „Heineken") w ramach powiązanego dochodzenia w Niderlandach (zwanego dalej „dokumentem Heinekena") ani zakwestionować tego fragmentu. Komisja powołała się na ten dokument w motywie 55 zaskarżonej decyzji na poparcie zarzutu, zgodnie z którym skarżąca wywierała presję na Interbrew, grożąc jej represjami na rynku

francuskim, aby zmusić ją do rozszerzenia zakresu kartelu. Pozostałe elementy uwzględnione na poparcie tego zarzutu, które zostały wymienione w motywie 54 zaskarżonej decyzji, ograniczają się do jednostronnych oświadczeń Interbrew.

28 Skarżąca przyznaje, że dokument był powołany w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów oraz że zapoznała się z nim w momencie uzyskania dostępu do akt. Jednakże Komisja w zaskarżonej decyzji miała ograniczyć się do podania miejsca i okoliczności uzyskania dokumentu Heinekena, uznając jego wiarygodność bez dodatkowych formalności, i nie umożliwiła skarżącej zbadania kontekstu, w jakim dokument został sporządzony.

29 Skarżąca twierdzi, że nie miała zatem dostępu do pism lub notatek wewnętrznych, które poprzedzały ten dokument lub powstały po nim, jeżeli nie wchodziły one w skład akt. Skarżąca dodaje, że żadne pismo związane z tym dokumentem, które mogło zostać uzyskane podczas dochodzenia w Niderlandach, nie zostało włączone do akt pomimo wniosku skarżącej. Do akt nie zostały włączone również ewentualne uwagi spółek Heineken i Interbrew dotyczące zakresu tego dokumentu. Ponadto korespondencja między Komisją a spółką Heineken dotycząca poufności dokumentu Heinekena, o której powiadomiła Komisja, nie zawiera żadnej dodatkowej informacji ani nie wskazuje, że Komisja posiadała elementy niezbędne do interpretacji tego dokumentu.

30 Skarżąca podnosi w tym względzie dwa alternatywne zarzuty. Albo elementy pozwalające na interpretację istniały i nie zostały włączone do akt, a udzielony do nich dostęp był nieregularny i naruszał prawo do obrony, albo też takie elementy nie istniały, a Komisja powinna, zgodnie z ciążącym na niej obowiązkiem uwzględniania także okoliczności odciążających, sprawdzić wiarygodność informacji zawartych w dokumencie Heinekena, starając się zapoznać z kontekstem, w jakim został sporządzony.

31 Skarżąca podnosi, że w każdym razie gdyby znała tożsamość autora i kontekst opracowania dokumentu Heinekena, mogłaby doprowadzić do innego wyniku postępowania administracyjnego, gdyż mogłaby ewentualnie wykazać brak autentyczności lub wiarygodności wspomnianego dokumentu. W takim przypadku indywidualne oświadczenia Interbrew nie byłyby wystarczające, aby udowodnić domniemaną presję wywieraną na to ostatnie przedsiębiorstwo. Wystąpiło zatem naruszenie prawa do obrony, zgodnie z orzecznictwem Sądu (wyrok Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95 Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, zwany „Cement", Rec. str. II-491, pkt 247, dalej zwany „wyrokiem w sprawie cementu").

32 Komisja zwraca uwagę, że skarżąca miała dostęp do dokumentu Heinekena i mogła w pełni zapoznać się z „kontekstem" jego powstania, a ponadto podczas postępowania administracyjnego nie podniosła ona naruszenia prawa do obrony. W każdym razie, zdaniem Komisji, dokument Heinekena nie jest jedynym środkiem dowodowym w odniesieniu do gróźb skarżącej wobec Interbrew.

Ocena Sądu

33 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem celem udostępniania akt w sprawach z zakresu konkurencji jest, między innymi, umożliwienie adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zapoznania się z dowodami zawartymi w aktach Komisji, aby mogli oni na podstawie tych dowodów skutecznie ustosunkować się do wniosków, do jakich doszła Komisja w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawach połączonych T-191/98 i od T-212/98 do T-214/98 Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-3275, pkt 334 i powołane tam orzecznictwo). Dostęp do akt wynika zatem z gwarancji procesowych, których celem jest ochrona prawa do obrony, a w szczególności zapewnienie skutecznego wykonania prawa do przedstawienia stanowiska (zob. ww. wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 334 i powołane tam orzecznictwo).

34 Komisja ma zatem obowiązek udostępnić przedsiębiorstwom uczestniczącym w postępowaniu na podstawie art. 81 ust. 1 WE wszystkie dokumenty obciążające lub odciążające zgromadzone przez nią w trakcie dochodzenia, z zastrzeżeniem tajemnicy handlowej innych przedsiębiorstw, dokumentów wewnętrznych instytucji i innych poufnych informacji (zob. wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 33 powyżej, pkt 335 i powołane tam orzecznictwo).

35 Jeżeli okaże się, że w zaskarżonej decyzji Komisja oparła się na dokumentach obciążających, które nie zostały włączone do akt postępowania i nie zostały przedstawione skarżącej, należy je wykluczyć spośród środków dowodowych (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 25 października 1983 r. w sprawie 107/82 AEG przeciwko Komisji, Rec. str. 3151, pkt 24–30; ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 382 i ww. w pkt 33 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 338).

36 Jeżeli chodzi o dokumenty, które mogły zawierać dowody odciążające, należy stwierdzić, że w przypadku gdy dokumenty te zostały włączone do akt postępowania Komisji, ewentualne stwierdzenie naruszenia prawa do obrony jest niezależne od sposobu, w jaki zainteresowane przedsiębiorstwo zachowało się podczas postępowania administracyjnego i kwestii, czy przedsiębiorstwo było zobowiązane do zwrócenia się do Komisji o przyznanie mu dostępu do akt lub o przekazanie określonych dokumentów (wyroki Sądu z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie T-30/91 Solvay przeciwko Komisji, Rec. str. II-1775, pkt 96 i ww. w pkt 33 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 340).

37 Jeżeli natomiast chodzi o dokumenty, które mogłyby zawierać dowody odciążające, a które nie zostały włączone do akt postępowania Komisji, skarżąca ma obowiązek złożyć do tej instytucji wyraźny wniosek o dostęp do takich dokumentów, przy czym niezłożenie go w trakcie postępowania administracyjnego ma w tej kwestii skutek prekluzyjny, jeżeli chodzi o skargę o stwierdzenie nieważności, jaka miałaby być ewentualnie wniesiona przeciwko ostatecznej decyzji (ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 383 i ww. w pkt 33 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 340).

38 W świetle tych zasad należy rozpatrzyć zasadność zarzutów sformułowanych przez skarżącą.

39 Na wstępie należy stwierdzić, że nie jest kwestionowany fakt, iż Komisja początkowo weszła w posiadanie dokumentu Heinekena podczas kontroli przeprowadzanej przez nią na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 w pomieszczeniach przedsiębiorstwa Heineken w Niderlandach w dniach 22 i 23 marca 2000 r., w kontekście sprawy odrębnej od niniejszego przypadku. Następnie, w dniu 14 kwietnia 2000 r., w ramach postępowania administracyjnego dotyczącego niniejszej sprawy, w trybie żądania udzielenia informacji na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17 Komisja zażądała od Heinekena przekazania nowej kopii dokumentu, która została włączona do akt.

40 Należy również podnieść, że skarżąca przyznaje, iż dokument Heinekena został wymieniony w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a skarżąca zapoznała się z nim w momencie dostępu do akt w trakcie postępowania administracyjnego. Jeżeli chodzi w szczególności o ten dokument, skarżąca mogła zatem rzeczywiście skorzystać z prawa do przedstawienia stanowiska.

41 Skarżąca podnosi jednak, że nie miała dostępu do ewentualnych pism lub notatek wewnętrznych, które mogły poprzedzać sporządzenie dokumentu Heinekena lub zostać sporządzone po nim, a jednocześnie mogły zawierać dowody odciążające.

42 Jeśli chodzi o zarzut skarżącej oparty na fakcie, że Komisja nie powiadomiła jej o posiadanych pismach lub notatkach wewnętrznych, nie może on zostać przyjęty. Należy bowiem przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem skarżąca może powoływać się na naruszenie prawa do obrony wyłącznie w przypadku, gdy w trakcie postępowania administracyjnego skierowała do Komisji wyraźny wniosek o dostęp do spornych dokumentów (zob. pkt 37 powyżej).

43 Tymczasem skarżąca nie przedstawiła takiego wniosku. W istocie, po pierwsze, w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca ogranicza się do stwierdzenia w sprawie dokumentu Heinekena, że „wartość dowodowa dokumentu wydaje się wątpliwa [oraz że] [ż]aden element [pisma w sprawie przedstawienia zarzutów] lub dotyczący dokumentu nie pozwala [skarżącej] na ustalenie tożsamości jego autora lub zbadanie kontekstu dokumentu". Tego rodzaju stwierdzenie nie może zostać uznane za wyraźny wniosek o dostęp do spornych pism lub notatek wewnętrznych. Skarżąca zapytana o tę kwestię przez Sąd podczas rozprawy potwierdziła zresztą, że wniosek o dostęp do akt, który złożyła w trakcie postępowania administracyjnego, miał charakter ogólny. Po drugie, w pismach z dnia 24 i 28 stycznia 2002 r. skarżąca poprzestała na przedstawieniu bardzo ogólnego i niezawierającego żadnego wyraźnego odniesienia do spornych dokumentów, drugiego wniosku o dostęp do akt, co w każdym razie miało miejsce po zamknięciu postępowania administracyjnego.

44 Jeżeli chodzi o zarzut skarżącej oparty na twierdzeniu, że jeżeli Komisja nie posiadała żadnego pisma lub notatki wewnętrznej poprzedzających sporządzenie dokumentu Heinekena lub sporządzonych po nim, naruszyła ona obowiązek bezstronności poprzez niezbadanie prawdziwości treści wspomnianego dokumentu, wystarczy stwierdzić, że zarzut ten nie dotyczy problemu prawa do obrony. Skarżąca zwróciła się bowiem z wnioskiem o stwierdzenie, czy Komisja wystarczająco wskazała to, czego zamierza dowieść za pośrednictwem w szczególności dokumentu Heinekena i czy w zakresie, w jakim dokument ten był niezbędny do potwierdzenia tego dowodu, prawdziwość tego zamiaru została wystarczająco potwierdzona. Skarżąca podaje w wątpliwość dowodowy charakter dokumentu Heinekena, jednakże kwestia ta jest pozbawiona znaczenia przy rozpatrywaniu niniejszego zarzutu opartego na naruszeniu prawa do obrony (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie T-37/91 ICI przeciwko Komisji, Rec. str. II-1901, pkt 72) i zostanie ona rozpatrzona w pkt 260, 261, 271–273 i 284–290 poniżej.

45 Należy zatem oddalić pierwszą część zarzutu.

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu opartej na okoliczności, że Komisja nie umożliwiła skarżącej zapoznania się z elementami uwzględnionymi do obliczenia grzywny przed wydaniem zaskarżonej decyzji

Argumenty stron

46 Skarżąca wskazuje na naruszenie prawa do obrony wynikające z faktu, że Komisja w żadnym momencie nie zapewniła jej możliwości zapoznania się z elementami, które zamierzała wykorzystać do obliczenia kwoty grzywny, i ustosunkowania się do nich. W piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja ograniczyła się jedynie do krótkiego streszczenia metody zalecanej w wytycznych, natomiast żaden element pisma nie pozwolił skarżącej przewidzieć szczególnie niekorzystnego podejścia Komisji względem niej i wynikającego stąd nierównego traktowania skarżącej w stosunku do Interbrew.

47 Skarżąca stwierdza w szczególności, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie wskazywało na to, że Komisja zamierzała powołać się w stosunku do skarżącej na ponowne popełnienie naruszenia, podczas gdy tego rodzaju okoliczność obciążająca jest rzadko uwzględniana w decyzjach. W 2001 r. Komisja kilkakrotnie ukarała przedsiębiorstwa powracające do naruszenia, lecz nie powoływała się na tę okoliczność obciążającą podczas ustalania kwoty grzywny. Było tak w przypadku przedsiębiorstwa F. Hoffmann-La Roche AG (zwanego dalej „Hoffmann-La Roche") w decyzji Komisji 2003/2/WE z dnia 21 grudnia 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/E-1/37.512 — Witaminy) (Dz.U. 2003, L 6, str. 1, zwanej dalej „decyzją w sprawie witamin") i decyzji Komisji 2002/742/WE z dnia 5 grudnia 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/E-1/36.604 — Kwas cytrynowy) (Dz.U. 2002, L 239, str. 18, zwanej dalej „decyzją w sprawie kwasu cytrynowego"), a także w przypadku przedsiębiorstwa Stora Kopparbergs Bergslags AB (zwanego dalej „Stora"), chociaż jako adresat decyzji występowało ono pod inną nazwą, w sprawie zakończonej wydaniem decyzji Komisji 2004/337/WE z dnia 20 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/E-

1/36.212 — Kalka) (Dz.U. 2004, L 115, str. 1, zwana dalej „decyzją w sprawie kalki") lub w przypadku przedsiębiorstwa Volkswagen AG (zwanego dalej „Volkswagen") w decyzji Komisji 2001/711/WE z dnia 29 czerwca 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE (sprawa COMP/F-2/36.693 — Volkswagen) (Dz.U. L 262, str. 14, zwanej dalej „decyzją Volkswagen II"). Tymczasem taka różnica w traktowaniu jest zdaniem skarżącej nieuzasadniona.

48 Skarżąca dodaje, że pominięcie takiej informacji jest tym bardziej szkodliwe, że w sprawie, która doprowadziła do wydania decyzji Komisji 2002/405/WE z dnia 20 czerwca 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 82 traktatu WE (COMP/E-2/36.041/PO — Michelin) (Dz.U. 2002, L 143, str. 1, zwanej dalej „decyzją Michelin II"), w której Komisja również uznała powrót do naruszenia za okoliczność obciążającą — zainteresowane przedsiębiorstwo mogło przedstawić swoje argumenty w tej kwestii przed wydaniem decyzji.

49 Komisja podnosi, że dysponuje swobodnym uznaniem w odniesieniu do ustalania kwoty grzywny i że w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów przedstawiła wszystkie elementy, które zamierzała uwzględnić w tym celu, w tym elementy wymagane do uzasadnienia decyzji. Ponadto nie miała obowiązku informować o zamiarze uwzględnienia okoliczności obciążającej w postaci powrotu do naruszenia. W każdym razie skarżąca nie mogła nie wiedzieć, że w wytycznych powrót do naruszenia został wyraźnie uznany za okoliczność obciążającą, ani że dwukrotnie stwierdzono popełnienie przez nią naruszenia.

Ocena Sądu

50 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Komisja czyni zadość obowiązkowi poszanowania prawa przedsiębiorstw do przedstawienia stanowiska, jeżeli wskazuje wyraźnie w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, że zbada, czy należy nałożyć grzywny na zainteresowane przedsiębiorstwa, i jeśli wskazuje również zasadnicze

okoliczności faktyczne i prawne, które mogą prowadzić do nałożenia takiej grzywny, tj. wagę i okres trwania domniemanego naruszenia i jego dokonanie umyślnie lub przez niedbalstwo. W ten sposób przedsiębiorstwa uzyskują elementy niezbędne do obrony nie tylko przed stwierdzeniem naruszenia, lecz również przed nałożeniem grzywny (wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, Rec. str. 1825, pkt 21 i wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-31/9959 ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, Rec. str. II-1881, pkt 78).

51 Jeśli chodzi o ustalenie kwoty grzywny, przysługujące zainteresowanym przedsiębiorstwom prawo do obrony przed Komisją jest zagwarantowane poprzez możliwość przedstawienia stanowiska na temat czasu trwania, wagi i możliwości przewidzenia antykonkurencyjnego charakteru naruszenia. Ponadto przedsiębiorstwa korzystają z dodatkowej gwarancji w zakresie ustalenia kwoty grzywny, ponieważ Sądowi przysługuje nieograniczone prawo orzekania i może on w szczególności uchylić lub obniżyć grzywnę na mocy art. 17 rozporządzenia nr 17 (wyrok Sądu z dnia 6 października 1994 r. w sprawie T-83/91 Tetra Pak przeciwko Komisji, Rec. str. II-755, pkt 235 i podobnie ww. w pkt 50 wyrok w sprawie ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, pkt 79).

52 W niniejszym przypadku należy stwierdzić w pierwszej kolejności, że Komisja w pkt 213 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wskazała, że w świetle zarzucanych czynów ma zamiar nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa będące jego adresatami, w tym skarżącą. W pkt 214 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja dodała, że w celu ustalenia kwoty grzywny musiała uwzględnić wszystkie okoliczności sprawy, w szczególności wagę i okres trwania naruszenia. Komisja wskazała ponadto, w pkt 216 tego pisma, że wśród czynów przedstawionych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów uwzględni przede wszystkim fakt, że sporne kartele stanowią umyślne naruszenie art. 81 ust. 1 WE.

53 Komisja wskazała również, w tym samym pkt 216, że porozumienia w sprawie podziału rynków i ustalenia cen opisane w piśmie w sprawie przedstawienia

zarzutów stanowią ze względu na ich charakter najpoważniejszy rodzaj naruszenia art. 81 ust. 1 WE. W pkt 215 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów uściśliła ona, że w celu dokonania oceny wagi naruszenia uwzględni jego charakter i jego rzeczywisty wpływ na rynek, o ile jest on możliwy do zmierzenia, a także rozmiar właściwego rynku geograficznego. W pkt 216 omawianego pisma wspomniała natomiast, że określi rolę każdego przedsiębiorstwa biorącego udział w naruszeniu, biorąc pod uwagę między innymi rolę odgrywaną przez każde z nich w tajnych porozumieniach i czas trwania udziału każdego z nich w naruszeniu.

54 W pkt 217 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja uściśliła również, że kwota grzywny, która zostanie nałożona na każde przedsiębiorstwo, będzie odzwierciedlała ewentualne okoliczności obciążające lub łagodzące, a w razie potrzeby zastosuje ona komunikat w sprawie współpracy. Wreszcie w pkt 218 Komisja wskazała, że postanowiła wyznaczyć kwotę grzywien na poziomie pozwalającym zagwarantować ich odstraszający skutek.

55 Z powyższych rozważań wynika, że Komisja zgodnie z powołanym wyżej orzecznictwem wyraźnie wskazała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów (pkt 213–218) zamiar nałożenia grzywien na przedsiębiorstwa będące jego adresatami, a także okoliczności faktyczne i prawne, które uwzględniła przy obliczaniu kwoty grzywny nałożonej na skarżącą, co oznacza, że w tym względzie prawo skarżącej do przedstawienia stanowiska było przestrzegane.

56 Po drugie, jeżeli chodzi w szczególności o okoliczność obciążającą w postaci powrotu do naruszenia zastosowaną względem skarżącej, należy stwierdzić, po pierwsze, że wytyczne przytaczają jako przykład okoliczności obciążającej powtarzające się naruszenie tego samego rodzaju popełniane przez to samo przedsiębiorstwo, a po drugie, że Komisja poinformowała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, iż uwzględni rolę odgrywaną przez każde przedsiębiorstwo w tajnych porozumieniach, a kwota grzywny będzie odzwierciedlała ewentualne okoliczności obciążające lub łagodzące. Skarżąca nie mogła zatem nie wiedzieć, że Komisja uwzględni taką okoliczność obciążającą, jeżeli dojdzie do wniosku, że spełnione zostały warunki jej zastosowania.

57 Po trzecie, jeśli chodzi w szczególności o argument, że skarżąca była traktowana w sposób dyskryminujący w stosunku do innych przedsiębiorstw, które ponownie popełniły naruszenia, a taka okoliczność obciążająca nie została uwzględniona w stosunku do nich, należy podkreślić, że sam fakt uwzględnienia przez Komisję we wcześniejszej praktyce decyzyjnej, że niektóre elementy nie stanowią okoliczności obciążającej przy wyznaczaniu kwoty grzywny, nie oznacza, że Komisja jest zobowiązana do stosowania tej samej oceny w późniejszej decyzji (zob. analogicznie w szczególności wyroki Sądu: z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie T-7/89 Hercules Chemicals przeciwko Komisji, Rec. str. II-1711, pkt 357; z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-347/94 Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, Rec. str. II-1751, pkt 368 i z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-23/99 LR AF 1998 przeciwko Komisji, Rec. str. II-1705, pkt 234 i 337). Ponadto z rozważań przedstawionych powyżej w pkt 56 wynika, że umożliwienie wypowiedzenia się przez przedsiębiorstwo, w ramach innej sprawy, na temat zamiaru uwzględnienia powrotu do naruszenia nie oznacza, że Komisja ma obowiązek postąpić w ten sam sposób we wszystkich przypadkach ani że wobec braku takiej możliwości skarżąca nie może w pełni skorzystać z prawa do przedstawienia stanowiska.

58 W tych okolicznościach należy oddalić drugą część zarzutu.

c) W przedmiocie trzeciej części opartej na nieudokumentowanym charakterze spotkań między Komisją a Interbrew oraz odmowie przez Komisję przekazania skarżącej odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów

Argumenty stron

59 Skarżąca podnosi, po pierwsze, że ani pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, ani zaskarżona decyzja nie zawierają dokładnych elementów, które pozwoliłyby jej ocenić treść i zakres spotkań między pracownikami Komisji a przedstawicielami Interbrew, wspomnianych w motywie 34 zaskarżonej decyzji. Żaden protokół z tych

spotkań nie został przekazany skarżącej przed wydaniem zaskarżonej decyzji ani nie został załączony do akt Komisji. Po drugie, odmawiając skarżącej pismem z dnia 7 lutego 2002 r. dostępu do odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, Komisja naruszyła prawo do obrony skarżącej, jak również zasadę dobrej administracji.

60 Po pierwsze, skarżąca uważa, że nie umożliwiono jej zbadania i w razie potrzeby zakwestionowania ewentualnych oświadczeń Interbrew podczas wspomnianych spotkań, tymczasem mogły one mieć istotny wpływ na ocenę Komisji dotyczącą spornych faktów i współpracy przedsiębiorstw będących przedmiotem dochodzenia.

61 W tej kwestii skarżąca utrzymuje między innymi, że Komisja przyjęła wobec Interbrew ogólnie życzliwą postawę, która kontrastowała z surowością wobec skarżącej. Skarżąca twierdzi, że brak uznania w trakcie postępowania dominującej pozycji Interbrew, która była przyczyną dochodzenia, można tłumaczyć przebiegiem omawianych nieformalnych spotkań. Ponadto wspomniana w zaskarżonej decyzji rozmowa telefoniczna między L.B. (Alken-Maes) a A.B. (Interbrew) w dniu 9 grudnia 1996 r. nie została należycie udokumentowana w aktach. Dotyczy to również sprawozdania z przebiegu spotkania wewnętrznego w Interbrew w dniu 5 maja 1994 r., podczas którego Chief Executive Officer (zwany dalej „CEO") Interbrew (M.), to jest główny zarządca spółki, przedstawił, rzekomo na wniosek skarżącej, scenariusz przekazania przez Interbrew 500 000 hektolitrów piwa przedsiębiorstwu Alken-Maes.

62 Po drugie, skarżąca poinformowała, że nie miała dostępu do odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, gdyż dostępu odmówiła jej Komisja. W pismach z dnia 24 i 28 stycznia 2002 r. skarżąca zwróciła się w istocie z wyraźnym wnioskiem do Komisji o ponowny dostęp do akt, w szczególności o dostęp do odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, na co otrzymała odpowiedź odmowną Komisji w piśmie z dnia 7 lutego 2002 r.

63 Komisja podnosi, że skarżąca wiedziała o nieformalnych spotkaniach i w czasie postępowania administracyjnego nie zwróciła się z wnioskiem o dostęp do ewentualnych sprawozdań z tych spotkań, zresztą nieistniejących, a które w każdym razie byłyby pozbawione użyteczności. Wszystkie okoliczności faktyczne zawarte w zaskarżonej decyzji opierają się na dokumentach zawartych w aktach, a skarżąca nigdy nie kwestionowała możliwości dostępu do nich. Jeśli chodzi o wniosek o dostęp do dokumentów przedstawiony na podstawie rozporządzenia (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. L 145, str. 43), należy przypomnieć, że został on cofnięty.

Ocena Sądu

64 Po pierwsze, w zakresie dotyczącym nieformalnych spotkań ze stronami należy stwierdzić, że ani skarżąca, ani Komisja nie podważają w swoich pismach faktu, że ze spotkań tych nie zostały sporządzone sprawozdania. Z niniejszej części zarzutu pierwszego dotyczącej wspomnianych spotkań wynika zatem, że poszanowanie przez Komisję prawa dostępu do akt w sprawach dotyczących konkurencji nakłada na nią obowiązek sporządzania i udostępniania stronom takich sprawozdań.

65 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem cytowanym w pkt 33 i 34 powyżej prawo dostępu do akt w sprawach dotyczących konkurencji ma umożliwiać adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zapoznanie się z elementami dowodowymi zawartymi w aktach Komisji, tak aby prawo do przedstawienia stanowiska mogło być skutecznie wykonywane. Komisja ma zatem obowiązek udostępnić zainteresowanym przedsiębiorstwom wszystkie dokumenty obciążające lub odciążające, które zgromadziła w trakcie dochodzenia, z zastrzeżeniem tajemnicy handlowej innych przedsiębiorstw, dokumentów wewnętrznych Komisji i innych poufnych informacji.

66 Z orzecznictwa wynika ponadto, że Komisja nie ma natomiast żadnego ogólnego obowiązku sporządzania sprawozdań z rozmów jakie prowadziła ona w ramach stosowania reguł konkurencji określonych w traktacie, z niektórymi tylko uczestnikami naruszenia w trakcie urządzanych z nimi spotkań (zob. podobnie ww. w pkt 33 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 351).

67 Brak takiego obowiązku nie zwalnia jednak Komisji z innych ciążących na niej obowiązków w zakresie dostępu do akt. Nie można bowiem dopuścić, aby stosowanie praktyki ustnych relacji z osobami trzecimi naruszało prawo do obrony. Dlatego też, jeżeli Komisja zamierza wykorzystać w decyzji dowód obciążający przekazany ustnie przez inną uczestnika naruszenia, musi o nim powiadomić zainteresowane przedsiębiorstwo, tak aby mogło ono skutecznie przedstawić swoje stanowisko w sprawie wniosków, do których Komisja doszła na podstawie tego dowodu. W razie potrzeby Komisja musi w tym celu sporządzić dokument pisemny i umieścić go w aktach (zob. podobnie ww. w pkt 33 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 352).

68 W niniejszym przypadku należy stwierdzić, że z wyjątkiem dwóch konkretnych zarzutów, argumentacja skarżącej polega na ogólnym stwierdzeniu, że po pierwsze, nieformalne spotkania mogły mieć istotny wpływ na ocenę okoliczności faktycznych i współpracy przedsiębiorstw będących przedmiotem dochodzenia, następnie, że Komisja przyjęła zasadniczo życzliwą postawę wobec Interbrew w trakcie postępowania, kontrastującą z surowością zastosowaną w zaskarżonej decyzji wobec skarżącej, i w końcu, że skoro informacje przekazane na formalnych spotkaniach były użyteczne dla Interbrew, nie mogły nie wpłynąć na jej sytuację.

69 Taka ogólna argumentacja, która nie uściśla, w jaki sposób elementy obciążające wskazane przez Komisję w zaskarżonej decyzji opierają się na elementach przekazanych podczas nieformalnych spotkań, nie pozwala stwierdzić rzeczywistego naruszenia prawa do obrony, które musi być rozpatrywane na podstawie konkretnych okoliczności danego przypadku (zob. podobnie ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Solvay przeciwko Komisji, pkt 60). W pkt 33 powyżej stwierdzono

bowiem, że prawo dostępu do akt w sprawach dotyczących konkurencji jest przyznawane wyłącznie w celu umożliwienia zainteresowanym przedsiębiorstwom skutecznego wypowiedzenia się na temat wniosków, do których Komisja doszła w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. W związku z tym, że skarżąca nie wskazała, z wyjątkiem dwóch konkretnych twierdzeń, które zostaną rozpatrzone poniżej, żadnego zarzutu zawartego w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a następnie w zaskarżonej decyzji, opierającego się na elementach przekazanych ustnie podczas nieformalnych spotkań niedostępnych dla skarżącej, nie może ona zarzucić Komisji naruszenia prawa do obrony w tym względzie (zob. podobnie ww. w pkt 33 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 353 i 354).

70 W kwestii wyżej wspomnianych dwóch konkretnych twierdzeń, zgodnie z którymi odniesienia do rozmowy telefonicznej z dnia 9 grudnia 1996 r. i do treści spotkania wewnętrznego z dnia 5 maja 1994 r. znajdujące się w zaskarżonej decyzji mogły wynikać jedynie z treści nieformalnych spotkań, należy zbadać, czy sporne okoliczności faktyczne opierają się na konkretnych elementach zawartych w aktach.

71 Przede wszystkim, jeśli chodzi o rozmowę telefoniczną z dnia 9 grudnia 1996 r., o której mowa w motywie 91 zaskarżonej decyzji, należy stwierdzić, że zgodnie z pkt 93 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów „po spotkaniu, które [odbyło się] w dniu 19 września, L.B. (Alken-Maes) w dniu 9 grudnia 1996 r. odbył rozmowę telefoniczną z A.B. (Interbrew)". Zdanie zostało opatrzone przypisem 116 o następującej treści: „Pismo Alken-Maes z dnia 7 marca 2000 r. i załączniki 42 i 44 do niego ([str.] 7884, 8513 i 8528–8530 [akt Komisji]), zawierają odniesienia do poniższych dokumentów: weryfikacja przeprowadzona w Alken-Maes, dokument AvW19 ([str.] 150–153 [akt Komisji]) i dokument MV17 ([str.] 532–541 [akt Komisji])". Takie same odniesienia znajdują się w zaskarżonej decyzji, w przypisie 123 do motywu 91.

72 W odpowiedzi na pisemne pytanie Sądu dotyczące uściślenia elementów, które doprowadziły do stwierdzenia, że rozmowa telefoniczna między L.B. (Alken-Maes)

a A.B. (Interbrew) dotycząca stawek Interbrew odbyła się w dniu 9 grudnia 1996 r., Komisja odpowiedziała, że doszła do takiego wniosku na podstawie str. 8513 akt Komisji, będącej ostatnią stroną załącznika 42 do pisma Alken-Maes do Komisji z dnia 7 marca 2000 r.

73 Z analizy tego dokumentu, składającego się z odręcznych notatek L.B. (Alken-Maes), wynika, że o ile nie ma w nim mowy o żadnej rozmowie telefonicznej z dnia 9 grudnia 1996 r., to dokument ten zawiera kilka adnotacji, które bez wątpienia zostały naniesione po pierwotnym zredagowaniu tekstu i prawdopodobnie stanowią odpowiedź na wcześniejsze pytania na temat warunków cenowych Interbrew. Trzy z tych adnotacji zawierają datę „(9.12.96)", a dwie z nich skrót „IB" (Interbrew), natomiast jedna dodatkowo inicjały A.B. (Interbrew).

74 Należy zatem stwierdzić przede wszystkim, że informacja o nawiązaniu kontaktu między Interbrew a Alken-Maes w dniu 9 grudnia 1996 r. znajduje się w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i że nawiązanie kontaktu, do którego odnosi się Komisja, zostało potwierdzone dokumentem znajdującym się w aktach i dostępnym skarżącej, ponieważ jej dawna filia Alken-Maes sama przekazała go Komisji. Fakt, że kontakt był telefoniczny, jest pozbawiony znaczenia z punktu widzenia korzystania z prawa do przedstawienia stanowiska, ponieważ — chociaż należy wyrazić żal, że stwierdzenie Komisji w tej kwestii nie było poparte dowodami — skarżącej przysługiwało prawo do przedstawienia stanowiska w przedmiocie istnienia takiego kontaktu i w danym przypadku jego treści, nie zaś w przedmiocie telefonicznego charakteru kontaktu, biorąc pod uwagę, że kwestia ta nie ma znaczenia dla ustalenia, czy spełniał on znamiona naruszenia.

75 Następnie, jeśli chodzi o potwierdzenie zawarte w motywie 53 zaskarżonej decyzji, a mianowicie, że „scenariusz" przedstawiony przez CEO Interbrew podczas spotkania wewnętrznego z dnia 5 maja 1994 r. był „zgodny z wnioskiem Danone/Kronenbourg", to znaczy, że Interbrew przekaże 500 000 hektolitrów do Alken-Maes (w szczególności w handlu detalicznym)", należy stwierdzić, że zgodnie z pkt 55

pisma w sprawie przedstawienia zarzutów „[p]odczas rozmowy wewnętrznej w Interbrew, [M.] przedstawił następujący scenariusz odpowiadający wnioskowi Danone/Kronenbourg: Interbrew powinna przekazać 500 000 hektolitrów przedsiębiorstwu Alken-Maes (w szczególności w handlu detalicznym), jeżeli natomiast „Interbrew nie przychyli się do tego wniosku, Interbrew France zostanie zniszczona przy udziale Heinekena, a Interbrew w Belgii zostanie zaatakowana bardzo niskimi cenami". Punkt 56 uściśla, że „scenariusz przedstawiony przez Kronenbourg [został] rozpatrzony podczas spotkania wewnętrznego Interbrew w dniu 5 maja 1994 r." Punkt 55 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów został opatrzony przypisami 35 i 36, które odnoszą się do pisma Interbrew z dnia 28 lutego 2000 r. i do jego załącznika 18 (str. 7683 akt Komisji). Odniesienia do tych samych dokumentów znajdują się w motywie 53 zaskarżonej decyzji.

76 W tym względzie należy stwierdzić, że w załączniku 18 do pisma Interbrew z dnia 28 lutego 2000 r., który zawiera oświadczenie C. z Interbrew, znajduje się następujące zdanie (str. 2 oświadczenia):

„W trakcie spotkania wewnętrznego (z dnia 5 maja 1994 r.) [M.] poruszył z nami kwestię scenariusza będącego przedmiotem wniosku przedsiębiorstwa Kronenbourg. KRO uprawiało szantaż względem ITW w sprawie przekazania 500 000 [hektolitrów] przedsiębiorstwu AM (przede wszystkim w sektorze „Food"). W przeciwnym razie grozili zniszczeniem ITW-France przy udziale Heinekena i zaatakowaniem ITW-Belgique bardzo niskimi cenami".

77 Należy zatem uznać, że stwierdzenie zawarte w motywie 53 zaskarżonej decyzji oraz w pkt 55 i 56 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów powtarza w zasadzie treść informacji dostarczonej na piśmie przez Interbrew, która znajduje się w aktach i, z tego tytułu, była dostępna skarżącej. Skarżąca nie może zatem powoływać się na fakt, że nie mogła skutecznie skorzystać z prawa do przedstawienia stanowiska w kwestii informacji zawartej w motywie 53 zaskarżonej decyzji.

78 Z powyższych rozważań wynika, po pierwsze, że informacje uzyskane rzekomo podczas nieformalnych spotkań z Interbrew znajdowały się w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a po drugie, że w każdym razie opierały się na dokumentach, do których skarżąca miała dostęp, gdyż były one niezbędne dla udowodnienia naruszenia art. 81 ust. 1 WE. Należy zatem stwierdzić, że skarżąca mogła wypowiedzieć się w sprawie tych informacji, a jej prawo do przedstawienia stanowiska było przestrzegane.

79 Po drugie, jeżeli chodzi o argument, według którego skarżącej z naruszeniem prawa do obrony odmówiono dostępu do dokumentów załączonych do materiałów włączonych do akt, do których miała dostęp w dniu 5 października 2002 r., w tym w szczególności do odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, w zakresie w jakim mogło ono zawierać dowody odciążające, wystarczy przypomnieć, że wniosek o dostęp do dodatkowych dokumentów z akt został przedstawiony w pismach z dnia 24 i 28 stycznia 2002 r., po zamknięciu postępowania administracyjnego. Tymczasem niezłożenie takiego wniosku podczas postępowania administracyjnego ma skutek prekluzyjny w tej kwestii w odniesieniu do złożonej później skargi o stwierdzenie nieważności (zob. podobnie ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 383). Należy zatem odrzucić ten argument.

80 W odniesieniu do wniosku o dostęp przedstawionego w dniu 4 marca 2002 r. na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001, wystarczy stwierdzić, że zgodnie z art. 7 ust. 2 tego rozporządzenia „[w] przypadku całkowitej lub częściowej odmowy, wnioskodawca może w ciągu 15 dni roboczych od daty otrzymania odpowiedzi od instytucji złożyć wniosek potwierdzający, w którym zwróci się do instytucji o ponowne rozpatrzenie jej decyzji". W następstwie odmowy Komisji przychylenia się do wniosku skarżącej o dostęp w dniu 26 marca 2002 r., należy stwierdzić, że skarżąca, nie przedstawiając wniosku potwierdzającego w przewidzianym terminie, co stwierdziła też podczas rozprawy w odpowiedzi na pytanie Sądu, wycofała swój wniosek z dnia 4 marca 2002 r.

81 Z powyższego wynika, że trzecią część zarzutu, a w związku z tym również cały zarzut, należy oddalić.

2. *W przedmiocie zarzutu opartego na naruszeniu obowiązku uzasadnienia*

a) Argumenty stron

82 Skarżąca podnosi, że zaskarżona decyzja jest niewystarczająco uzasadniona, gdyż, po pierwsze, nie zawiera ona żadnej definicji właściwych rynków, podczas gdy jest to wstępny i konieczny warunek dokonania jakiejkolwiek oceny zachowań zakłócających konkurencję, a po drugie, ogranicza się do zwykłego odniesienia do wytycznych w kwestii obliczenia kwoty grzywny, nie podając dokładnego zakresu kryteriów stosowanych do ustalenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą.

83 Skarżąca stwierdza więc w pierwszej kolejności, że zaskarżona decyzja jest niewystarczająco uzasadniona, gdyż w przeciwieństwie do wymogów nałożonych w orzecznictwie Sądu (wyrok Sądu z dnia 10 marca 1992 r. w sprawach połączonych T-68/89, T-77/89 i T-78/89 SIV i in. przeciwko Komisji, zwanej „szkło płaskie", Rec. str. II-1403, pkt 159) nie opiera się ona na odpowiedniej definicji rynku właściwego w niniejszej sprawie, lecz wyłącznie na stwierdzeniu istnienia „rynku piwa belgijskiego". Komisja, zdaniem skarżącej, dopuściła się niedopatrzenia, gdyż nie przeprowadziła analizy dokładnego zakresu geograficznego rynku lub rynków będących przedmiotem niniejszej sprawy i ewentualnych zamienności różnych produktów piwowarskich. Zastąpienie przez Komisję wyrażenia „sektor piwa w Belgii" określeniem „rynek piwa belgijskiego" w odpowiedzi na skargę nie stanowi odpowiedzi na sprzeciw skarżącej, która twierdzi, że w niniejszej sprawie definicja rynku była tożsama z definicją naruszenia. Wspomniane rynki geograficzne, to jest rynek belgijski i rynek francuski, zostały zdefiniowane w sposób niedostatecznie udokumentowany w zaskarżonej decyzji.

84 Ponadto Komisja uwzględniła okoliczności faktyczne, które odnoszą się do rynku francuskiego, podczas gdy konieczna była analiza ich zakresu pod względem

konkretnych cech. W szczególności Komisja opierała się na argumencie domniemanej groźby stosowania represji na rynku francuskim, którą skarżąca miałaby wypowiedzieć wobec Interbrew, podczas gdy istnienie takiego zachowania ograniczającego konkurencję może być ustalone wyłącznie po stwierdzeniu pewnej siły na prawidłowo określonym rynku.

85 W niniejszej sprawie niektóre okoliczności faktyczne wykorzystane na poparcie stwierdzenia naruszenia będącego przedmiotem zaskarżonej decyzji, w tym spotkanie z dnia 11 maja 1994 r., rozmowa telefoniczna z dnia 6 lipca 1994 r. i spotkanie z dnia 17 kwietnia 1997 r., w opinii Komisji nie ograniczały się tylko do Belgii. Ponadto wzajemne oddziaływanie między Francją a Belgią i podobne zachowania w obydwu krajach stanowiły, według Komisji, istotne elementy naruszenia, w szczególności jeżeli chodzi o zarzucaną groźbę.

86 W tym względzie Komisja, decydując się na odrębne rozpatrzenie podobnych zachowań, odeszła od swojej dotychczasowej praktyki polegającej na stwierdzaniu różnych naruszeń w jednej decyzji, jeżeli istnieje między nimi związek wynikający z tożsamości stron kartelu, podobieństwa mechanizmów kartelu w różnych krajach lub wzajemnego oddziaływania między różnymi obszarami albo produktami [zob. na przykład decyzję Komisji 96/478/WE z dnia 10 stycznia 1996 r. dotyczącą postępowania na podstawie art. 85 traktatu WE (IV/34.279/F3 — ADALAT) (Dz.U. L 201, str. 1, zwaną dalej „decyzją ADALAT") oraz decyzje w sprawie witamin i kalki].

87 Skarżąca dodaje, że wydanie kilku decyzji stawia ją w sytuacji braku pewności prawa i pozwala Komisji sztucznie zwiększać całkowitą kwotę grzywien nałożonych z tytułu wszystkich okoliczności faktycznych w wyniku kilkakrotnego zastosowania kwot wyjściowych i ewentualnie współczynników mnożenia, podczas gdy zainteresowane przedsiębiorstwa nie mogą zrozumieć, dlaczego sporne zachowania zostały uznane za odrębne i stanowią odrębne naruszenia.

88 Skarżąca podnosi w drugiej kolejności, że zaskarżona decyzja jest również niedostatecznie uzasadniona w zakresie obliczenia kwoty grzywny. Poprzestając na zwykłym odniesieniu w motywie 294 zaskarżonej decyzji do metody określonej w wytycznych, podczas gdy ich celem jest „zapewnienie przejrzystości oraz bezstronności decyzji Komisji zarówno w oczach przedsiębiorstw, jak również Trybunału Sprawiedliwości", Komisja, zdaniem skarżącej, nie dopełniła spoczywającego na niej obowiązku uzasadnienia i naruszyła zasadę pewności prawa.

89 Ponieważ uzasadnienie kwoty grzywny opiera się na metodzie polegającej na obraniu kwoty wyjściowej i zastosowaniu wobec niej korekt, Komisja powinna uściślić w dostatecznie szczegółowy sposób zakres kryteriów uwzględnianych przy obliczaniu kwoty grzywny, aby osiągnąć cel związany z obowiązkiem uzasadnienia, to jest umożliwić skarżącej dokonanie oceny spójności i zgodności z prawem sposobu ustalenia kwoty grzywny w celu obrony swoich praw, pozwolić Sądowi i Trybunałowi na wykonanie kontroli, zaś wszelkim zainteresowanym dać możliwość poznania przesłanek stosowania przez Komisję traktatu WE.

90 W niniejszej sprawie, mimo że Komisja nie jest zobowiązana do stosowania wzoru arytmetycznego, zaskarżona decyzja nie wskazuje ani szczegółów dotyczących sposobu obliczania nałożonej grzywny, ani dokładnego zakresu każdego z kryteriów wprowadzonych dla ustalania jej kwoty. Dlatego też, w przeciwieństwie do rozwiązania zastosowanego w innych decyzjach podjętych w przedmiocie karteli, na przykład w decyzjach w sprawie witamin i kalki, arbitralny wybór ryczałtowej kwoty 25 mln EUR i daleko posunięta chęć nadania grzywnie skutku odstraszającego, o czym mowa w motywie 305 zaskarżonej decyzji, nie znajdują uzasadnienia w kryteriach ilościowych. Brak odpowiedniej definicji rynku właściwego uwidacznia również niedostateczne uzasadnienie sposobu obliczenia kwoty grzywny, ponieważ zgodnie z wytycznymi wybór kwoty wyjściowej jest związany z względami dotyczącymi wielkości danego rynku geograficznego, wpływu kartelu na ten rynek i osiągniętego na nim obrotu.

91 Skarżąca wskazuje, że Komisja zastosowała w szczególności wyłącznie jednolitą stawkę podwyższenia kwoty grzywny w wysokości 50% na podstawie dwóch okoliczności obciążających uwzględnionych wobec skarżącej, to jest zastosowania przymusu w stosunku do Interbrew i powrotu do naruszenia, nie podając odpowiedniego zakresu każdej z uwzględnionych okoliczności obciążających. Brak precyzji w kwestii znaczenia poszczególnych kryteriów zastosowanych przy obliczaniu kwoty grzywny nie pozwolił skarżącej na dokonanie oceny proporcji, w jakiej nałożona grzywna powinna zostać obniżona.

92 Ponadto brak jasnych i istotnych elementów jest tym bardziej niedopuszczalny, że Komisja przyznała, iż istnieją dokumenty przygotowane przez jej służby na potrzeby konsultacji i rozmów wewnętrznych dotyczących obliczenia kwoty grzywny, i że dokumenty te nie zostały udostępnione. Taka okoliczność sugerowałaby, że Komisja uwzględniła w zaskarżonej decyzji inne elementy niż te, które były udostępnione skarżącej, lecz nie wymieniała ich w decyzji.

93 Skarżąca podkreśliła w szczególności brak dostatecznego uzasadnienia przez Komisję zastosowanej w stosunku do niej okoliczności obciążającej w postaci powrotu do naruszenia. Brak uzasadnienia był szczególnie niekorzystny, ponieważ Komisja nie podwyższała systematycznie kwoty grzywny w przypadku powrotu do naruszenia, lecz w swojej praktyce decyzyjnej wykazywała niezdecydowanie co do roli i znaczenia, które należy mu przypisywać przy określaniu kwoty grzywny, zaś przyjęcie wytycznych nie rozwiewa w dostateczny sposób wątpliwości z tego wynikających.

94 Komisja kwestionuje argumentację skarżącej.

b) Ocena Sądu

95 Jeśli chodzi o skargi skierowane przeciwko decyzjom Komisji nakładającym na przedsiębiorstwa grzywny za naruszenie reguł konkurencji, właściwość Sądu opiera się na dwóch podstawach. Z jednej strony na podstawie art. 230 WE spoczywa na nim obowiązek kontroli ich legalności. W ramach tego powinien on w szczególności kontrolować przestrzeganie ustanowionego w art. 253 WE obowiązku uzasadnienia, którego naruszenie pociąga za sobą możliwość stwierdzenia nieważności decyzji. Z drugiej strony w ramach przyznanego Sądowi w art. 229 WE oraz art. 17 rozporządzenia nr 17 nieograniczonego prawa orzekania do jego właściwości należy ocena stosowności kwoty grzywien. Dokonanie tej oceny może uzasadniać przedstawienie i wzięcie pod uwagę dodatkowych informacji, które nie muszą jako takie być zawarte w zaskarżonej decyzji, na podstawie przewidzianego w art. 253 WE obowiązku uzasadnienia (wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-248/98 P KNP BT przeciwko Komisji, Rec. str. I-9641, pkt 38–40 i wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-220/00 Cheil Jedang przeciwko Komisji, Rec. str. II-2473, pkt 215).

96 Jeśli chodzi o kontrolę przestrzegania obowiązku uzasadnienia, z utrwalonego orzecznictwa wynika, że uzasadnienie, jakiego wymaga art. 253 WE, powinno być dostosowane do charakteru aktu i opisywać w sposób jasny i jednoznaczny rozumowanie instytucji, która wydała akt, pozwalając zainteresowanym poznać podstawy podjętej decyzji, a właściwemu sądowi dokonać jego kontroli. Wymóg uzasadnienia należy oceniać w odniesieniu do konkretnej sytuacji, w szczególności do zawartości aktu, charakteru powołanych argumentów, a także interesu, jaki w uzyskaniu wyjaśnień mogą mieć adresaci aktu lub inne osoby, których dotyczy on bezpośrednio i indywidualnie. Nie stawia się wymogu, by uzasadnienie wyszczególniało wszystkie istotne elementy faktyczne i prawne, ponieważ ocena, czy uzasadnienie aktu spełnia wymogi art. 253 WE, winna opierać się nie tylko na jego brzmieniu, ale także uwzględniać okoliczności jego wydania, jak również całość przepisów prawa regulującego daną dziedzinę (wyroki Trybunału: z dnia 13 marca 1985 r. w sprawach połączonych 296/82 i 318/82 Niderlandy i Leeuwarder Papierwarenfabriek przeciwko Komisji, Rec. str. 809, pkt 19; z dnia 29 lutego 1996 r. w sprawie C-56/93 Belgia przeciwko Komisji, Rec. str. I-723, pkt 86 oraz z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie C-367/95 P Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, Rec. str. I-1719, pkt 63; ww. w pkt 95 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji118, pkt 216).

97 Jeśli chodzi o zakres obowiązku uzasadnienia dotyczącego sposobu obliczania grzywny nałożonej za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji, po pierwsze, należy przypomnieć, że przy jego określaniu trzeba uwzględnić przepisy art. 15 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 17, zgodnie z którym „[p]rzy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia". Istotne wymogi formalne tego obowiązku uzasadnienia są spełnione wtedy, gdy Komisja w swej decyzji wskaże te elementy oceny, które umożliwiły jej zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia (wyroki Trybunału: z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-291/98 P Sarrió przeciwko Komisji, Rec. str. I-9991, pkt 73 i z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-8375, pkt 463). Po drugie, wytyczne i komunikat w sprawie współpracy zawierają wskazówki dotyczące elementów oceny, które Komisja uwzględnia przy określaniu wagi i czasu trwania naruszenia (ww. w pkt 95 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 217). W tych okolicznościach istotne wymogi formalne obowiązku uzasadnienia są spełnione wtedy, gdy Komisja w swej decyzji wskaże te elementy oceny, które uwzględniła w zastosowaniu wytycznych oraz, w razie potrzeby, w zastosowaniu komunikatu w sprawie współpracy, a które umożliwiły jej, w celu ustalenia kwoty grzywny, zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia (ww. w pkt 95 wyrok Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 218).

98 Komisja w niniejszym przypadku uczyniła zadość tym wymogom.

99 W odniesieniu, w pierwszej kolejności, do zarzutu opartego na wcześniejszym niepodaniu przez Komisję definicji właściwego rynku, należy stwierdzić, że Komisja nie miała w niniejszej sprawie żadnego obowiązku wyznaczenia zakresu tego rynku. Z orzecznictwa wynika w istocie, że w ramach stosowania art. 81 ust. 1 WE rynek właściwy należy określić w celu ustalenia, czy dane porozumienie może wpływać na handel między państwami członkowskimi i czy jego celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku (wyroki Sądu: z dnia 21 lutego 1995 r. w sprawie T-29/92 SPO i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-289, pkt 74; ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 1093

i z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie T-62/98 Volkswagen przeciwko Komisji, Rec. str. II-2707, pkt 230). Obowiązek wytyczenia granic właściwego rynku w decyzji wydanej na podstawie art. 81 ust. 1 WE spoczywa zatem na Komisji jedynie wtedy, gdy nie jest bez niego możliwe ustalenie, czy dane porozumienie, decyzja związków przedsiębiorstw lub uzgodniona praktyka mogą wpływać na handel między państwami członkowskimi i mieć za cel lub skutek zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku (wyrok Sądu z dnia 15 września 1998 r. w sprawach połączonych T-374/94, T-375/94, T-384/94 i T-388/94 European Night Services i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-3141, pkt 93–95 i 105, i ww. wyrok w sprawie Volkswagen przeciwko Komisji, pkt 230). Skarżąca nie zakwestionowała stwierdzenia, że omawiane porozumienia lub uzgodnione praktyki mogły wpłynąć na handel między państwami członkowskimi i miały na celu ograniczenie lub zakłócenie konkurencji na wspólnym rynku. W konsekwencji, ponieważ działania Komisji podjęte na podstawie art. 81 WE nie wymagały w niniejszej sprawie wcześniejszego zdefiniowania właściwego rynku, nie można stwierdzić naruszenia obowiązku uzasadnienia w tej kwestii.

100 Z tych samych względów stwierdzenie przez Komisję — w celu zastosowania wytycznych — faktu wypowiedzenia gróźb przez skarżącą musi przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny przyjęte rozumowanie, aby spełnić wymogi art. 253 WE, natomiast jego niezbędnym warunkiem wstępnym nie musi być określenie zakresu rynku właściwego. Przeciwny pogląd wysunięty przez skarżącą musi więc zostać odrzucony.

101 Dotyczy to również argumentacji w odniesieniu do uwzględnienia zakresu rynku geograficznego. W zakresie, w jakim skarżąca podnosi, że niedostateczne uzasadnienie charakteru krajowego rynku pozwoliło Komisji stwierdzić, w sposób nieuzasadniony, odrębne naruszenia i w konsekwencji sztucznie podnieść kwotę grzywien nałożonych na skarżącą, wystarczy podnieść, że taki zamiar jest przypisywany Komisji w sposób zupełnie hipotetyczny, a twierdzenie to opiera się wyłącznie na przypuszczeniach, ponieważ nie zostało ono poparte żadnym dowodem. Należy zatem odrzucić opartą na nim argumentację.

102 Po drugie, jeśli chodzi o zarzut oparty na niedostatecznym uzasadnieniu obliczenia kwoty grzywny, należy stwierdzić, że w motywach 296–328 zaskarżonej decyzji Komisja przedstawiła elementy, które uwzględniła przy obliczaniu kwoty grzywien nałożonych na każde z zainteresowanych przedsiębiorstw. Z wymienionych motywów zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja przedstawiła w sposób jasny i szczegółowy przyjęte rozumowanie, co pozwoliło skarżącej poznać elementy oceny uwzględnione przy określaniu wagi i czasu trwania naruszenia w celu obliczenia kwoty grzywny, a Sądowi umożliwiło wykonanie kontroli. Należy zatem stwierdzić, że zaskarżona decyzja spełnia wymogi dotyczące uzasadnienia, które ciążą na Komisji na podstawie art. 253 WE.

103 Należy zatem oddalić niniejszy zarzut, a w konsekwencji także wszystkie żądania dotyczące stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji.

B — *W przedmiocie podniesionych posiłkowo żądań obniżenia nałożonej kwoty grzywny*

104 Skarżąca podnosi sześć zarzutów zmierzających do obniżenia kwoty nałożonej grzywny. Oparte są one, odpowiednio, na błędnej ocenie wagi naruszenia przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywny z naruszeniem zasad proporcjonalności, równego traktowania i ne bis in idem, na błędnej ocenie stwierdzonego czasu trwania naruszenia, na bezpodstawnym charakterze okoliczności obciążającej przyjętej na podstawie presji wywieranej na Interbrew, na bezzasadnym uwzględnieniu wobec skarżącej powrotu do naruszenia jako okoliczności obciążającej, na niedostatecznym uwzględnieniu okoliczności łagodzących i na nieprawidłowej ocenie zakresu współpracy skarżącej, naruszającej zasadę równego traktowania oraz komunikat w sprawie współpracy.

1. *W sprawie zarzutu opartego na błędnej ocenie wagi naruszenia przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywny z naruszeniem zasad proporcjonalności, równego traktowania i nebis in idem*

a) Argumenty stron

Argumenty skarżącej

105 Skarżąca kwestionuje zasadność szczególnej kwoty wyjściowej ustalonej przez Komisję z tytułu wagi naruszenia na podstawie czterech kolejnych zarzutów, to jest błędnej oceny, z naruszeniem wytycznych i niektórych ogólnych zasad prawa wspólnotowego, po pierwsze, wagi naruszenia, po drugie, rzeczywistych ekonomicznych możliwości wyrządzenia przez skarżącą znaczącej szkody innym podmiotom, w szczególności konsumentom, po trzecie, poziomu grzywny zapewniającego wystarczająco odstraszający skutek i po czwarte, błędnej oceny w odniesieniu do uwzględnienia faktu, że skarżąca dysponowała wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną, które pozwalały jej na łatwiejsze zdanie sobie sprawy, że jej działanie stanowi naruszenie, a także z konsekwencji wynikających w związku z tym z prawa konkurencji.

106 Skarżąca uważa, że w szczególności ze względu na bardzo ograniczoną ilość produktu objętego kartelem w stosunku do całkowitej konsumpcji piwa w Unii Europejskiej, na bardzo ograniczony zakres geograficzny kartelu i na nieznaczny obrót osiągnięty ze sprzedaży tego produktu, wyjściowa kwota grzywny nie powinna w każdym razie przekraczać 8 mln EUR.

— W przedmiocie oceny wagi naruszenia: naruszenie zasad równego traktowania i proporcjonalności

107 Jeżeli chodzi o dokonaną przez Komisję ocenę wagi naruszenia w rozumieniu pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych, skarżąca nie kwestionuje cech naruszenia określonych w motywie 297 zaskarżonej decyzji, które wraz z Alken-Maes uznała i przekazała do wiadomości Komisji, lecz wyłącznie zakres, jaki Komisja przypisuje wszystkim okolicznościom faktycznym wymienionym w części zaskarżonej decyzji poświęconej wadze naruszenia, a w konsekwencji ostateczne uznanie naruszenia za bardzo poważne. Skarżąca uważa, że Komisja przyjmując taką kwalifikację, podczas gdy nigdy nie uznawała ona podobnych naruszeń za bardzo poważne, naruszyła zasadę równego traktowania, traktując porównywalne sytuacje w odmienny sposób (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Hercules Chemicals przeciwko Komisji, pkt 295).

108 Skarżąca podnosi najpierw, że Komisja nie zbadała kwestii rzeczywistego wpływu omawianego kartelu na rynek, chociaż powołała się na metodę określania wagi naruszeń zawartą w wytycznych.

109 Następnie twierdzi ona, że zarzut Komisji dotyczący bardzo poważnego charakteru naruszenia jest sprzeczny zarówno z przykładami, które Komisja przytacza w wytycznych, jak i z praktyką decyzyjną przyjętą po ich publikacji. Uznanie kartelu za bardzo poważne naruszenie jest zwykle zastrzeżone dla karteli zorganizowanych, a nawet zinstytucjonalizowanych, obejmujących złożone mechanizmy weryfikacji, organizacji i nadzoru, czego w żaden sposób nie można porównywać z zachowaniem zarzucanym w niniejszej sprawie, oraz działających na szczeblu światowym lub w kilku dużych państwach członkowskich, gdyż najmniejszy obszar objęty naruszeniami uznanymi za bardzo poważne obejmował cztery spośród największych

państw członkowskich Wspólnoty [decyzja Komisji 2003/382/WE z dnia 8 grudnia 1999 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE (sprawa IV/E-1/35.860-B — Rury stalowe bez szwu) (Dz.U. 2003, L 140, str. 1, zwana dalej „decyzją w sprawie rur stalowych bez szwu")].

110 Skarżąca ocenia, po pierwsze, że naruszenie, ze względu na jego niezbyt formalny charakter, nie powinno zostać uznane za bardzo poważne, lecz za poważne, tym bardziej że Komisja uznała za poważne naruszenia, których stopień złożoności był co najmniej równorzędny z naruszeniem będącym przedmiotem niniejszej sprawy [decyzja Komisji 2003/25/WE z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE — sprawa COMP/E-1/37.919 (ex. 37.391) — Koszty bankowe za konwersję waluty strefy euro — Niemcy (Dz.U. 2003, L 15, str. 1, zwana dalej „decyzją w sprawie banków niemieckich"; decyzja Komisji 1999/271/WE z dnia 9 grudnia 1998 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 85 traktatu WE (IV/34.466 — Greckie promy) (Dz.U. 1999, L 109, str. 24, zwana dalej „decyzją w sprawie greckich promów") i decyzja Komisji 1999/210/WE z dnia 14 października 1998 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 85 traktatu WE (sprawa IV/F-3/33.708 — British Sugar plc, sprawa IV/F-3/33.709 — Tate & Lyle plc, sprawa IV/F-3/33.710 — Napier Brown & Company Ltd i sprawa IV/F-3/33.711 — James Budgett Sugars Ltd) (Dz.U. 1999, L 76, str. 1, zwana dalej „decyzją w sprawie British Sugar")].

111 Po drugie, biorąc pod uwagę ograniczoną wielkość terytorium belgijskiego, według skarżącej Komisja wykazała w niniejszej sprawie przesadną surowość, naruszając zasady proporcjonalności i równego traktowania, gdyż z jej praktyki decyzyjnej wynika, że wielokrotnie uwzględniała niewielkie znaczenie lub ograniczony zasięg geograficzny rynku objętego naruszeniem jako okoliczność uzasadniającą uznanie naruszenia nie za bardzo poważne, lecz za poważne (decyzje w sprawach: greckich promów, British Sugar i banków niemieckich).

112 Po trzecie, argument Komisji, że jednym z kryteriów uwzględnianych w celu oceny wagi naruszenia był jego bezpośredni wpływ na konsumentów, jest bez znaczenia.

Według skarżącej, kartele będące przedmiotem decyzji w sprawie banków niemieckich i w sprawie British Sugar, po pierwsze, miały takie same cechy, a Komisja nie uznała ich za bardzo poważne naruszenia, a po drugie, struktura dystrybucji spornych produktów w niniejszej sprawie, zarówno jeżeli chodzi o dystrybucję na szeroką skalę, jak i sektor horeca — biorąc pod uwagę wielkość podmiotów magazynujących — odgrywała rolę wyraźnej przeciwwagi w stosunku do kartelu i pozwoliła częściowo złagodzić jego negatywne skutki dla konsumentów.

113 Skarżąca stwierdza, że Komisja nie mogła uznać naruszenia stwierdzonego w zaskarżonej decyzji za bardzo poważne bez naruszenia zasady równego traktowania, jeżeli nie przybrało ono formy zorganizowanego kartelu posiadającego złożoną strukturę lub mechanizmy zapewniające przestrzeganie zobowiązań między przedsiębiorstwami i obejmowało jedynie ograniczone terytorium i niewielką część produkcji piwa w Unii Europejskiej. Kwota grzywny powinna zatem zostać znacznie obniżona.

114 W każdym razie, nawet jeżeli Komisja nie naruszyła zasady równego traktowania, uznając naruszenie za bardzo poważne, należałoby jednak obniżyć wyjściową kwotę grzywny, aby uwzględnić bardzo niewielki wpływ naruszenia na rynek wspólnotowy i nieznaczną wielkość sprzedaży produktów objętych kartelem, tak jak dokonała tego Komisja w decyzji w sprawie rur stalowych bez szwu. Skarżąca przypomina, że Komisja w tej decyzji, nie zmieniając kwalifikacji naruszenia, przyjęła kwotę wyjściową o połowę mniejszą od kwoty przewidywanej za bardzo poważne naruszenia w wytycznych, uzasadniając to faktem, że sprzedaż spornych produktów przez uczestników kartelu w czterech zainteresowanych państwach członkowskich wynosiła jedynie około 19% konsumpcji wspólnotowej. Tymczasem w niniejszej sprawie produkty objęte kartelem stanowią mniej niż 2,5% całkowitej konsumpcji w Unii Europejskiej. Ta szczególna kwota wyjściowa przyjęta przez Komisję jest zatem nieproporcjonalna do wielkości i wartości tych produktów, powinna zatem zostać obniżona.

— W przedmiocie oceny rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania przez skarżącą znaczących szkód innym podmiotom działającym na rynku: naruszenie zasady proporcjonalności

115 Jeżeli chodzi o dokonaną przez Komisję ocenę ekonomicznych możliwości wpłynięcia przez skarżącą na konkurencję, skarżąca podnosi, że Komisja powinna przyjąć za punkt odniesienia rynek, na którym naruszenie miało miejsce, a kwota grzywny musi być racjonalnie powiązana z obrotem osiągniętym na tym rynku (wyrok Sądu z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie T-77/92 Parker Pen przeciwko Komisji, Rec. str. II-549, pkt 94).

116 Ponadto należy uwzględnić pozycję zainteresowanych przedsiębiorstw na rynku odniesienia, aby ocenić ich zdolność do wywierania wpływu na konkurencję.

117 Tymczasem te dwie zasady, chociaż jest o nich mowa w zaskarżonej decyzji, nie były stosowane przez Komisję. Podczas gdy w omawianym okresie Interbrew osiągnął cztery razy większy obrót ze sprzedaży na rynku niż skarżąca, wyjściowa kwota grzywny wyznaczona dla Interbrew jest prawie dwa razy wyższa niż kwota przyjęta dla skarżącej. Taki brak proporcjonalności jest sprzeczny z obecnie stosowaną przez Komisję praktyką zastosowaną w decyzji 2003/674/WE z dnia 2 lipca 2002 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa C.37.519 — Metionina) (Dz.U. 2003, L 255, str. 1, zwanej dalej „decyzją w sprawie metioniny"), w której uznała ona, że różnica między nałożonymi grzywnami powinna odzwierciedlać dysproporcję między udziałem w rynku największego producenta światowego a udziałem jednego z jego konkurentów, mającym pięć razy mniejszy udział w rynku.

118 Ponadto Komisja nie uwzględniła dominującej pozycji Interbrew na belgijskim rynku piwa, która w oczywisty sposób znacznie ograniczała rzeczywiste ekono-

miczne możliwości wywierania wpływu na rynek przez skarżącą lub poważnego zakłócenia przez nią konkurencji. Ponadto skarżąca ograniczała się do prób powstrzymania swojej stopniowej marginalizacji.

119 Skarżąca twierdzi, że Komisja pominęła kryterium „możliwości poważnego zakłócenia konkurencji", o którym mowa w zaskarżonej decyzji, uznając, że miała prawo ustalić wyjściową kwotę grzywny nie na podstawie obrotu osiągniętego na omawianym rynku, lecz w stosunku do całkowitego obrotu skarżącej, który stanowił wskaźnik jej „możliwości spowodowania znaczących szkód". Aby uwzględnić większy obrót niż ten osiągnięty na rynku piwa w Belgii, Komisja powinna jednocześnie określić właściwe rynki i wykazać, w jaki sposób działalność skarżącej na tych rynkach mogła zakłócać konkurencję na rynku piwa.

120 Kwoty grzywien nałożonych odpowiednio na Interbrew i na skarżącą nie tylko nie odzwierciedlają wyraźnego braku równowagi charakteryzującego sytuację, w jakiej obie spółki się znajdowały, lecz również świadczą o oczywiście nieproporcjonalnym charakterze wyjściowej kwoty grzywny nałożonej na skarżącą w stosunku do jej rzeczywistej zdolności do wywierania wpływu na rynek.

121 Chociaż kwota 45 mln EUR nałożona na Interbrew wynosi mniej niż 6,6% jej obrotów osiągniętych w 1998 r., Komisja nałożyła na skarżącą kwotę w wysokości 25 mln EUR, która przekraczała 20% obrotów osiągniętych w 2000 r. przez przedsiębiorstwo rzeczywiście zaangażowane w kartel, czyli Alken-Maes, co oznacza, że gdyby ta ostatnia została ukarana za własną działalność, granica 10% całkowitego obrotu wyznaczona w rozporządzeniu nr 17 zostałaby znacznie przekroczona.

— W przedmiocie ustalenia kwoty grzywny na poziomie zapewniającym wystarczająco odstraszający skutek: naruszenie zasady proporcjonalności

122 Skarżąca podnosi, po pierwsze, że Komisja nie zastosowała indywidualnego podejścia do elementu odstraszania uwzględnianego przy obliczania kwoty grzywny i nie poinformowała wyraźnie o zasadach przyjętych w celu zastosowania kryterium odstraszania, chociaż w zaskarżonej decyzji stwierdziła, że zarówno skarżąca, jak i Interbrew są dużymi przedsiębiorstwami międzynarodowymi, a skarżąca jest ponadto przedsiębiorstwem o wieloproduktowym profilu działalności.

123 Z drugiej strony podwyższenie kwoty grzywny zastosowane przez Komisję z tytułu odstraszającego celu kary oparte zostało na podstawach pozbawionych trafności i proporcji.

124 Zatem ustalenie odstraszającego poziomu grzywny powinno odpowiadać celowi konkurencji i — w opinii skarżącej — może opierać się jedynie na wielkości przedsiębiorstwa na danym rynku i jego oczekiwaniach dotyczących korzyści płynących z bezprawnej działalności na tym rynku. Czynniki takie jak międzynarodowy charakter przedsiębiorstwa lub fakt, że jest podmiotem powracającym do naruszenia, nie mogą być właściwe. W przeciwieństwie do tego, co stwierdziła Komisja wobec przedsiębiorstwa ABB Asea Brown Boveri w decyzji 1999/60/WE z dnia 21 października 1998 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 85 traktatu WE (IV/35.691/E-4 — Rury preizolowane) (Dz.U. 1999, L 24, str. 1, zwanej dalej „decyzją w sprawie rur preizolowanych"), w niniejszej sprawie nie można nawet stwierdzić, że struktura skarżącej i obecność jej filii zagranicznych w sektorze piwa ułatwiły sporne zachowania.

125 Ponadto zgodnie z teorią ekonomiczną kwota grzywny jest wystarczająca, jeżeli przekracza dochody oczekiwane przez strony kartelu. Tymczasem w niniejszej

sprawie znacznie niższa kwota grzywny spełniałaby ten warunek, ponieważ rentowność skarżącej na rynku właściwym miała wartość ujemną przez cały okres naruszenia uwzględniony w zaskarżonej decyzji.

126 Ponadto nawet jeśli — jak twierdzi Komisja — w celu odstraszania konieczne było, aby grzywna była tym większa, im mniejsze jest prawdopodobieństwo wykrycia naruszenia, co ma miejsce w przypadku tajnych karteli, skarżąca podnosi, że kwota grzywny powinna być zdecydowanie niższa od tej, którą ustaliła Komisja. Ponadto sporny kartel nie był tajny, ponieważ wiele spotkań z nim związanych odbyło się w obecności konkurentów — na przykład spotkania grupy roboczej „Vision 2000" — lub dystrybutorów — na przykład spotkanie z dnia 28 stycznia 1993 r. — przy czym ci ostatni ściśle nadzorowali działalność stron kartelu, o czym świadczy pismo skierowane do browarów przez federację kupców.

127 Wreszcie samo uwzględnienie celu odstraszania było niepotrzebne, gdyż skutek odstraszający — znajdujący odzwierciedlenie w natychmiastowym zaprzestaniu wymiany danych na temat sprzedaży — został w niniejszym przypadku osiągnięty wraz z rozpoczęciem dochodzenia i współpracy, w którą skarżąca się zaangażowała.

— W przedmiocie uwzględnienia wiedzy i infrastruktury prawno-ekonomicznej, którymi dysponują zazwyczaj duże przedsiębiorstwa: naruszenie zasady ne bis in idem

128 Skarżąca podnosi, że uwzględniając fakt, że skarżąca posiadała wiedzę i infrastrukturę prawno-ekonomiczną, która umożliwiała jej łatwiejsze zdanie sobie sprawy, że jej działanie stanowi naruszenie, a także z konsekwencji wynikających

z niego z punktu widzenia prawa konkurencji, Komisja naruszyła zasadę ne bis in idem w zakresie, w jakim zwiększyła w zaskarżonej decyzji kwotę grzywny z tytułu powrotu do naruszenia.

Argumenty Komisji

129 Jeżeli chodzi o ocenę wagi naruszenia, Komisja powołuje się na powagę okoliczności faktycznych i podnosi, że uznanie za bardzo poważne naruszeń ograniczonych do jednego państwa członkowskiego nie jest sprzeczne z jej praktyką decyzyjną. Ponadto wielkość sektora nie jest mierzona jedynie jego zakresem geograficznym, lecz również pod względem znaczenia gospodarczego. Sektor piwa w Belgii ma wartość około 1 200 mln EUR, a więc naruszenie zostało popełnione w bardzo ważnym sektorze. Wreszcie naruszenie miało bezpośredni wpływ na konsumentów, a cechy właściwe dla dystrybucji piwa nie złagodziły go w żaden sposób.

130 Jeżeli chodzi o kryterium rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania znacznych szkód innym podmiotom działającym na rynku, w szczególności konsumentom, Komisja podnosi, że całkowity obrót skarżącej znacznie przekracza obrót Interbrew. Ponadto Komisja może swobodnie ustalać, który rodzaj obrotów weźmie pod uwagę — obrót całkowity albo obrót osiągnięty w danym sektorze — a nawet w razie potrzeby może zestawić oba rodzaje obrotu. Wreszcie fakt, że uwzględniona kwota wyjściowa grzywny odpowiada 20% całkowitego rocznego obrotu Alken-Maes, jest pozbawiony znaczenia, ponieważ granica wyznaczona w rozporządzeniu nr 17 odnosi się w niniejszej sprawie do obrotu skarżącej.

131 Jeżeli chodzi o próbę nadania grzywnie wystarczająco odstraszającego charakteru, Komisja stwierdza, że w przypadku tajnego naruszenia kwota grzywny musi zostać wyznaczona na o wiele wyższym poziomie niż zakładane korzyści, gdyż wielkość

i wieloproduktowy profil działalności skarżącej są właściwymi kryteriami do ustalenia odstraszającego charakteru grzywny. Ani zaprzestanie naruszenia, ani współpraca skarżącej nie pozwalają ponadto stwierdzić, że osiągnięty został odpowiednio odstraszający poziom grzywny.

132 Jeżeli chodzi natomiast o uwzględnienie wiedzy i infrastruktury prawno-ekonomicznej, którymi dysponują zazwyczaj duże przedsiębiorstwa, Komisja twierdzi, że argument oparty na naruszeniu zasady ne bis in idem nie odpowiada faktom. Dla ustalenia kwoty wyjściowej grzywny Komisja opierała się na dokonanej przez skarżącą ocenie bezprawności jej zachowania, natomiast powrót do naruszenia został wzięty pod uwagę ze względu na trwały charakter bezprawnej działalności skarżącej.

b) Ocena Sądu

133 Należy najpierw przypomnieć, że zgodnie z art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 „[K]omisja może nałożyć, w drodze decyzji, na przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw grzywny w wysokości 1000–1 000 000 [EUR] albo ponad tę kwotę do dziesięciu procent wartości osiągniętego w poprzednim roku gospodarczym obrotu każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu, jeśli umyślnie lub przez niedbalstwo [...] naruszają art. [81] ust. 1, [...] traktatu". Ten sam przepis stanowi, że „[p]rzy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia" (ww. w pkt 57 wyrok Sądu w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 223).

134 Ponadto z utrwalonego orzecznictwa wynika, że w ramach rozporządzenia nr 17 Komisja dysponuje swobodnym uznaniem przy określaniu wysokości grzywny, tak by nakłonić przedsiębiorstwa do przestrzegania reguł konkurencji (wyroki Sądu:

z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-150/89 Martinelli przeciwko Komisji, Rec. str. II-1165, pkt 59; z dnia 11 grudnia 1996 r. w sprawie T-49/95 Van Megen Sports przeciwko Komisji, Rec. str. II-1799, pkt 53 i z dnia 21 października 1997 r. w sprawie T-229/94 Deutsche Bahn przeciwko Komisji, Rec. str. II-1689, pkt 127).

135 Ponadto fakt, że Komisja nakładała już grzywny w określonej wysokości za określone rodzaje naruszeń nie może pozbawić jej możliwości podwyższenia tej wysokości w granicach określonych w rozporządzeniu nr 17, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia realizacji wspólnotowej polityki konkurencji (ww. w pkt 50 wyrok w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 109; wyroki Sądu: z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-12/89 Solvay przeciwko Komisji, Rec. str. II-907, pkt 309 i z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-304/94 Europa Carton przeciwko Komisji, Rec. str. II-869, pkt 89). Skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga, aby Komisja mogła w każdej chwili dostosować wysokość grzywien do potrzeb tej polityki (ww. w pkt 50 wyrok w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 109 i ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 236 i 237).

136 Należy jednak podkreślić, że na mocy art. 17 rozporządzenia nr 17 Sąd dysponuje nieograniczonym prawem orzekania w rozumieniu art. 229 WE w odniesieniu do skarg wniesionych na decyzje, w których Komisja wyznacza grzywnę, i w konsekwencji może znieść, obniżyć lub podwyższyć nałożoną grzywnę. W ramach nieograniczonego prawa orzekania Sąd musi ocenić, czy nałożona kwota grzywny jest proporcjonalna do wagi i czasu trwania naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 134 wyrok w sprawie Deutsche Bahn przeciwko Komisji, pkt 125 i 127 i ww. w pkt 95 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 93) oraz znaleźć równowagę między wagą naruszenia i okolicznościami, na które powołuje się skarżąca (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 14 listopada 1996 r. w sprawie C-333/94 P Tetra Pak przeciwko Komisji, Rec. str. I-5951, pkt 48).

137 Następnie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wagę naruszeń należy ustalić na podstawie licznych okoliczności, do których należą

szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstraszające działanie grzywien, przy czym nie ma potrzeby ustalania wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględnić (postanowienie Trybunału z dnia 25 marca 1996 r. w sprawie C-137/95 P SPO i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-1611, pkt 54; wyrok Trybunału z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. str. I-4411, pkt 33; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-334/94 Sarrió przeciwko Komisji, Rec. str. II-1439, pkt 328 i ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 236). W szczególności podczas dokonywania oceny wagi naruszenia należy uwzględnić charakter dokonanych ograniczeń konkurencji (wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 45/69 Boehringer przeciwko Komisji, Rec. str. 769, pkt 53; wyrok Sądu z dnia 22 października 1997 r. w sprawach połączonych T-213/95 i T-18/96 SCK i FNK przeciwko Komisji, Rec. str. II-1739, pkt 246). Komisja musi również dopilnować, aby jej działanie miało charakter odstraszający, przede wszystkim w przypadku naruszeń szczególnie niekorzystnych dla realizacji celów wspólnotowych (ww. w pkt 50 wyroki: w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 105 i 106 i w sprawie ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, pkt 166).

138 Jednakże zgodnie z orzecznictwem, w sytuacji gdy Komisja przyjęła wytyczne mające na celu doprecyzowanie — z poszanowaniem traktatu — kryteriów, które zamierza ona stosować w ramach przysługującego jej swobodnego uznania, wynika z nich samoograniczenie jej uprawnień, polegające na tym, że winna ona zastosować się do reguł, które sama sobie narzuciła (ww. w pkt 57 wyrok z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie Hercules Chemicals przeciwko Komisji, pkt 53, utrzymany w mocy w wyniku odwołania wyrokiem Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-51/92 P Hercules Chemicals przeciwko Komisji, Rec. str. I-4235, pkt 75). Aby stwierdzić wagę naruszeń, Komisja musi zatem obecnie obowiązkowo uwzględniać spośród różnych okoliczności te, które znajdują się w wytycznych, chyba że wyraźnie określi przyczyny uzasadniające w danym przypadku odstępstwo od danej z nich (wyrok Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, zwanej „FETTCSA", Rec. str. II-913, pkt 271).

139 Zgodnie z wytycznymi Komisja jako punkt wyjścia dla obliczeń wysokości grzywien bierze ogólną kwotę wyjściową ustaloną według wagi naruszenia. Przy ocenie wagi naruszenia należy wziąć pod uwagę charakter naruszenia, jego rzeczywisty wpływ na rynek, tam gdzie może to być zmierzone, oraz rozmiar właściwego rynku

geograficznego (pkt 1 A akapit pierwszy). Naruszenia będą więc zaliczane do jednej z trzech kategorii: „naruszenia o małym znaczeniu", za które przewidziano grzywny w wysokości od 1000 do 1 mln EUR, „poważne naruszenia", za które wysokość grzywien waha się od 1 mln do 20 mln EUR, oraz „bardzo poważne naruszenia", za które wysokość grzywien przekracza 20 mln EUR (pkt 1 A akapit drugi tiret pierwsze, drugie i trzecie).

140 Komisja precyzuje w tym względzie, że naruszeniami o małym znaczeniu mogą być ograniczenia, zwykle o charakterze wertykalnym, mające na celu ograniczenie handlu, ale wywierające ograniczony wpływ na rynek i dotyczące wyłącznie jednej znaczącej części rynku wspólnotowego, która jest stosunkowo ograniczona (pkt 1 A akapit drugi tiret pierwsze). W kwestii poważnych naruszeń Komisja precyzuje, że chodzi najczęściej o horyzontalne lub wertykalne ograniczenia tego samego rodzaju co w przypadku naruszeń o małym znaczeniu, ale bardziej rygorystycznie stosowane, których wpływ na rynek jest większy i które mogą wywołać skutki na dużych obszarach wspólnego rynku. Dodaje ona również, że może to być także nadużywanie pozycji dominującej (pkt 1 A akapit drugi tiret drugie). W końcu, jeśli chodzi o bardzo poważne naruszenia, Komisja wskazuje, że będą nimi zazwyczaj ograniczenia horyzontalne, takie jak kartele cenowe i podział rynków lub inne praktyki, które narażają na szwank prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, takie jak podział krajowych rynków oraz wyraźne nadużywanie pozycji dominującej przez przedsiębiorstwa posiadające rzeczywisty monopol (pkt 1 A akapit drugi tiret trzecie).

141 Zgodnie z wytycznymi w każdej z wyżej wymienionych kategorii naruszeń, a w szczególności jeżeli chodzi o „poważne" i „bardzo poważne" naruszenia, dopuszczalna skala grzywien umożliwi stosowanie zróżnicowanego traktowania przedsiębiorstw w zależności od charakteru popełnionego naruszenia (pkt 1 A akapit trzeci). Trzeba wziąć również pod uwagę rzeczywiste ekonomiczne możliwości popełniającego naruszenie spowodowania znaczących szkód innym podmiotom działającym na rynku, w szczególności konsumentom, i w zależności od tego ustalić

grzywnę na takim poziomie, który zapewni odpowiednio odstraszający efekt (pkt 1 A tiret czwarte). Można również wziąć pod uwagę fakt, że duże przedsiębiorstwa posiadają zazwyczaj wiedzę prawną i gospodarczą oraz infrastrukturę, która umożliwia im łatwiejsze zdanie sobie sprawy, że ich działanie stanowi naruszenie, i mogą być świadome konsekwencji wynikających z prawa konkurencji (pkt 1 A tiret piąte).

142 W obrębie każdej z trzech kategorii przewidzianych powyżej może wystąpić potrzeba, w przypadkach gdzie w naruszeniu uczestniczy kilka przedsiębiorstw, jak na przykład kartele, stosowania kwot wyważonych w celu wzięcia pod uwagę określonej wagi naruszenia i tym samym rzeczywistego wpływu nagannego zachowania każdego przedsiębiorstwa na konkurencję, w szczególności tam, gdzie istnieje znaczna dysproporcja wielkości przedsiębiorstw popełniających naruszenie tego samego typu, oraz w konsekwencji potrzeba dostosowania kwoty wyjściowej do szczególnego charakteru każdego przedsiębiorstwa (pkt 1 A akapit szósty).

143 Ponadto wytyczne stanowią, że zasada równej grzywny za takie samo postępowanie może, jeżeli wymagają tego okoliczności, prowadzić do nakładania różnych grzywien na przedsiębiorstwa bez potrzeby opierania tych różnic na rachunku arytmetycznym (pkt 1 A akapit siódmy).

144 W świetle tych zasad należy najpierw zbadać, czy w niniejszej sprawie Komisja naruszyła zasady wskazane przez skarżącą, stosując metody przedstawione w wytycznych w celu określenia wagi naruszenia. Następnie należy ustalić, czy — przy założeniu, że naruszenie musi być uznane za bardzo poważne, jak pomocniczo podnosi skarżąca — kwota wyjściowa grzywny w wysokości 25 mln EUR ostatecznie przyjęta wobec skarżącej jest odpowiednia w stosunku do okoliczności przez nią przedstawionych, to jest bardzo niewielkiego wpływu naruszenia na rynek wspólnotowy i nieznacznej wielkości sprzedaży produktów objętych kartelem.

W przedmiocie oceny wagi naruszenia

145 W niniejszym przypadku z zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja oceniła wagę naruszenia na podstawie następujących elementów: samego charakteru naruszenia, faktu, że kartel dotyczył wszystkich segmentów rynku piwa, że sporne rozmowy miały miejsce na najwyższym szczeblu i że porozumienia i uzgodnienia dotyczyły dużej liczby istotnych elementów konkurencji, faktu, że nie można stwierdzić braku wpływu lub ograniczonego wpływu na rynek oraz faktu, że rynek geograficzny obejmował całe terytorium belgijskie.

146 W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o zgodność oceny wagi naruszenia z wytycznymi i zasadą proporcjonalności, należy zbadać sposób, w jaki Komisja oceniła tę wagę w stosunku do trzech istotnych kryteriów, to jest samego charakteru naruszenia, jego wpływu na rynek, jeżeli można go zmierzyć, jak również rozmiaru właściwego rynku geograficznego (zob. pkt 139 powyżej).

147 W pierwszej kolejności, w odniesieniu do samego charakteru naruszenia, należy stwierdzić, że skarżąca nie kwestionuje elementów wymienionych w motywie 297 zaskarżonej decyzji, to jest faktu, że kartel obejmował w szczególności ogólny pakt o nieagresji, wymianę informacji na temat sprzedaży, bezpośrednie i pośrednie porozumienia i uzgodnienia w sprawie cen i promocji w handlu detalicznym, podział klientów na rynku horeca, a także ograniczenie inwestycji i reklamy na tym samym rynku. Tymczasem, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, kartele o charakterze horyzontalnym w dziedzinie cen stanowią najpoważniejsze naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji i same w sobie mogą zostać uznane za bardzo poważne (wyroki Sądu z dnia 12 lipca 2001 r. w sprawach połączonych T-202/98, T-204/98 i T-207/98 Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-2035, pkt 103 i ww. w pkt 138 wyrok w sprawie FETTCSA, pkt 262). Mechanizmy opisane przez Komisję w motywie 297 zaskarżonej decyzji oprócz tego, że opisują kartel cenowy, należą do najpoważniejszych form zakłócania konkurencji, ponieważ zmierzają do

całkowitego jej wyeliminowania między przedsiębiorstwami je stosującymi. Z powyższych uwag wynika, że zarzut Komisji, zgodnie z którym sporne porozumienia i uzgodnienia stanowiły ze względu na ich charakter bardzo poważne naruszenie, nie może być kwestionowany. Takie stwierdzenie nie może zostać podważone tym bardziej, że Komisja podkreśliła ponadto, że porozumienia i uzgodnienia dotyczyły dużej liczby istotnych elementów konkurencji i dotyczyły wszystkich segmentów rynku piwa, przy czym takie informacje wynikają bezpośrednio i logicznie z okoliczności faktycznych wymienionych w motywie 297 zaskarżonej decyzji i niekwestionowanych przez skarżącą. Jeżeli chodzi o spotkania dotyczące kartelu na najwyższym szczeblu zarządzania, to jest dyrekcji generalnych skarżącej i jej filii, które to spotkania także nie zostały zakwestionowane, należy stwierdzić, że również one nie mogą złagodzić bardzo poważnego charakteru naruszenia.

148 Następnie, jeżeli chodzi o kryterium wpływu kartelu, należy stwierdzić, że chociaż Komisja w zaskarżonej decyzji zaznaczyła, że niektóre elementy kartelu nie zostały zastosowane lub zostały zastosowane częściowo, uznała ona również, że nie można stwierdzić braku wpływu lub ograniczonego wpływu kartelu na rynek. Na poparcie tego stwierdzenia Komisja nie tylko powołała się na pisemne dowody w postaci notatek sporządzonych przez przedstawiciela Interbrew podczas spotkania w dniu 28 stycznia 1998 r., które zawierają informacje o niektórych przedsięwzięciach, lecz również na dowiedziony przez Komisję fakt, że wymiana informacji na temat sprzedaży między Alken-Maes i Interbrew rzeczywiście miała miejsce. Tymczasem wdrożenie — nawet częściowe — porozumienia o antykonkurencyjnym celu wystarczy, aby wykluczyć możliwość stwierdzenia braku wpływu takiego porozumienia na rynek.

149 Argument skarżącej, zgodnie z którym kartel miał niedopracowany i nieformalny charakter, co miałoby świadczyć o słabym zamiarze popełnienia naruszenia, nie znalazł potwierdzenia w faktach. Wielość i jednoczesność celów kartelu, które nie były kwestionowane przez skarżącą, świadczą faktycznie o rzeczywistym planie wymierzonym w konkurencję, który ukazuje nie słaby, lecz poważny zamiar popełnienia naruszenia. Chociaż kartel charakteryzował się niewielkim stopniem formalizmu, wykazywał jednak wysoki poziom dopracowania.

150 Jeżeli chodzi wreszcie o kryterium rozmiaru właściwego rynku geograficznego, Komisja stwierdziła w zaskarżonej decyzji, że kartel obejmował całe terytorium belgijskie, czego skarżąca nie kwestionowała. Tymczasem z orzecznictwa wynika, że rynek geograficzny skali krajowej odpowiada znacznej części wspólnego rynku (wyrok Trybunału z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 Michelin przeciwko Komisji, Rec. str. 3461, pkt 28). Ponadto Komisja wskazała w wytycznych, że za bardzo poważne naruszenia uznaje się najczęściej ograniczenia horyzontalne w postaci karteli cenowych i podziału rynku lub inne praktyki narażające na szwank prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego (zob. pkt 140 powyżej). Z tego opisu wynika, że porozumienia lub uzgodnione praktyki mające miedzy innymi na celu, jak w niniejszej sprawie, ustalenie cen i podział klientów, mogą zostać w ten sposób zakwalifikowane wyłącznie na podstawie ich charakteru, przy czym nie ma potrzeby charakteryzowania takiego zachowania szczególnym wpływem na rynek lub zakresem rynku geograficznego. Wniosek ten zostaje potwierdzony faktem, że o ile opis naruszeń, które mogłyby zostać uznane za poważne, wskazuje, że chodzi o naruszenia tego samego rodzaju co naruszenia o małym znaczeniu, „ale bardziej rygorystycznie stosowane, o większych skutkach rynkowych i wpływające na duże obszary wspólnego rynku", to opis bardzo poważnych naruszeń nie wymaga, by miały one wpływ na rynek lub wywoływały skutki na danym obszarze.

151 Z powyższych rozważań wynika, że Komisja nie naruszyła zasady proporcjonalności, uznając naruszenie za bardzo poważne w rozumieniu pkt 1 A wytycznych.

152 W związku z tym stwierdzić należy, że Sąd orzekł w odniesieniu do kartelu cenowego działającego na ograniczonym rynku geograficznym, że uznanie kartelu za poważny z powodu jego ograniczonego wpływu na rynek stanowi kwalifikację złagodzoną w stosunku do kryteriów zazwyczaj stosowanych przy obliczaniu grzywien w przypadku karteli cenowych, które powinny skłonić Komisję do uznania kartelu za bardzo poważne naruszenie (ww. w pkt 147 wyrok w sprawie Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, pkt 103).

153 W drugiej kolejności, jeżeli chodzi o argument, zgodnie z którym Komisja odrzuciła w niniejszej sprawie swoją praktykę decyzyjną z naruszeniem zasady równego traktowania, należy przypomnieć, po pierwsze, że wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi ram prawnych dla nakładania grzywien w dziedzinie konkurencji (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 234), a po drugie, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem (zob. pkt 134 powyżej) Komisja w ramach rozporządzenia nr 17 dysponuje swobodnym uznaniem w obliczaniu kwoty grzywien w celu zmiany postępowania przedsiębiorstw na bardziej zgodne z regułami konkurencji. Do Komisji należy zatem, w ramach jej uprawnień swobodnego uznania i w świetle wskazówek zawartych w pkt 1 A akapit drugi tiret trzecie wytycznych, ustalenie, czy okoliczności rozpatrywanej przez nią sprawy pozwalają uznać naruszenie za bardzo poważne. Tymczasem z pkt 146–152 powyżej wynika, że tak jest w niniejszej sprawie.

154 Jak zaznaczono w pkt 134 i 135 powyżej, fakt, że Komisja stosowała w przeszłości grzywny o określonej kwocie w przypadku określonych rodzajów naruszeń, nie może pozbawiać jej możliwości zwiększenia tych kwot w granicach określonych w rozporządzeniu nr 17, jeżeli jest to konieczne do zagwarantowania realizacji wspólnotowej polityki konkurencji. Skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga natomiast, aby Komisja mogła w dowolnym momencie dostosować wysokość grzywien do potrzeb tej polityki. Takie postępowanie nie nosi znamion naruszenia przez Komisję zasady równego traktowania w stosunku do wcześniej stosowanej praktyki (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, zwanych dalej „PVC II", Rec. str. II-931, pkt 1232).

155 Należy zatem stwierdzić, że uznając sporne naruszenie za bardzo poważne w rozumieniu pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych, Komisja zastosowała się do tych wytycznych i nie naruszyła zasady proporcjonalności ani zasady równego traktowania.

W przedmiocie oceny rzeczywistej ekonomicznej możliwości spowodowania przez skarżącą znacznej szkody innym podmiotom działającym na rynku

156 Z wytycznych wynika, że w odniesieniu do naruszenia o danej wadze, w przypadku gdy w naruszeniu uczestniczy kilka przedsiębiorstw, jak w przypadku kartelu, może wystąpić potrzeba ważenia kwoty wyjściowej w celu określenia kwoty wyjściowej uwzględniającej wagę, a w konsekwencji także i rzeczywisty wpływ na konkurencję zachowania każdego przedsiębiorstwa, które spełnia znamiona naruszenia, w szczególności tam, gdzie istnieje znaczna dysproporcja wielkości przedsiębiorstw popełniających naruszenie tego samego typu (pkt 1 A akapit szósty, zob. pkt 142 powyżej). W szczególności należy wziąć pod uwagę rzeczywiste ekonomiczne możliwości spowodowania przez popełniającego naruszenie znaczących szkód innym podmiotom działającym na rynku, w szczególności konsumentom (pkt 1 A akapit czwarty, zob. pkt 141 powyżej).

157 Ponadto z orzecznictwa wynika, że wytyczne nie przewidują obliczania kwoty grzywien na podstawie całkowitego lub właściwego obrotu osiągniętego przez przedsiębiorstwa na danym rynku. Jednakże nie sprzeciwiają się one również uwzględnieniu tych obrotów przy obliczaniu grzywny celem poszanowania ogólnych zasad prawa wspólnotowego i w sytuacji, gdy wymagają tego okoliczności. W szczególności obroty mogą być brane pod uwagę przy uwzględnianiu różnych elementów wymienionych w pkt 141–143 niniejszego wyroku (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 283 i 284 i ww. w pkt 95 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 82).

158 Z utrwalonego orzecznictwa wynika ponadto, że wśród elementów oceny wagi naruszenia mogą się znaleźć — w zależności od przypadku — ilość i wartość towarów będących przedmiotem naruszenia, wielkość oraz siła gospodarcza przedsiębiorstwa i w konsekwencji wpływ, jaki mogło ono wywierać na rynek. Wynika z tego z jednej strony, że w celu określenia kwoty grzywny można brać pod uwagę zarówno całkowity obrót przedsiębiorstwa, który stanowi wskazówkę, aczkolwiek przybliżoną i niedoskonałą, wielkości tego przedsiębiorstwa i jego siły

gospodarczej, jak i część tego obrotu uzyskaną ze sprzedaży towarów będących przedmiotem naruszenia, która może stanowić wskazówkę co do rozmiaru tego naruszenia. Z drugiej strony wynika z tego, że ani jednemu, ani drugiemu obrotowi nie należy przypisywać nieproporcjonalnie dużego znaczenia w porównaniu z innymi elementami oceny i w konsekwencji ustalenie stosownej grzywny nie może być wynikiem zwykłego rachunku opartego na całkowitym obrocie (ww. w pkt 50 wyrok w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 120 i 121; wyroki Sądu: ww. w pkt 115 wyrok w sprawie Parker Pen przeciwko Komisji, pkt 94; z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-327/94 SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. str. II-1373, pkt 176 i ww. w pkt 95 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 83).

159 W niniejszej sprawie należy stwierdzić w pierwszej kolejności ograniczone znaczenie argumentu skarżącej, zgodnie z którym różnica między proporcjami charakteryzującymi z jednej strony kwoty wyjściowe przyjęte odpowiednio w stosunku do każdego przedsiębiorstwa, a z drugiej strony części rynku kontrolowane przez te przedsiębiorstwa na belgijskim rynku piwa świadczą o tym, że Komisja nie przestrzega zasady, zgodnie z którą rzeczywiste możliwości spowodowania szkody zostały odpowiednio odzwierciedlone w ilości i wartości towarów sprzedanych przez każdą stronę. Należy bowiem zaznaczyć, że kwoty wyjściowe, do których odnosi się skarżąca, obejmują nie tylko dostosowanie dokonane ze względu na rzeczywiste możliwości spowodowania szkody w konkurencji na rynku, lecz również dostosowanie z tytułu celu skutecznego odstraszenia.

160 W tym kontekście z motywu 305 zaskarżonej decyzji wynika, że dostosowanie kwoty grzywny z tytułu celu skutecznego odstraszenia zostało zastosowane przez Komisję w dwóch etapach. Najpierw skarżąca i Interbrew zostały potraktowane identycznie w kwestii nałożonych na nie kwot wyjściowych, ponieważ przy ustalaniu odpowiednich dla nich kwot wyjściowych Komisja uwzględniła fakt, że „[były] dużymi przedsiębiorstwami międzynarodowymi". Następnie Komisja poinformowała, że należy „uwzględnić fakt, iż [skarżąca jest] przedsiębiorstwem o wieloproduktowym profilu działalności", i uznała, że w stosunku do niej należy zastosować dodatkowy element o skutku odstraszającym. Z powyższego wynika, że ze względu na cel odstraszenia i bez uszczerbku dla ważności wniosków wyciągniętych przez Komisję w tej kwestii, kwota wyjściowa grzywny ustalona dla skarżącej uwzględniała konieczność dalej posuniętego odstraszania niż w przypadku Interbrew.

161 Jednakże należy stwierdzić, że kwota wyjściowa przyjęta w stosunku do skarżącej jest o około 45% mniejsza niż kwota zastosowana wobec Interbrew. Ponadto Komisja podkreśliła w motywie 303 zaskarżonej decyzji, że uwzględniła rzeczywiste możliwości ekonomiczne poważnego naruszenia konkurencji przez popełniających naruszenie, a w motywie 304 stwierdziła, że występuje znaczna różnica w wielkości udziałów między Interbrew, liderem na rynku belgijskim z 55% udziałów, i Alken-Maes, zajmującym drugie miejsce na tym rynku z 15% udziałów.

162 Wydaje się więc, że zgodnie z wytycznymi Komisja uwzględniła rzeczywiste możliwości ekonomiczne wyrządzenia przez obydwa przedsiębiorstwa szkody innym podmiotom działającym na rynku i znacznie obniżyła ogólną kwotę wyjściową odpowiadającą wadze popełnionego naruszenia w rozumieniu pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych w celu ustalenia kwoty wyjściowej nałożonej na skarżącą. Bez znaczenia pozostaje fakt, że motyw 303 zaskarżonej decyzji nie powtarza dosłownie określenia z wytycznych, lecz odnosi się do możliwości „poważnego zakłócenia konkurencji". Podobnie fakt, że proporcja między kwotami wyjściowymi zastosowanymi w stosunku do każdego przedsiębiorstwa różni się od dokładnej proporcji między ich udziałami w rynku, nie ma wpływu na prawidłowość metody zastosowanej przez Komisję. Komisja stwierdziła bowiem w pkt 1 A akapit siódmy wytycznych, że stosowanie zróżnicowanych kwot nie jest równoznaczne z obliczeniami arytmetycznymi.

163 Po drugie, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym wyznaczone kwoty wyjściowe grzywien nie odzwierciedlają wyraźnego braku równowagi wynikającego z dominującej pozycji Interbrew na rynku piwa w Belgii, w wyniku której Alken-Maes mogło jedynie podjąć próby powstrzymania swojej stopniowej marginalizacji, a które — w każdym razie — dowodziło braku możliwości zakłócania konkurencji przez skarżącą, należy przypomnieć, że naruszenie stwierdzone w zaskarżonej decyzji nie było kwestionowane przez skarżącą. Tymczasem naruszenie, które obejmuje szereg porozumień i/lub uzgodnionych praktyk, zakłada,

po pierwsze, dobrowolne porozumienie między stronami, a po drugie, oznacza, że zakłócenie konkurencji wynikało z tego porozumienia, a w konsekwencji z woli każdej ze stron. Skarżąca nie może zatem powoływać się na wywieraną na nią presję, aby oddalić od siebie zarzut zakłócenia konkurencji.

164 Dodatkowo należy podkreślić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przedsiębiorstwo, które wraz z innymi podmiotami bierze udział w działaniach o charakterze antykonkurencyjnym, nie może powoływać się na to, że uczestniczyło w nich pod przymusem ze strony innych uczestników. Zamiast bowiem uczestniczyć w takich działaniach, mogło ono powiadomić właściwe władze o tych naciskach i złożyć do Komisji skargę na podstawie art. 3 rozporządzenia nr 17 (wyroki Sądu: z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-9/89 Hüls przeciwko Komisji, Rec. str. II-499, pkt 123 i 128; z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-141/89 Tréfileurope przeciwko Komisji, Rec. str. II-791, pkt 58 i ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 142).

165 Wreszcie jeżeli chodzi o argument, zgodnie z którym kwota wyjściowa zastosowana wobec skarżącej stanowi procent obrotów Alken-Maes znacznie przewyższający procent obrotów, jaki stanowi kwota przyjęta wobec Interbrew, należy najpierw przypomnieć, że zgodnie z pkt 159 i 160 powyżej, kwoty te nie odzwierciedlają jedynie rzeczywistej szkody dla konkurencji spowodowanej przez każdą ze stron, gdyż mają również za cel odstraszenie, o którym mowa w wytycznych. Jeżeli chodzi o argument, że przyjęta kwota w przypadku Alken-Maes jest wyższa od granicy ustanowionej w rozporządzeniu nr 17, jeżeli chodzi o procent obrotów, jest on pozbawiony znaczenia, ponieważ to jedynie skarżąca jest adresatem zaskarżonej decyzji.

166 Należy zatem oddalić wszystkie argumenty oparte na błędnej ocenie dokonanej przez Komisję, z naruszeniem zasady proporcjonalności, rzeczywistych możliwości wyrządzenia przez uczestników znaczącej szkody innym podmiotom działającym na rynku, w szczególności konsumentom.

W przedmiocie określenia kwoty grzywny na poziomie, który zapewnia jej odpowiednio odstraszający skutek

167 Z wytycznych wynika, że w przypadku gdy w naruszeniu uczestniczy kilka przedsiębiorstw, jak kartele, może wystąpić potrzeba wyważenia ustalonych kwot w celu wzięcia pod uwagę szczególnego ciężaru i tym samym rzeczywistego wpływu stanowiącego naruszenie zachowania każdego przedsiębiorstwa na konkurencję, w szczególności tam, gdzie istnieje znaczna dysproporcja wielkości przedsiębiorstw popełniających naruszenie tego samego typu (zob. pkt 142 powyżej). W szczególności należy ustalić grzywnę na takim poziomie, który zapewni odpowiednio odstraszający skutek (zob. pkt 141 powyżej).

168 Uwzględnienie skutku odstraszającego przy obliczaniu kwoty grzywny w oparciu o wagę naruszenia wpisuje się w kontekst utrwalonego orzecznictwa. Zgodnie z nim taki skutek grzywien stanowi jeden z elementów, które Komisja może uwzględnić podczas oceny wagi naruszenia, a w konsekwencji podczas ustalania poziomu grzywny, zważywszy na to, że wagę naruszenia należy ustalać w zależności od wielu elementów, jak między innymi szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst oraz odstraszające znaczenie grzywien, przy czym nie ma wyczerpującej i wiążącej listy kryteriów, jakie muszą zostać wzięte pod uwagę (ww. w pkt 137 postanowienie w sprawie SPO i in. przeciwko Komisji, pkt 54 oraz ww. w pkt 137 wyroki: w sprawie Ferriere Nord przeciwko Komisji, pkt 33 i z dnia 14 maja 1998 w sprawie Sarrió przeciwko Komisji, pkt 328).

169 Podobnie zgodnie z orzecznictwem uprawnienie Komisji do nakładania grzywien na przedsiębiorstwa, które umyślnie lub przez niedbalstwo dopuściły się naruszenia postanowień art. 81 WE, stanowi jeden z instrumentów nadanych Komisji w celu umożliwienia jej spełnienia misji nadzorczej przyznanej jej przez prawo wspólnotowe, obejmującej obowiązek prowadzenia ogólnej polityki mającej na celu stosowanie w dziedzinie konkurencji reguł ustalonych w traktacie i doprowadzenia do tego, ażeby zachowania przedsiębiorstw były z nimi zgodne.

Z powyższych uwag wynika, że Komisja musi zapewnić swym działaniom odstraszający skutek, dokonując oceny wagi naruszenia w celu ustalenia kwoty grzywny, przede wszystkim jeśli chodzi o naruszenia wyjątkowo szkodliwe dla realizacji celów Wspólnoty (ww. w pkt 50 wyroki: w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 105 i 106 i w sprawie ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, pkt 166).

170 W świetle powyższych uwag należy stwierdzić, że Komisja była uprawniona do uwzględnienia celu w postaci odstraszania przy ustalaniu wyjściowej kwoty nałożonej na skarżącą grzywny, która odzwierciedla dokładnie wagę popełnionego naruszenia. Nadawanie grzywnom odstraszającego skutku stanowi bowiem integralną część ważenia kwot grzywien w zależności od wagi naruszenia, o ile można w ten sposób uniknąć sytuacji, gdy dana metoda obliczania prowadzi do grzywien, które w przypadku niektórych przedsiębiorstw nie osiągają właściwego i zapewniającego wystarczająco odstraszający skutek poziomu (ww. w pkt 50 wyrok w sprawie ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, pkt 167).

171 Jeżeli chodzi o argument skarżącej oparty na braku indywidualizacji elementu odstraszania uwzględnionego przy obliczaniu grzywny, należy stwierdzić, że w celu uwzględnienia celu w postaci odstraszania, Komisja nie określiła w wytycznych metody ani kryteriów indywidualizujących, których wyraźne określenie mogłoby być wiążące. Argument ten należy zatem oddalić.

172 Dotyczy to również argumentu, zgodnie z którym zasady służące w niniejszej sprawie do oceny konieczności odstraszania nie zostały wyraźnie przedstawione. Należy w istocie stwierdzić, że skarżąca sama przyznała w motywie 305 zaskarżonej decyzji, że skarżąca i Interbrew są dużymi przedsiębiorstwami międzynarodowymi, a skarżąca jest ponadto przedsiębiorstwem o wieloproduktowym profilu działalności. Komisja w motywie 306 dodała, że uwzględniła fakt, iż skarżąca dysponowała wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną umożliwiającymi jej łatwiejsze zdanie

sobie sprawy z tego, że jej działanie stanowi naruszenie, i z konsekwencji wynikających z niego z punktu widzenia prawa konkurencji. Wydaje się więc, że w przeciwieństwie do twierdzeń skarżącej, zasady, na których opierała się ocena konieczności odstraszania, zostały wyraźnie określone.

173 Wreszcie należy zbadać różne argumenty przytoczone przez skarżącą, zgodnie z którymi rozumowanie przyjęte przez Komisję na poparcie stwierdzonej konieczności zapewnienia skutku odstraszającego jest nieodpowiednie i nieproporcjonalne.

174 Argument, zgodnie z którym powrót do naruszenia nie powinien zostać uznany za istotną okoliczność, należy z góry odrzucić, gdyż Komisja nie oparła na tym zarzucie swojej argumentacji dotyczącej odstraszającego skutku.

175 Jeżeli chodzi o argument, zgodnie z którym całkowita wielkość przedsiębiorstwa i jego międzynarodowy wymiar nie mają znaczenia w stosunku do celu w postaci konkurencji, do jakiego powinna dążyć Komisja, należy najpierw podkreślić, że fakt posiadania przez skarżącą wiedzy i infrastruktury prawno-ekonomicznej umożliwiających jej łatwiejsze zdanie sobie sprawy z tego, że jej działanie stanowi naruszenie, i z konsekwencji wynikających z niego z punktu widzenia prawa konkurencji, może zostać uznany za wynikający z ogólnych zasobów przedsiębiorstwa, a zatem z jego wielkości, której wskaźnikiem jest między innymi jego wymiar międzynarodowy. Komisja zatem słusznie uwzględniła powyższą okoliczność. Fakt, że skarżąca brała udział w stwierdzonym kartelu pomimo środków, które pozwalały jej zdać sobie sprawę z jego bezprawnego charakteru i jego konsekwencji, obiektywnie wskazuje bowiem na konieczność zastosowania dodatkowego mechanizmu odstraszającego w porównaniu z przedsiębiorstwem, które nie dysponowało takimi środkami.

176 Argument, zgodnie z którym uwzględnienie tajnego charakteru kartelu w celu ustalenia koniecznego poziomu odstraszania jest pozbawione trafności, ponieważ ten kartel nie był utrzymywany w tajemnicy, a przynajmniej nie przez skarżącą,

opiera się na stwierdzeniu, że w ramach kartelu kilka spotkań odbyło się w obecności konkurentów — na przykład spotkania grupy roboczej Vision 2000 — lub dystrybutorów, na przykład spotkanie z dnia 28 stycznia 1993 r., na którym byli obecni kupcy z sektora piwa. Ponadto pismo z dnia 4 sierpnia 1997 r. skierowane do browarów przez federację kupców stwierdza, że ci ostatni z bliska obserwowali działania stron uczestniczących w kartelu.

177 Jeżeli chodzi najpierw o spotkania grupy roboczej Vision 2000, należy podnieść, że w motywach 128–155 zaskarżonej decyzji Komisja nie twierdzi, że spotkania te — uznane za oficjalne, ponieważ były prowadzone w ramach konfederacji browarów belgijskich (zwanej dalej „CBB") i gromadziły większość przedstawicieli tego sektora — jako takie stanowiły naruszenie. Komisja stwierdza, że w ramach kontaktów dwustronnych Interbrew i Alken-Maes przyjęły wspólne działania i uświadomiły sobie ewentualne korzyści z niektórych inicjatyw w ramach CBB, oraz że Interbrew i Alken-Maes uzgodniły część kartelu dotyczącą inwestycji i reklamy na rynku horeca oraz nowego systemu cen, który mógł zostać wdrożony w ramach CBB. Komisja zwróciła zatem uwagę na instrumentalizację CBB w celu wdrożenia porozumienia między Interbrew a skarżącą, bez wiedzy pozostałych stron biorących udział w tych spotkaniach, aby nadać niektórym dyskusjom cenowym prowadzonym w tym organie kierunek zgodny z celami kartelu bez sugerowania, że pozostali uczestnicy zostali poinformowani o jego istnieniu. Ponadto należy stwierdzić, że cele, które Interbrew i skarżąca zamierzały wdrożyć za pośrednictwem CBB i spotkań grupy roboczej Vision 2000, to jest ograniczenie inwestycji i reklamy na rynku horeca oraz rozwój nowej struktury cenowej, w każdym razie stanowią jedynie ograniczony aspekt kartelu, obejmującego inne poufne elementy, na przykład ogólny pakt o nieagresji, porozumienie w sprawie cen i promocji w handlu detalicznym, podział klientów w sektorze horeca lub wymianę informacji na temat sprzedaży. Spotkania grupy roboczej Vision 2000 nie pozwalają zatem stwierdzić, że kartel nie miał tajnego charakteru.

178 Jeżeli chodzi następnie o spotkanie z dnia 28 stycznia 1993 r. (zob. pkt 126 i 131 powyżej), należy stwierdzić, że o ile sporządzone przez przedstawiciela Interbrew sprawozdanie z tego spotkania odnosi się w istocie do „spotkania kupców z sektora piwa" i referuje warunki kartelu, którego celem jest podniesienie cen i narzucenie minimalnych cen piwa sprzedawanego niektórymi kanałami dystrybucji, nie można z niego wywnioskować, że antykonkurencyjne postanowienia w nim zawarte jako takie zostały podane do wiadomości kupców w sektorze piwa podczas spotkania w dniu 28 stycznia 1993 r. O ile informacje zawarte w sprawozdaniu potwierdzają ścisłą koordynację polityki handlowej Alken-Maes i Interbrew, nie pozwalają jednak stwierdzić, że kupcy z sektora piwa zostali poinformowani o istnieniu kartelu.

179 Jeżeli chodzi o pismo z dnia 4 sierpnia 1997 r. skierowane przez federację kupców do Alken-Maes, należy stwierdzić, że zawiera ono jedynie krytykę polityki dystrybucyjnej Alken-Maes zagrażającej przyszłości niezależnych dystrybutorów. Nie pozwala ono zatem stwierdzić, że kupcy z sektora piwa wiedzieli o kartelu.

180 Należy zatem oddalić argument, według którego kartel stwierdzony w zaskarżonej decyzji nie miał tajnego charakteru.

181 W ramach misji określonej w orzecznictwie powołanym w pkt 134 i 135 powyżej i z poszanowaniem ram prawnych wyznaczonych w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, Komisja mogła zatem uwzględnić te elementy przy ocenie konieczności właściwego skutku odstraszającego.

182 Należy oddalić argument skarżącej, zgodnie z którym uwzględnienie celu odstraszania jest zbędne, skoro naruszenie ustało dzięki interwencji Komisji, i podkreślić zarazem, że celem odstraszającego skutku jest ukierunkowanie

przyszłego zachowania przedsiębiorstwa, a fakt zaprzestania przez nie naruszenia w momencie, w którym zostało ono wykryte przez Komisję, nie wystarczy do stwierdzenia, że dane przedsiębiorstwo zostanie rzeczywiście zniechęcone do powtórzenia takiego zachowania w przyszłości, ponieważ inicjatywa ta wynika z obiektywnej konieczności.

183 Należy zatem oddalić wszystkie argumenty oparte na nieprawidłowym ustaleniu poziomu odstraszającego grzywny z naruszeniem zasady proporcjonalności.

W przedmiocie uwzględnienia wiedzy i infrastruktury prawno-ekonomicznej, którymi dysponują zazwyczaj duże przedsiębiorstwa

184 Z orzecznictwa wynika, że zasada ne bis in idem, której został poświęcony art. 4 protokołu nr 7 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zwanej dalej „EKPC", podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., stanowi ogólną zasadę prawa wspólnotowego, zaś jej przestrzeganie zapewniają sądy (wyroki Trybunału: z dnia 5 maja 1966 r. w sprawach 18/65 i 35/65 Gutmann przeciwko Komisji, Rec. str. 149, 172 i z dnia 14 grudnia 1972 r. w sprawie 7/72 Boehringer przeciwko Komisji, Rec. str. 1281, pkt 3; wyrok w sprawie PVC II, pkt 154 powyżej, pkt 96, utrzymany w mocy w wyniku odwołania wyrokiem w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 97 powyżej, pkt 59).

185 W dziedzinie wspólnotowego prawa konkurencji zasada ta zabrania Komisji karania lub ścigania przedsiębiorstwa po raz kolejny za antykonkurencyjne zachowanie, za które zostało ono ukarane lub za które nie zostało uznane winnym we wcześniejszej decyzji Komisji niepodlegającej zaskarżeniu. Stosowanie zasady ne bis in idem jest obwarowane trzema warunkami, to jest identycznością zdarzeń, identycznością podmiotu popełniającego naruszenie i identycznością chronionego interesu prawnego (wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-123, pkt 338).

186 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że w motywie 306 zaskarżonej decyzji Komisja na poparcie zwiększenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą uwzględniła fakt, że skarżąca posiadała wiedzę i infrastrukturę prawno-ekonomiczną umożliwiające jej łatwiejsze zdanie sobie sprawy z tego, że jej działanie stanowi naruszenie, a także z konsekwencji wynikających z niego z punktu widzenia prawa konkurencji. Ponadto w motywie 314 zaskarżonej decyzji Komisja na poparcie zwiększenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą uwzględniła fakt, że skarżąca została już dwukrotnie ukarana za naruszenie art. 81 WE.

187 W tym względzie należy najpierw stwierdzić, że przesłanki zastosowania zasady ne bis in idem określone w orzecznictwie dotyczącym konkurencji (zob. pkt 185 powyżej) nie zostały spełnione w niniejszej sprawie, ponieważ przy obliczaniu kwoty grzywny Komisja ograniczyła się do uwzględnienia okoliczności faktycznych, to jest, po pierwsze, faktu, że skarżąca mogła ocenić bezprawny charakter swojego zachowania i wynikające z tego konsekwencje ze względu na posiadane wiedzę i infrastrukturę prawno-ekonomiczną, a po drugie, że została już dwukrotnie ukarana za naruszenie art. 81 WE. W każdym razie Komisja zwiększyła kwotę grzywny w motywach 306 i 314 zaskarżonej decyzji z innych względów. W konsekwencji należy oddalić czwartą część zarzutu.

W przedmiocie właściwej kwoty wyjściowej w stosunku do okoliczności przedstawionych przez skarżącą

188 Skarżąca podnosi pomocniczo, że nawet gdyby Komisja nie naruszyła zasady równego traktowania, uznając naruszenie za bardzo poważne, należy jednak obniżyć kwotę wyjściową grzywny ze względu na bardzo niewielki wpływ naruszenia na rynek wspólnotowy i nieznaczną wielkość sprzedaży produktów objętych kartelem.

189 Należy przypomnieć, że zgodnie z metodą określoną w wytycznych (zob. pkt 139–143 powyżej) Komisja przy obliczaniu kwoty grzywien przyjęła najpierw za punkt wyjścia ogólną kwotę wyjściową ustaloną na podstawie wagi naruszenia, którą następnie wyważyła, po pierwsze, w zależności od rzeczywistych możliwości spowodowania znaczącej szkody przez zainteresowane przedsiębiorstwa innym podmiotom działającym na rynku, w szczególności konsumentom, po drugie, w zależności od konieczności określenia kwoty grzywny na poziomie zapewniającym im odpowiednio odstraszający charakter, a po trzecie — w zależności od konieczności uwzględnienia faktu, że duże przedsiębiorstwa posiadają zazwyczaj wiedzę i infrastrukturę prawno-ekonomiczną umożliwiającą im łatwiejsze zdanie sobie sprawy z tego, że ich działanie stanowi naruszenie, a także z konsekwencji wynikających z niego z punktu widzenia prawa konkurencji.

190 W pkt 133–187 powyżej stwierdzono, że Komisja nie naruszyła zasad wymienionych przez skarżącą, uznając popełnione naruszenie za bardzo poważne i przeprowadzając kolejne dostosowania grzywny. Ponadto należy przypomnieć, że w przypadku bardzo poważnych naruszeń wytyczne przewidują kwoty grzywien powyżej 20 mln EUR.

191 Jeżeli chodzi o argument skarżącej, zgodnie z którym kwota wyjściowa grzywny była w każdym razie nieproporcjonalna do faktu, że produkty objęte kartelem stanowiły mniej niż 2,5% całkowitej konsumpcji tych produktów w Unii Europejskiej, należy stwierdzić, że waga naruszenia nie może zależeć wyłącznie od jego zakresu geograficznego ani od proporcji sprzedaży będącej przedmiotem naruszenia w stosunku do sprzedaży osiągniętej w całej Unii Europejskiej. W istocie, niezależnie od wymienionych kryteriów, bezwzględna wartość danej sprzedaży jest również istotnym wskaźnikiem wagi naruszenia, ponieważ wiernie odzwierciedla znaczenie gospodarcze transakcji, które w wyniku naruszenia zostały wyłączone z normalnej konkurencji. Tymczasem w niniejszej sprawie nie podważono faktu, że wartość

sprzedaży można było oszacować na około 1 200 mln EUR, co uwidacznia duże znaczenie gospodarcze sektora. W tym względzie nie można uznać, że kwota wyjściowa w wysokości 25 mln EUR nałożona na skarżącą jest zbyt wysoka.

192 Jeżeli chodzi o odniesienie do praktyki Komisji w decyzji w sprawie rur stalowych bez szwów, wystarczy stwierdzić, że jest ono pozbawione znaczenia w stosunku do orzecznictwa wymienionego w pkt 153 powyżej.

193 Poza tym należy stwierdzić, że we wspomnianej decyzji Komisja uwzględniła fakt, że rodzaj rur bez szwów objęty naruszeniem stanowił jedynie 19% wszystkich rur bez szwów, które mogły być wykorzystane w przemyśle naftowym i gazowym, w związku z czym wpływ naruszenia był ograniczony, ponieważ sektor mógł wykorzystać inne produkty nieobjęte kartelem. Tymczasem w niniejszym przypadku naruszenie obejmowało o wiele większą część sektora piwa w Belgii, ponieważ — jak Komisja wskazała w motywie 4 zaskarżonej decyzji — w 1998 r. strony kartelu wyprodukowały blisko 70% piwa sprzedanego w Belgii, a skarżąca temu nie zaprzeczyła.

194 Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe rozważania, należy stwierdzić, że argument skarżącej dotyczący domniemanej nieodpowiedniej kwoty nałożonej grzywny musi zostać oddalony.

195 W związku z powyższym należy oddalić cały zarzut.

2. *W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na błędnej ocenie czasu trwania naruszenia*

a) Argumenty stron

196 Skarżąca podniosła, że Komisja przypisała błędne znaczenie niektórym faktom podczas określania czasu trwania naruszenia, lecz jednocześnie nie zakwestionowała prawdziwości zarzucanych jej czynów. Skarżąca twierdzi, że Komisja odwołała się między innymi do kontaktu telefonicznego i dwóch spotkań między skarżącą a Interbrew, odbytych po lipcu 1996 r. w odstępie kilku miesięcy, powołanych na potwierdzenie wniosku, zgodnie z którym naruszenie trwało do 28 stycznia 1998 r. Niemniej jednak Komisja miała nie wykazać, że naruszenie trwało po lipcu 1996 r. Dlatego też należałoby zdaniem skarżącej uznać, że bezprawna działalność nie przekroczyła trzech lat i sześciu miesięcy, co uzasadniałoby zwiększenie kwoty wyjściowej grzywny niższej niż 45%. Skarżąca jest zdania, że zgodnie z orzecznictwem Sąd powinien zatem obniżyć grzywnę nałożoną na skarżącą ze względu na rzeczywisty czas trwania naruszenia.

197 Jeżeli chodzi w pierwszej kolejności o kontakt telefoniczny w dniu 9 grudnia 1996 r. między Interbrew a skarżącą, ta ostatnia twierdzi, że w przeciwieństwie do tego, co zdaje się sugerować odniesienie Komisji do innych dokumentów w aktach, jedynym dokumentem, na jakim Komisja opiera swoje wnioski pozostają odręczne notatki i adnotacje L.B., kontrolera zarządzania w przedsiębiorstwie Alken-Maes, z dnia 27 listopada 1996 r.

198 Skarżąca nie kwestionuje faktu, że odręczne notatki zostały sporządzone podczas wewnętrznego spotkania, które miało miejsce w listopadzie 1996 r., a jego celem, według skarżącej, było jedynie przeanalizowanie nowych cen Interbrew w wyniku otrzymania przez Alken-Maes nowych warunków ogólnych sprzedaży Interbrew za pośrednictwem klientów. Skarżąca kwestionuje natomiast dokonaną przez Komisję interpretację trzech adnotacji naniesionych w późniejszym okresie na notatki, z których każda zawiera datę „9.12.96" i wyraźnie stanowi odpowiedź na trzy pytania

sformułowane w sporządzonych wcześniej notatkach, dotyczące niewyjaśnionych elementów polityki cenowej Interbrew. Skarżąca podnosi, że Komisja niesłusznie stwierdziła, że w tej kwestii należy zwrócić się o opinię do A.B. z Interbrew, co zostało poczynione w dniu 9 grudnia 1996 r., kiedy Interbrew udzieliła jednej twierdzącej i dwóch przeczących odpowiedzi. W opinii skarżącej pozostałe elementy, o których mowa w zaskarżonej decyzji, nie potwierdzają tej interpretacji. Adnotacje naniesione na notatki z dnia 27 listopada 1996 r. mogły wynikać z niezależnej weryfikacji każdego bezpośredniego kontaktu z Interbrew, przeprowadzonej na przykład wśród dystrybutorów, którzy mogli jedynie powtórzyć interpretację A.B. Tymczasem należy uznać za normalne, że Alken-Maes, jako częściowy dystrybutor produktów Interbrew, próbował zapoznać się z nowym cennikiem Interbrew dotyczącym usług logistycznych. Sporny dokument nie może zatem w wystarczający sposób wykazać twierdzenia bronionego przez Komisję.

199 W drugiej kolejności, w odniesieniu do spotkania z dnia 17 kwietnia 1997 r., skarżąca podnosi, że spotkanie nie stanowi dowodu na istnienie kartelu obejmującego rynek belgijski, gdyż zgodnie z oświadczeniem J.D. z Interbrew, powołanym w motywie 96 zaskarżonej decyzji, dotyczyło potencjalnego współdziałania między dwiema grupami i zwiększenia rentowności przedsiębiorstw przy założeniu zakupu Alken-Maes, będącego filią skarżącej, przez Interbrew.

200 Skarżąca kwestionuje interpretację Komisji, zgodnie z którą wspomniane oświadczenie J.D. wskazuje na antykonkurencyjny charakter tego spotkania. Oświadczenie zawiera streszczenie wszystkich kontaktów Interbrew z Alken-Maes. Jeżeli chodzi o spotkanie w dniu 17 kwietnia 1997 r., J.D. poinformował jedynie, że uczestnicy spotkania szczegółowo przeanalizowali rachunek wyników Alken-Maes, co jest obowiązkowym elementem wszelkich negocjacji dotyczących ewentualnego zbycia przedsiębiorstwa. Jeżeli chodzi o pięć punktów cytowanych w dokumencie, wszystkie one wpływają na zysk operacyjny Alken-Maes lub sposób jego obliczania.

201 Skarżąca kwestionuje również wniosek Komisji, zgodnie z którym obecność na omawianym spotkaniu R.V., prezesa Alken-Maes, jest mało prawdopodobna przy

założeniu rozmowy o zbyciu Alken-Maes, zważywszy na potencjalnie niekorzystny dla niego charakter tej transakcji. W opinii skarżącej taka obecność nie była niczym niezwykłym, zwłaszcza jeżeli prezes ten chciał zachować swoją rolę w spółce. Ponadto była ona tym bardziej uzasadniona, że Interbrew zamierzała dokonać zakupu w drodze „management buy out" — techniki zakładającej istotną rolę istniejącej dyrekcji — co potwierdzają dwa oświadczenia dołączone do akt, to jest oświadczenia C.

202 W trzeciej kolejności, jeżeli chodzi o spotkanie z dnia 28 stycznia 1998 r., w którym uczestniczyli między innymi A.D. z Interbrew i N.V. z Alken-Maes, skarżąca podniosła, że rozmowa dotyczyła zasadniczo przypomnienia wcześniejszych relacji. Zauważyła ona również, że w opinii przedstawiciela Interbrew przedstawiciel Alken-Maes nie wiedział o tych wydarzeniach.

203 Według skarżącej nic nie potwierdza tezy Komisji w sprawie znaczenia odręcznych notatek A.D. z dnia 28 stycznia 1998 r., według której poświadczają one istnienie kartelu w tym okresie. W szczególności nic nie pozwala stwierdzić, że treść tych notatek można przypisać obu stronom, co niesłusznie uczyniła Komisja, uznając notatki A.D. za domniemaną konwersację, podczas gdy ich treść mogła odzwierciedlać jedynie opinię Interbrew. Skarżąca jest zdania, że w tym przypadku dziwne wydaje się, że przedstawiciel Alken-Maes, który nie posiadał takich informacji, mógł szczegółowo opisać porozumienia zawarte w 1994 r. Ponadto w zaskarżonej decyzji nie było kwestionowane, że spotkanie z dnia 28 stycznia 1998 r. nie miało żadnych następstw. Należy zatem uznać, że sporne notatki nie dowodzą istnienia bądź stosowania porozumienia lub uzgodnionej praktyki w tamtym okresie, lecz wyrażają jedynie pozytywną ocenę kartelu zawartego w 1994 r. z punktu widzenia Interbrew, a także wolę jego odtworzenia.

204 Skarżąca wnioskuje zatem, że bezprawne zachowanie nie przekraczało trzech lat i sześciu miesięcy, a wobec tego należy obniżyć kwotę, o którą zwiększono grzywnę z tytułu czasu trwania naruszenia.

205 Komisja podkreśla przede wszystkim, że skarżąca kwestionuje czas trwania kartelu, twierdząc, że zakończył się w lipcu 1996 r., a jednocześnie stwierdza, że nie kwestionuje prawdziwości okoliczności faktycznych. Komisja stwierdza ponadto, że wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym występowanie kontaktów antykonkurencyjnych między skarżącą a Interbrew do dnia 28 stycznia 1998 r. Wreszcie, ponieważ skarżąca nie zdystansowała się od spotkań, których antykonkurencyjny cel został stwierdzony i w których brała udział, co sama potwierdziła, w każdym razie należy przypisać jej odpowiedzialność do dnia 28 stycznia 1998 r.

b) Ocena Sądu

206 Zgodnie z art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 czas trwania naruszenia stanowi jeden z elementów branych pod uwagę w celu określenia kwoty grzywny nakładanej na przedsiębiorstwa winne naruszenia reguł konkurencji.

207 Wytyczne wprowadzają rozróżnienie między krótkotrwałymi naruszeniami (zazwyczaj mniej niż rok), w których przypadku nie należy zwiększać kwoty wyjściowej ustalonej na podstawie wagi naruszenia, naruszeniami o średnim okresie trwania (zazwyczaj od roku do pięciu lat), w których przypadku ta kwota może zostać zwiększona o 50%, oraz długotrwałymi naruszeniami (zazwyczaj powyżej pięciu lat), w których przypadku ta kwota może zostać zwiększona za każdy rok o 10% (pkt 1 B akapit pierwszy tiret pierwsze i trzecie).

208 W motywie 281 zaskarżonej decyzji Komisja poinformowała, że posiada elementy dowodowe dotyczące kartelu Interbrew/Alken-Maes w okresie co najmniej od 28 stycznia 1992 r. do 28 stycznia 1998 r. Wskazała, że „[d]nia 28 stycznia 1993 r. sporządzono sprawozdanie z pierwszego spotkania o wyraźnie antykonkurencyjnym celu", zaś „[d]nia 28 stycznia 1998 r. miało miejsce ostatnie spotkanie w ramach

kartelu, a Komisja posiada dokumenty na jego temat". Komisja stwierdziła, że „naruszenie trwało zatem pięć lat i jeden dzień". Taki wniosek został powtórzony w jednym z postanowień zaskarżonej decyzji, w którym Komisja poinformowała, że naruszenie trwało „przez okres od dnia 28 stycznia 1993 r. do dnia 28 stycznia 1998 r."

209 W motywie 282 zaskarżonej decyzji Komisja poinformowała, że czas trwania naruszenia został zakwestionowany przez skarżącą, która twierdzi, że rozmowy między Alken-Maes i Interbrew zaczęły się dopiero w dniu 12 października 1994 r. i zakończyły się w lipcu 1996 r. Komisja odrzuciła jednak ten argument, uznając, że czas trwania naruszenia został stwierdzony w sposób wystarczający pod względem prawnym.

210 W ramach niniejszego zarzutu argumentacja przedstawiona przez skarżącą ponownie dotyczy faktu, że Komisja nie określiła właściwie czasu trwania naruszenia. Skarżąca kwestionuje podwyższenia kwoty grzywny wyłącznie w zakresie, w jakim naruszenie nie trwało, a w jej opinii nie trwało ono dłużej niż do lipca 1996 r.

211 Ponadto należy stwierdzić, że skarżąca nie domaga się wyraźnie stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, który określa okres jej udziału w kartelu. W istocie skarżąca powołała się na zarzut dotyczący czasu trwania naruszenia jedynie pomocniczo, na poparcie wniosku o obniżenie kwoty grzywny, która została na nią nałożona.

212 Jednakże w niniejszym przypadku z pism skarżącej wynika, że kwestionuje ona zgodność z prawem zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim jej art. 1 stwierdza, że naruszenie trwało od 28 stycznia 1993 r. do dnia 28 stycznia 1998 r. Skarżąca stwierdziła zatem w skardze wszczynającej postępowanie, że „[zaskarżona] decyzja jest bezzasadna w zakresie, w jakim stwierdza, że naruszenie trwało od dnia

28 stycznia 1993 r. do dnia 28 stycznia 1998 r.", a Komisja „nie [stwierdziła] [...] w sposób wystarczający pod względem prawnym, że naruszenie trwało po lipcu 1996 r." W replice skarżąca poinformowała, że „prawidłowe odczytanie akt powinno było [...] pozwolić [Komisji] na określenie najkrótszego czasu trwania naruszenia i wyciągnięcie z tego konsekwencji w odniesieniu do grzywny". Ponadto bezsprzeczne jest, że skarżąca zakwestionowała czas trwania naruszenia w trakcie postępowania administracyjnego, w szczególności w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, co zostało stwierdzone w pkt 512 poniżej.

213 W związku z powyższym należy stwierdzić, że podnosząc niniejszy zarzut dotyczący czasu trwania naruszenia, skarżąca domaga się nie tylko obniżenia kwoty grzywny, lecz również częściowego stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji, w szczególności art. 1 jej sentencji w zakresie, w jakim Komisja błędnie w nim określiła, że naruszenie trwało do dnia 28 stycznia 1998 r.

214 W konsekwencji w ramach niniejszego zarzutu należy ustalić, czy Komisja w sposób wystarczający pod względem prawnym wykazała na podstawie przedstawionych okoliczności faktycznych, że naruszenie trwało do dnia 28 stycznia 1998 r.

215 Należy na wstępie zaznaczyć, że odnośnie do przeprowadzenia dowodu naruszenia art. 81 ust. 1 WE obowiązkiem Komisji jest udowodnienie stwierdzonego przez nią naruszenia i przedstawienie dowodów, które w sposób wystarczający pod względem prawnym wykażą istnienie okoliczności faktycznych stanowiących naruszenie (wyroki Trybunału: z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji, Rec. str. I-8417, pkt 58 i z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, Rec. str. I-4125, pkt 86). Jeżeli sąd ma wątpliwości, to należy je rozpatrywać na korzyść przedsiębiorstw będących adresatami decyzji stwierdzającej naruszenie. Sąd nie może zatem dojść do wniosku, że Komisja wykazała istnienie danego naruszenia w sposób wystarczający pod względem prawnym, jeżeli ma jeszcze co do tego wątpliwości, w szczególności w ramach skargi o stwierdzenie nieważności decyzji nakładającej grzywnę.

216 W tej ostatniej sytuacji należy bowiem uwzględnić zasadę domniemania niewinności, wyrażoną w szczególności w art. 6 ust. 2 EKPC, zaliczającą się do praw podstawowych, które zgodnie z orzecznictwem Trybunału, potwierdzonym ponadto przez preambułę Jednolitego aktu europejskiego i przez art. 6 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz przez art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, proklamowanej w dniu 7 grudnia 2000 r. w Nicei (Dz.U. C 364, str. 1), podlegają ochronie we wspólnotowym porządku prawnym. Uwzględniając charakter danych naruszeń oraz charakter i stopień dotkliwości sankcji nałożonych z ich powodu, zasada domniemania niewinności obowiązuje w szczególności w postępowaniach w sprawie naruszenia reguł konkurencji obowiązujących przedsiębiorstwa, które to postępowania mogą się zakończyć nałożeniem grzywien lub okresowych kar pieniężnych (zob. wyroki Trybunału: z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-199/92 P Hüls przeciwko Komisji, Rec. str. I-4287, pkt 149 i 150 i w sprawie C-235/92 P Montecatini przeciwko Komisji, Rec. str. I-4539, pkt 175 i 176).

217 Komisja jest zatem zobowiązana do dostarczenia dokładnych i zgodnych dowodów na poparcie silnego przekonania, że naruszenie zostało popełnione (zob. wyrok w sprawie Volkswagen przeciwko Komisji, pkt 99 powyżej, pkt 43 i 72 oraz wymienione orzecznictwo).

218 Niemniej jednak należy podkreślić, że nie każdy z dowodów dostarczonych przez Komisję musi koniecznie odpowiadać tym kryteriom w odniesieniu do każdego elementu naruszenia. Wystarczy, żeby całościowo oceniany zbiór poszlak przywołanych przez tę instytucję odpowiadał temu wymogowi (zob. podobnie wyrok w sprawie PVC II, pkt 154 powyżej, pkt 768–778, w szczególności pkt 777, utrzymany w mocy w wyniku odwołania wyrokiem Trybunału w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 97 powyżej, pkt 513–523).

W sprawie kontaktu telefonicznego w dniu 9 grudnia 1996 r.

219 Jeżeli chodzi o domniemany kontakt w dniu 9 grudnia 1996 r., wypełniający znamiona naruszenia, należy najpierw stwierdzić, że Komisja stwierdziła

w motywie 91 zaskarżonej decyzji, że „[w] wyniku spotkania, które odbyło się w dniu 19 września [1996 r.], kontroler zarządzania z Alken-Maes [odbył] w dniu 9 grudnia 1996 r. rozmowę telefoniczną z dyrektorem sekcji Food z Interbrew w sprawie niektórych pytań Alken-Maes na temat analizy cen". Na poparcie tego stwierdzenia Komisja powołała się na ostatnią stronę dokumentu stanowiącego załącznik 42 do pisma Alken-Maes do Komisji z dnia 7 marca 2000 r. (zob. pkt 72 powyżej), znajdującego się na stronie 8513 akt. Strony nie kwestionują, że dokument ten zawiera odręczne notatki sporządzone przez L.B. z Alken-Maes w dniu 27 listopada 1996 r. podczas spotkania wewnętrznego, którego celem było przeanalizowanie nowych cen Interbrew, oraz że adnotacje zostały naniesione na dokument później przez jego autora i stanowią odpowiedzi na pytania, które sformułował wcześniej w tych notatkach.

220 Wezwana przez Sąd, w trybie pytania pisemnego, do sprecyzowania elementów pozwalających jej stwierdzić w motywie 91 zaskarżonej decyzji, że w dniu 9 grudnia 1996 r. miała miejsce rozmowa telefoniczna na temat cen Interbrew między L.B. (Alken-Maes) a A.B. (Interbrew), Komisja najpierw wskazała, że podstawą spotkania wewnętrznego z dnia 27 listopada 1996 r., podczas którego sporządzone zostały odręczne notatki, było spotkanie z dnia 29 lipca 1996 r. między Interbrew a Alken-Maes, w trakcie którego zostały szczegółowo przedyskutowane zamiary Interbrew w kwestii usług logistycznych stanowiących część jej zmienionej polityki handlowej stosowanej od wejścia w życie nowego cennika z dniem 1 stycznia 1997 r.

221 Komisja wskazała, że z analizy notatek sporządzonych w dniu 27 listopada 1996 r. i zawierających sześć myślników z odręcznym tekstem liczącym nie więcej niż dwie linijki zakończonych każdorazowo znakiem zapytania wynika, że notatki te zawierają pytania, które L.B. (Alken-Maes) sformułował tego dnia na temat cennika Interbrew, zaś adnotacje naniesione później na dokument informowały albo o miejscu, w którym należy szukać odpowiedzi, albo odpowiedź na pytania. W niniejszym przypadku adnotacje stanowiące odpowiedź na niektóre pytania pozwalały stwierdzić, że Interbrew otrzymała odpowiedzi na pytania w dniu 9 grudnia 1996 r.

222 Ze względu na formalne zakwestionowanie takiej interpretacji przez skarżącą należy zbadać, w jakim stopniu adnotacje wynikają z antykonkurencyjnego kontaktu między Alken-Maes a Interbrew, a w konsekwencji stanowią jego dowód.

223 W tym względzie należy stwierdzić, że na ostatniej stronie dokumentu z dnia 27 listopada 1996 r. zatytułowanego „Tariefstudie" znajduje się lista sześciu pytań dotyczących cennika Alken-Maes.

224 Otóż wydaje się, że w dniu redagowania sześciu pytań odpowiedź na każde z nich nie była jeszcze dokładnie znana w opinii autora początkowych notatek. Dokument sugeruje bowiem, że w odniesieniu do każdego pytania zostały przyjęte dyspozycje w celu uzyskania odpowiedzi na nie. Dlatego też pytania pierwsze i szóste, które odnoszą się do aspektów prawnych, wyraźnie odsyłają do osoby nazwanej „[P. V. D.]" i dotyczą, według wszelkiego prawdopodobieństwa, ówczesnego radcy prawnego Alken-Maes. Podobnie trzecie pytanie dotyczy weryfikacji wśród klientów za pośrednictwem działu dystrybucji (checken bij klanten via distributie).

225 Jeżeli chodzi o pytania drugie, czwarte i piąte, których dotyczą naniesione później trzy sporne adnotacje, należy stwierdzić, że drugie pytanie rozpoczyna się słowami „check IB", gdzie „IB" oznacza bezsprzecznie Interbrew. Otóż to właśnie przy drugim pytaniu naniesiono później odręczną adnotację „Ja, volgen [A.B.] (IB) 9.12.96". Adnotacja sugeruje, że zgodnie ze stanowiskiem przyjętym w stosunku do tego pytania, w celu uzyskania odpowiedzi L.B. (Alken-Maes) skontaktował się z Interbrew w dniu 9 grudnia 1996 r., w osobie A.B., który udzielił odpowiedzi twierdzącej. Podobnie należy zatem interpretować dwie pozostałe odręczne adnotacje noszące datę 9 grudnia 1996 r.

226 Jeśli chodzi o argument skarżącej, zgodnie z którym jest prawdopodobne, że wspomniane odpowiedzi zostały uzyskane od dystrybutorów, należy stwierdzić, że tezie tej sprzeciwia się fakt, że notatki dotyczące trzeciego pytania wyraźnie stwierdzają, iż odpowiedź należy uzyskać od klientów i działu dystrybucji oraz że nie zostało ono opatrzone adnotacją przypominającą zapiski przy drugim, czwartym i piątym pytaniu.

227 Wydaje się więc udowodnione, że odpowiedzi udzielone z jednej strony na trzecie pytanie, a z drugiej strony na pytania drugie, czwarte i piąte, zostały uzyskane za pośrednictwem wymienionych kanałów informacyjnych. W tym kontekście fakt, że trzecie pytanie miało być wyjaśnione przez klientów, a drugie pytanie wyraźnie mówi o weryfikacji w Interbrew, potwierdza, że przewidywano kontakt z tą spółką w celu otrzymania odpowiedzi na niektóre pytania. Ponadto fakt, że trzy adnotacje stanowiące odpowiedzi na pytania zostały opatrzone tą samą datą 9 grudnia 1996 r., a jedna z nich wyraźnie odnosi się do Interbrew i do jednego z jej przedstawicieli, pozwala potwierdzić bez wątpienia, że w dniu 9 grudnia 1996 r. nawiązany został kontakt o charakterze antykonkurencyjnym, bez względu na to, czy miał on formę telefoniczną, czy nie.

228 Należy zatem stwierdzić, że przedstawiono dowód na zaistnienie kontaktu w dniu 9 grudnia 1996 r., stanowiącego naruszenie.

W przedmiocie spotkania w dniu 17 kwietnia 1997 r.

229 Jeżeli chodzi o spotkanie rzekomo stanowiące naruszenie, które miało miejsce w dniu 17 kwietnia 1997 r., Komisja stwierdziła w motywie 95 zaskarżonej decyzji, że kierownictwa Interbrew, skarżącej i Alken-Maes spotkały się w Paryżu w dniu 17 kwietnia 1997 r. Skarżąca nie zakwestionowała faktu, że takie spotkanie miało miejsce.

230 W motywie 96 zaskarżonej decyzji Komisja przytoczyła ponadto oświadczenie ówczesnego dyrektora generalnego Interbrew J.D. dotyczące przebiegu tego spotkania i stwierdziła, jak wynika z motywu 284, że celem spotkania była koordynacja działań Interbrew i skarżącej na rynku, co formalnie kwestionuje skarżąca.

231 W tym względzie należy najpierw zauważyć, że skarżąca nie kwestionuje mocy dowodowej oświadczenia Interbrew w zakresie, w jakim chodzi wyłącznie o jednostronne oświadczenie przedsiębiorstwa, lecz stwierdza, że sprawozdanie ze spotkania nie pozwala ustalić jego antykonkurencyjnego celu.

232 Fragment oświadczenia Interbrew dotyczącego spotkania z dnia 17 kwietnia 1997 r. brzmi następująco:

„Spotkania na szczycie, w których nie uczestniczyłem, odbywały się z udziałem przedsiębiorstwa Kronenbourg. Następnie odbyły się »spotkania instruktażowe«, w których wszyscy braliśmy udział (dyrektorzy generalni oraz dyrektorzy »Food« i »Horeca«).

[...]

Spotkanie z [dnia 17 kwietnia 1997 r.] było właśnie jednym z takich spotkań instruktażowych ze [skarżącą] (K. był obecny w imieniu [skarżącej]). My (»Belgia« i »Francja«, lecz każdy oddzielnie) mieliśmy przedstawić sprawozdanie na temat współdziałania. W trakcie spotkania szczegółowo analizowaliśmy P & L [Profit & Loss account, czyli rachunek wyników] i systematycznie badaliśmy, w jaki sposób zmniejszyć koszty i zwiększyć rentowność. Poruszane tematy obejmowały:

1) produkcję; 2) wspólne platformy dystrybucji; 3) rabaty cenowe przed lub po akcyzie (ten temat był również poruszany przez CBB); 4) marketing i inwestycje w reklamę (share of voice); 5) wzrost rynku piwa i metody zwiększania wielkości rynku oparte na sukcesie rynku wód we Francji.

W kwestii osiągnięć wiele udało się zrealizować w sektorze Food; o wiele więcej niż w sektorze Horeca, gdzie nic lub prawie nic się nie zdarzyło.

W sektorze Food osiągnięto porozumienia w sprawie:

— redukcji w dziedzinie promocji skierowanych do klienta (np. 5 + 1 bezpłatna)

— kwestii handlowych (np. wartości kuponu podczas wspierania działań)

— częstotliwości folderów reklamowych (np. maksymalnie 10 folderów w GIB za skrzynki piwa)

[...]".

233 Należy stwierdzić, że odniesienie w oświadczeniu do „szczegółowego" analizowania rachunku wyników nie pozwala bezsprzecznie stwierdzić, czy dotyczyło ono wspólnej analizy rachunku wyników przedsiębiorstw Kronenbourg/Alken-Maes lub równoległej analizy rachunku wyników tego ostatniego przedsiębiorstwa i Interbrew.

234 Ponadto należy stwierdzić, że niezależnie od rozbieżności w wyjaśnieniach dostarczonych przez strony w odpowiedzi na pisemne pytanie Sądu, z fragmentu oświadczenia dotyczącego spotkania w dniu 17 kwietnia 1997 r. wynika, że miało ono bez wątpienia charakter naruszenia.

235 O antykonkurencyjnym celu spotkania świadczą w pierwszej kolejności konkretne tematy rozmów. Sam fakt, że tematy takie jak „produkcja", „rabaty cenowe" lub „marketing i inwestycje w reklamy" były przedmiotem uzgodnień między przedstawicielami najwyższego szczebla zarządczego dwóch głównych konkurentów na rynku piwa pozwala postawić wniosek o antykonkurencyjnym celu spotkania.

236 W drugiej kolejności z fragmentu oświadczenia Interbrew przytoczonego w motywie 96 zaskarżonej decyzji jasno wynika, że spotkanie z dnia 17 kwietnia 1997 r. jest przedstawiane jako przykład „spotkań instruktażowych", po których miały nastąpić inne spotkania kartelu na najwyższym szczeblu, co sprawia, że jego antykonkurencyjny charakter nie budzi wątpliwości.

237 W trzeciej kolejności i w tym kontekście użycie terminu „współdziałanie" we fragmencie oświadczenia przytoczonego w motywie 96 sugeruje, że odnosi się on w ogólnym ujęciu do wyników, jakich zarządcy kartelu najwyższego szczebla oczekiwali od „spotkań instruktażowych", w tym od spotkania z dnia 17 kwietnia 1997 r., a nie do konkretnej kwestii zakupu przedsiębiorstwa Kronenbourg/Alken-Maes. Ponadto, jak słusznie podkreśliła Komisja w duplice, termin ten został

wcześniej użyty przez autora oświadczenia w celu oznaczenia nie rozmów w sprawie ewentualnego przejęcia Kronenbourg/Alken-Maes, lecz niektórych aspektów współpracy między Interbrew a Alken-Maes we Francji. Powyższe elementy potwierdzają również antykonkurencyjny charakter spotkania z dnia 17 kwietnia 1997 r.

238 W czwartej kolejności, jak stwierdziła Komisja, należy przeanalizować wszystkie wymienione elementy w świetle innych oświadczeń Alken-Maes przedstawionych w trakcie postępowania administracyjnego. Otóż należy stwierdzić, że w odpowiedzi z dnia 27 grudnia 1999 r. na żądanie udzielenia informacji wystosowane przez Komisję w dniu 11 grudnia 1999 r., Alken-Maes poinformowała, wnosząc jednocześnie o skorzystanie z komunikatu w sprawie współpracy, że „między 1992 a 1998 r. [miały] miejsce liczne spotkania między współpracownikami Alken-Maes, w szczególności R.V., ówczesnym oddelegowanym zarządcą, a współpracownikami Interbrew, przede wszystkim T. i J.D., w których trakcie dystrybucja i sprzedaż piwa w Belgii [były] przedmiotem uzgodnienia".

239 Jeżeli chodzi o argument oparty na obecności R.V. na spotkaniu z dnia 17 kwietnia, należy stwierdzić, że taka obecność nie może prowadzić do jakiegokolwiek domniemania, a zatem argument ten należy odrzucić.

240 W świetle wszystkich powyższych uwag należy stwierdzić, że bezprawny charakter spotkania w dniu 17 kwietnia 1997 r. został ustalony przez Komisję w sposób wystarczający pod względem prawnym.

W przedmiocie spotkania z dnia 28 stycznia 1998 r.

241 Jeżeli chodzi o przebieg spotkania z dnia 28 stycznia 1998 r., którego odbycia skarżąca nie kwestionuje, znaczenie przyznane odręcznym notatkom A.D., dyrektora

handlowego Interbrew na Belgię, zależy od wniosków, które można wyciągnąć z dwóch elementów, to jest charakteru treści notatek i ich stopnia aktualności.

242 W odniesieniu do charakteru treści notatek należy stwierdzić, że spójność i organizacja notatek A.D., przedstawiciela Interbrew, które są pozbawione skreśleń, każe wnioskować, że nie chodzi o sprawozdanie z rozmowy, lecz o notatkę przygotowawczą na spotkanie.

243 Następnie, jeśli chodzi o stopień aktualności treści notatek, wydaje się, że niektóre elementy zostały uznane za aktualne przez autora. Dotyczy to na przykład dwóch pierwszych punktów zatytułowanych odpowiednio „organizacja, uzgodnienie" i „aktualne sprawy" znajdujące się w pierwszej rubryce „Tematy". Podobnie trzecia rubryka „Uzgodnienie horeca" wydaje się dotyczyć przyszłej organizacji tego uzgodnienia. Ponadto druga rubryka zatytułowana „Działanie wsteczne 1.1.1994" zawiera informację na temat „osiągnięcia" i nie pozwala podważyć faktu, że takie osiągnięcia, przynajmniej w opinii autora, nadal wywierały skutki.

244 Mając na uwadze to, że spotkanie z dnia 28 stycznia 1998 r. między Interbrew i skarżącą nie było kwestionowane, należy przeanalizować, podobnie jak w przypadku spotkania z dnia 17 kwietnia 1997 r. (zob. pkt 237 powyżej), znaczenie, jakie należy przyznać tym notatkom w świetle odpowiedzi przedsiębiorstwa Alken-Maes z dnia 27 grudnia 1999 r. na wystosowane przez Komisję w dniu 11 listopada 1999 r. żądanie udzielenia informacji, zgodnie z którą „między 1992 a 1998 r. miały miejsce liczne spotkania między współpracownikami Alken-Maes, w szczególności [R.V.], ówczesnym oddelegowanym zarządcą, a współpracownikami Interbrew, głównie [T.] i [J.D.], w których trakcie dystrybucja i sprzedaż piwa w Belgii były przedmiotem uzgodnienia". Takie oświadczenie stanowi samo w sobie przyznanie się skarżącej do faktu, że antykonkurencyjne spotkania z jej udziałem odbywały się do 1998 r. W konsekwencji treść spotkania z dnia 28 stycznia 1998 r. pozwala nadać odręcznym notatkom A.D. znaczenie pozwalające stwierdzić antykonkurencyjny charakter tego spotkania.

245 Ponadto należy stwierdzić, że zgodnie z orzecznictwem w chwili ustalenia, że przedsiębiorstwo uczestniczyło w spotkaniu przedsiębiorstw o oczywiście antykonkurencyjnym charakterze, do przedsiębiorstwa tego należy przedstawianie dowodów mogących wykazać, że jego udział był pozbawiony jakiegokolwiek charakteru antykonkurencyjnego, poprzez dowiedzenie, iż oświadczyło swoim konkurentom, że uczestniczyło w spotkaniu w innym niż oni celu (wyroki: w sprawie Hüls przeciwko Komisji, pkt 216 powyżej, pkt 155; w sprawie Montecatini przeciwko Komisji, pkt 216 powyżej, pkt 181 i w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 185 powyżej, pkt 81). W przypadku niedostarczenia takiego dowodu zdystansowania się, samo uczestnictwo w wymienionych spotkaniach, chociażby bierne, pozwala na stwierdzenie, że przedsiębiorstwo uczestniczyło w kartelu będącym ich wynikiem (wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 185 powyżej, pkt 84 i wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. T-9/99 w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-1487, pkt 223). Ponadto fakt, że to przedsiębiorstwo nie stosuje się do ustaleń z tych spotkań nie może zwolnić go z pełnej odpowiedzialności za udział w kartelu (ww. w pkt 185 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 85; ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 135 i ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 1389).

246 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że skarżąca nie przedstawiła dowodów mogących wykazać, że jej niekwestionowany udział w spotkaniu z dnia 28 stycznia 1998 r. był pozbawiony jakiegokolwiek charakteru antykonkurencyjnego, i nie wykazała, że poinformowała przedstawiciela Interbrew o tym, iż uczestniczyła w spotkaniu w innym niż on celu.

247 Z powyższych rozważań wynika, że Komisja ustaliła w sposób wystarczający pod względem prawnym, że sporne naruszenie trwało do dnia 28 stycznia 1998 r.

248 W tych okolicznościach należy oddalić zarzut.

3. *W przedmiocie zarzutu opartego na bezpodstawności okoliczności obciążającej uznanej z uwagi na przymus stosowany wobec spółki Interbrew*

a) Argumenty stron

249 Skarżąca podnosi, że Komisja stwierdzając, że skarżąca podczas spotkania z dnia 11 maja 1994 r. zastosowała przymus wobec spółki Interbrew — który polegał na groźbie usunięcia jej z rynku francuskiego w przypadku odmowy przyznania skarżącej kwoty sprzedaży w wysokości 500 000 hektolitrów na rynku belgijskim i doprowadził do rozszerzenia kartelu, począwszy od tego dnia — popełniła błąd w odniesieniu do znaczenia spornych okoliczności faktycznych.

250 Po pierwsze, o ile dyskusje prowadzone w okresie poprzedzającym spotkanie z dnia 11 maja 1994 r. dotyczyły głównie cen, to wprowadzenie po tym okresie dodatkowych elementów, czyli wzajemnego poszanowania klientów oraz nowego cennika, nie może być interpretowane jako znaczące poszerzenie zakresu naruszenia. W szczególności troska o wzajemnie poszanowanie klientów była podyktowana tylko problemami spowodowanymi brakiem poszanowania przez spółkę Interbrew porozumień o wyłączności łączących Alken-Maes z niektórymi jej klientami. Ponadto w porządku obrad spotkań znalazły się inne tematy, zarówno przed spotkaniem z dnia 11 maja 1994 r., jak i po nim, a zatem przesadne byłoby zakwalifikowanie tematów omawianych przez strony jako dokonane w maju 1994 r. poszerzenie współpracy.

251 Po drugie, chociaż po 1994 r. stosunki ewoluowały w kierunku kartelu o bardziej złożonej strukturze, zmiana ta była w interesie obydwu stron, a jeżeli chodzi o ceny — w szczególności w interesie Interbrew, przy czym żaden aspekt kartelu nie leżał w wyłącznym interesie skarżącej.

252 W związku z tym interes, jaki miała Interbrew w zawarciu przed majem 1994 r. paktu o nieagresji, jest dowiedziony obawą o obniżenie cen na rynku belgijskim. Jak

stwierdziła Komisja w zaskarżonej decyzji, Interbrew gorąco pragnęła uzgodnienia cen w Belgii w celu wymknięcia się agresywnej polityce prowadzonej przez skarżącą w tym zakresie, jednocześnie prowadząc politykę agresywną w odniesieniu do porozumień o wyłączności wiążących Alken-Maes z niektórymi jej klientami, oraz w celu uniknięcia przywozu równoległego po niskich cenach z Francji. Skarżąca twierdzi, że spółka Interbrew, mimo siły pozwalającej jej w drodze wojny handlowej na wyeliminowanie Alken-Maes z rynku, postawiła sobie za cel wprowadzenie spokoju na zdominowanym przez nią rynku belgijskim, aby móc sfinansować swoją międzynarodową ekspansję z zysków zrealizowanych w Belgii, gdzie ceny były wyższe. Tymczasem, Alken-Maes sprzeciwiała się, przynajmniej początkowo, tej woli uspokojenia drapieżnej konkurencji w wiadomym celu osiągnięcia progu swej rentowności. Interbrew miała więc bezpośredni interes w zawarciu paktu o nieagresji.

253 Interbrew miała ponadto interes w zawarciu porozumienia ze skarżącą w celu odkupu jej branży „piwa". Kartel z Alken-Maes tłumaczyłoby się również chęcią posiadania partnera w dążeniu do nałożenia na rynek nowej struktury cenowej. Ponadto Interbrew, ryzykując ukaraniem za nadużycie pozycji dominującej, mogła mieć interes raczej w zawarciu porozumienia z Alken-Maes niż w wyeliminowaniu jej z rynku.

254 Ponadto rzekome zastrzeżenia Interbrew przed 1994 r., na których Komisja oparła się w zaskarżonej decyzji oraz w odpowiedzi na skargę, odwołując się zwłaszcza do wewnętrznej notatki Interbrew z marca 1993 r., wynikają z odwrócenia przez Komisję znaczenia tego dokumentu. O ile fragment cytowany przez Komisję wymienia „zastrzeżenia", użycie tego sformułowania było jednak stronnicze, ponieważ w dokumencie tym podkreślono nie tylko fakt, że zastrzeżenia te dotyczyły krytyki pod względem art. 82 WE, ale także faktu, że CEO spółki Interbrew w tym czasie zmusił autora tej notatki do prowadzenia dyskusji z Alken-Maes, co z kolei świadczy o dobrowolnym i pozbawionym zastrzeżeń udziale w kartelu, o którym wówczas zadecydował najwyższy rangą zarządzający Interbrew. Wreszcie Komisja nie wspomniała, że autor notatki, który oznajmił zastrzeżenia w marcu 1993 r., jest tą samą osobą, która sześć miesięcy później jako CEO Interbrew podjęła inicjatywy zmuszające Alken-Maes do współpracy w celu osiągnięcia cen pożądanych przez Interbrew.

255 Zdaniem skarżącej, Komisja nie uwzględniła również okoliczności faktycznej, że Interbrew od 1994 r. określiła jasne cele kartelu, o czym świadczą liczne motywy zaskarżonej decyzji i co potwierdza pełnioną przez nią rolę sprawczą w kartelu przed 1994 r., co wskazano również w zaskarżonej decyzji. Oznaczenie kartelu przez Interbrew kodem potwierdza poza tym jej ustrukturyzowane podejście do spornych praktyk. Wreszcie oświadczenie byłego oddelegowanego zarządcy Alken-Maes, zgodnie z którym ogromna większość zarządzających Interbrew życzyła sobie kartelu już przed 1994 r., również dowodzi braku istnienia rzekomych zastrzeżeń Interbrew.

256 Po trzecie, o ile skarżąca uznała z jednej strony, że podczas spotkania z dnia 11 maja 1994 r. ostrzegła Interbrew o jej współudziale w naruszeniu jej umów dystrybucyjnych we Francji, nie dbała ona w sposób skrupulatny o przestrzeganie tych umów, nie stosując od tego momentu faktycznie żadnego przymusu. Tezie dotyczącej groźby skierowanej przeciwko Interbrew przeczy zresztą w zaskarżonej decyzji stwierdzenie, zgodnie z którym Interbrew nie przywiązywała wagi do wymogu skarżącej dotyczącego przekazania Alken-Maes 500 000 hektolitrów.

257 Z drugiej strony asymetria sił skarżącej i spółki Interbrew odpowiednio we Francji i w Belgii była bardzo wyraźna. Z uwagi na brak pozycji dominującej skarżącej we Francji, w każdym razie nie mogła ona usunąć Interbrew z tego terytorium. Ponieważ punkty sprzedaży będące przedmiotem umów dystrybucyjnych zawartych ze skarżącą stanowiły jedynie 16% rynków zbytu we Francji, byłoby oczywiście bezzasadne twierdzenie, że Interbrew mogła uwierzyć w jakiekolwiek ryzyko usunięcia. Ponadto ewentualne konsekwencje ścisłego stosowania przez skarżącą jej umów dystrybucyjnych we Francji miały dużo mniejsze znaczenie w porównaniu z ryzykiem ponoszonym przez filię skarżącej w Belgii, z uwagi na rzeczywisty wpływ Interbrew w Belgii. Istniała zatem wyraźna dysproporcja między rzekomym istnieniem groźby, która nie została zrealizowana, a podwyższeniem kwoty grzywny ze względu na tę okoliczność.

258 Ponadto, podczas gdy Komisja przypisała znaczenie ostrzeżeniu skierowanemu do Interbrew, które dotyczyło według niej tylko wykorzystania środków prawnych — w niniejszym przypadku niezastosowanych — w celu doprowadzenia do zaprzestania przez Interbrew współudziału w naruszaniu jej umów we Francji, Komisja pominęła groźby i represje stosowane podczas całego okresu przez Interbrew wobec Alken-Maes. A zatem niewspółmierna reakcja Interbrew na agresywną politykę handlową Alken-Maes w 1994 r., swoboda, z jaką zamierzała ona przekonać Alken-Maes do prowadzenia polityki zwyżki cen w 1993 r., a także ataki Interbrew na kawiarnie związane z Alken-Maes, jakie spółka ta odczuła, były tak samo dowodami stałej agresji, doświadczanej przez skarżącą ze strony Interbrew, przedsiębiorstwa dominującego, które „terroryzowało rynek" i znajdowało się w ten sposób na pozycji umożliwiającej wykluczenie Alken-Maes.

259 Jeśli chodzi o okazywaną przez spółkę Interbrew w styczniu 1998 r. satysfakcję wobec wyników kartelu, na jaką wskazują notatki sporządzone przez jej dyrektora handlowego dla Belgii, nie przystaje ona do tezy dotyczącej stosowania przymusu przez Alken-Maes wobec Interbrew.

260 Wreszcie, po czwarte, skarżąca utrzymuje, że w każdym razie nie dostarczono dowodu groźby, jaką miałaby ona sformułować. Wszelkie oświadczenia Interbrew zostały ustalone w 2000 r. i przekazane Komisji na zaawansowanym etapie dochodzenia. Są one zgodne ze strategią obrony Interbrew i nie mogą być zatem uważane przez Komisję za elementy dowodowe. W odniesieniu do jedynego dokumentu pochodzącego od osoby trzeciej i popierającego tezę Komisji, czyli dokumentu Heinekena, w opinii skarżącej nie mógł on także stanowić ważnego dowodu.

261 Dokument ten, w zakresie, w jakim odnosi się do oświadczenia Interbrew, nie jest niezależnym stwierdzeniem zarzucanego skarżącej przymusu. Ponieważ nie jest znany ani jego autor, ani data jego sporządzenia, należy także podać w wątpliwość prawdziwość przytaczanych postanowień, tym bardziej że niemożliwe jest ustalenie, czy dokument został zredagowany przez zarządzającego Heinekena, czy też Interbrew. Jego charakter jest ponadto trudny do uchwycenia, a treść opiera się

na domysłach. Dokument nie jest w rezultacie ani pismem, ani notatką, ale raczej wyciągiem z wykazu zawierającym nieortograficznie napisane nazwisko zarządzającego Interbrew, zajmującego to stanowisko w latach dziewięćdziesiątych (C.), zestawione z trzema członami zdania umieszczonymi w formie tiretów, które wydawały się być częścią wyliczenia. Po tiret drugie umieszczone było następujące zdanie w języku niderlandzkim: „[K.] trzy lata temu postawił Interbrew przed wyborem [przyznania] 500 000 [hektolitrów] [dla Maes] lub usunięcia jej z terytorium Francji". Jednakże wyraz „przyznanie" nie został zawarty w tekście niderlandzkim, a słowa „dla Alken-Maes" zostały dopisane ręcznie. Niemożliwe jest zatem nadanie jasnego znaczenia wyjętym z kontekstu czterem linijkom tekstu, stanowiącym dokument Heinekena. Z uwagi na to, że Komisja nie starała się o uzyskanie szerszych informacji na temat tego dokumentu oraz znaczenia jego treści, jest on pozbawiony jakiejkolwiek mocy dowodowej.

262 Według Komisji z motywów 45 i 46 zaskarżonej decyzji wynika, że skarżąca nie kwestionuje, po pierwsze, że przed spotkaniem z dnia 11 maja 1994 r. Interbrew miała zastrzeżenia co do rozszerzenia współpracy ze skarżącą w Belgii oraz że zdecydowała się na przyjęcie podejścia „niewszczynania wojny", a po drugie, że po tym dniu zawarto pakt o nieagresji. Teza przedstawiona przez skarżącą dotycząca woli zawarcia przez Interbrew porozumienia z Alken-Maes przed 1994 r. w celu doprowadzenia do zakończenia przez tę ostatnią prowadzenia agresywnej polityki handlowej jest tylko spekulacją, podczas gdy agresywny charakter polityki Alken-Maes wobec Interbrew został dowiedziony. Biorąc pod uwagę widoczną zmianę postawy Interbrew, należy z niej wywnioskować o istnieniu związku przyczynowego między groźbą wypowiedzianą przez skarżącą, która zresztą przyznaje, że rzeczywiście doszło do rozszerzenia współpracy od 11 maja 1994 r., a zmianą postawy Interbrew.

263 Okoliczność faktyczna, że Interbrew jest najważniejszym podmiotem na rynku piwa w Belgii, nie pozwala wykluczyć, że miała ona zastrzeżenia wobec rozszerzenia kartelu ani że była ona przedmiotem gróźb dotyczących wojny handlowej ze strony podmiotu gospodarczego ogólnie większego od niej i szczególnie silnego we Francji, państwie, gdzie Interbrew miała natomiast słabą pozycję. Taki scenariusz jest tym bardziej wiarygodny, że wspomniana groźba polegała na uzgodnionym działaniu między skarżącą a Heinekenem oraz że Alken-Maes nie była odrębnym przedsiębiorstwem, ale filią skarżącej, a zatem międzynarodowej grupy. Wreszcie

okoliczność faktyczna, że Interbrew pod koniec kartelu wyraziła zadowolenie z uzyskanych wyników, nie pozwala na wyciągnięcie wniosku o braku początkowych zastrzeżeń.

264 W odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym cytowane streszczenie notatki M. z dnia 12 marca 1993 r. przedstawia stan rzeczy w sposób stronniczy, Komisja przede wszystkim twierdzi, że użycie tego cytatu w motywie 45 zaskarżonej decyzji w żaden sposób nie ukrywa presji wywieranej przez zarząd Interbrew. Ponadto z tego cytatu wynika, że skarżąca chciała wzmocnić tę współpracę oraz że miała więcej do zyskania w tym względzie niż Interbrew, o czym skarżąca nie wspomniała. Okoliczność, że zastrzeżenia Interbrew mogły być uzasadnione obawą wszczęcia postępowania w sprawie naruszenia prawa konkurencji, pozostaje bez wpływu na istnienie takich zastrzeżeń. Podobnie jest w przypadku inicjatywy dotyczącej zmuszenia Alken-Maes do osiągnięcia ceny pożądanej przez Interbrew, której winnym okazał się następnie autor początkowych zastrzeżeń Interbrew. W odniesieniu do oświadczenia byłego dyrektora Alken-Maes, że znaczna większość zarządzających Interbrew życzyła sobie utworzenia kartelu przed 1994 r., Komisja stwierdza, że zostało ono złożone po faktach, a użytek z niego zrobiony był bardzo wybiórczy, ponieważ pominięto niektóre fragmenty odnoszące się do groźby skierowanej przeciwko Interbrew.

265 Komisja powtarza, że nigdy nie podała w wątpliwość interesu, jaki miała Interbrew w powołaniu kartelu, ale po prostu wykazała, że jego rozszerzenie było wynikiem groźby wyrażonej przez skarżącą.

266 Argument skarżącej, zgodnie z którym przed 1994 r. Interbrew chciała zawrzeć porozumienie dotyczące cen w celu doprowadzenia do zaprzestania agresywnej polityki handlowej Alken-Maes oraz zapobieżenia równoległemu przywozowi po niskich cenach z Francji, nie został poparty żadnym dowodem. Dokumenty, które są uważane za stanowiące dowód prowadzenia przez Alken-Maes agresywnej polityki cen, dotyczyły spotkania kierowników Alken-Maes i Interbrew, które odbyło się po maju 1994 r., co nie pozwalało na wyciągniecie wniosku, iż rozszerzenie kartelu w tym dniu odzwierciedlało wolę Interbrew. Dokumenty dotyczące przywozu

równoległego nie pozwalają na wyciągnięcie wniosków, podobnie jak w przypadku dokumentów, które rzekomo stanowią dowód woli Interbrew finansowania swej ekspansji międzynarodowej z zysków realizowanych w Belgii. W odniesieniu do rokowań dotyczących ewentualnego odkupu Kronenbourg przez Interbrew, nie wykazały one bezpośredniego interesu Interbrew w zawarciu kartelu ani też tego, że obawa o wszczęcie postępowania w sprawie nadużycia pozycji dominującej mogła skłonić Interbrew do poszerzenia kartelu, również bezprawnego z punktu widzenia prawa konkurencji.

267 Komisja podnosi następnie, że objaśnienie spotkania z dnia 11 maja 1994 r. oraz przywołanie 500 000 hektolitrów przez skarżącą nie jest wiarygodne, wskazując jednocześnie, że skarżąca nie podważa tego, że w rzeczywistości uczyniono aluzję do tej ilości, a także do pewnej formy groźby.

268 W odniesieniu do kwestionowania przez skarżącą dowodu tej groźby Komisja na wstępie twierdzi, że skarżąca wspomniała w swojej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że przedstawiciel Alken-Maes (R.V.) poinformował Interbrew, „która była poirytowana jej agresywną polityką, że nie liczył na zyskanie więcej niż 500 000 hektolitrów, co odpowiadało jego progowi rentowności". Ponadto ze względu na drapieżne praktyki w sektorze horeca w Belgii, zawiadomił on Interbrew, że skarżąca „mogłaby prowadzić surowszą politykę wobec Interbrew we Francji, gdyby Interbrew nie zaprzestała nadużyć w Belgii. Z tych dwóch stwierdzeń wynika pewna groźba, ponieważ fakt domagania się od konkurenta zaprzestania pewnych praktyk, jednocześnie informując o konieczności dysponowania pewną wielkością sprzedaży w celu osiągnięcia rentowności, oznacza domaganie się przekazania tej wielkości pod groźbą odwetu.

269 Komisja ponadto zauważa, że przedstawiciel Interbrew (C.) oświadczył, iż przedstawiciel Alken-Maes [K.] „powtórzył swoje wymogi dotyczące przekazania 500 000 [hektolitrów] na rzecz [Alken-Maes] pod groźbą zniszczenia [Interbrew] we

Francji". Ponadto „zachęcił on do zachowania [Interbrew]/[Alken-Maes] w Belgii, które odzwierciedlałoby »porozumienia we Francji«", zauważając, że „mechanizm francuski można streścić w ten sposób, że [z]arządzający sprzedażą artykułów spożywczych (Food) Heineken i Kronenbourg często porozumiewają się w celu kontrolowania odpowiednich udziałów w rynku, manipulując — promocjami, — cenami, — warunkami".

270 Komisja przedstawia również w swojej duplice — w odniesieniu do stwierdzenia skarżącej, zgodnie z którym w celu wykazania istnienia groźby Komisja miała się oprzeć wyłącznie na dokumencie Heinekena — oświadczenie Interbrew z dnia 14 stycznia 2000 r., w którym autor oświadczenia stwierdza: „[s]tanowisko [skarżącej] było takie, że sytuacja [Alken-Maes] była bardzo trudna i [Interbrew] musiała jej pomóc. Wielką przeszkodą, którą musiały one dla nas przezwyciężyć, był fakt, że Kronenbourg mogła znacznie utrudnić nam sytuację we Francji".

271 Groźba jest ponadto wykazana w niezależny sposób przez dokument Heinekena, cytowany w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów oraz w zaskarżonej decyzji. Dokument ten, nieopatrzony datą ani podpisem i odnaleziony w szufladzie biurka członka zarządu Heinekena, zawiera informację, że trzy lata wcześniej kierownik Alken-Maes, czyli K., „postawił Interbrew przed wyborem przekazania 500 000 hektolitrów Alken-Maes lub usunięcia jej z Francji. Odnosił się on do zasad współpracy Heinekena i Kronenbourg we Francji".

272 Komisja uważa, że na wartość dowodową tego dokumentu, do którego skarżąca miała dostęp w jego jawnej wersji, nie miał wpływu brak daty i identyfikacji jego autora lub osób znających jego treść. Biorąc pod uwagę miejsce, gdzie został on znaleziony, wszystko przemawia za uznaniem, że dokument został zredagowany dla lub przez członka zarządu Heinekena. Ponadto zarząd Heinekena potwierdził, że dokument sporządziła jego klientka.

273 Według Komisji, spójny charakter stwierdzeń skarżącej, oświadczenia Interbrew oraz treści dokumentu Heinekena wskazują, że pod adresem Interbrew rzeczywiście została wypowiedziana groźba.

274 W odniesieniu do argumentów przedstawionych przez skarżącą w replice na poparcie tezy, zgodnie z którą groźba była pozbawiona skutków, Komisja na wstępie zauważa, że w sposób dorozumiany argumenty te zakładają, że groźba została sformułowana. Powołane przez skarżącą oświadczenia jednego z jej ówczesnych dyrektorów były ponadto niespójne. Ostatnie z nich wskazuje bowiem, że „Kronenbourg w żaden sposób nie była w stanie usunąć Interbrew", co jest sprzeczne z oznajmionym przez nią faktem, „że Danone mogłaby prowadzić bardziej zamkniętą politykę wobec Interbrew we Francji, jeśli Interbrew nie zaprzestanie nadużyć w Belgii". Nieprawdopodobne jest, aby groźba została sformułowana przy pełnej świadomości braku możliwości jej urzeczywistnienia. W odniesieniu do rzekomego nieprzywiązywania przez Interbrew wagi do groźby, skarżąca nie jest w stanie tego ustalić, podczas gdy z akt sprawy wynika, że Interbrew potraktowała poważnie te groźby.

275 Ewentualny kontratak Interbrew w odpowiedzi na inicjatywy podejmowane przez Alken-Maes w sprawie sprzedaży napojów nie pozwala ponadto na wykluczenie, że Interbrew poważnie potraktowała to, co postrzegała jako groźbę. W odniesieniu do dokumentów powołanych dla dowiedzenia „terroru", jaki zapanował na rynku z powodu Interbrew, nie prowadzą one do wyciągnięcia wniosków. Z żadnego z nich nie wynika, że Interbrew systematycznie atakowała punkty sprzedaży Alken-Maes.

276 Wreszcie Komisja podkreśla, że skarżąca, zaprzeczając, iż wystosowała groźbę, nie wydaje się podważać, że groźba, nawet jeśli nie została zrealizowana, stanowi okoliczność obciążającą.

b) Ocena Sądu

277 Z orzecznictwa wynika, że jeżeli naruszenie zostało popełnione przez kilka przedsiębiorstw, to w ramach ustalenia kwoty grzywien należy zbadać jego wagę w odniesieniu do uczestnictwa każdego z tych przedsiębiorstw (wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. str. 1663, pkt 623), co w szczególności wymaga ustalenia roli pełnionej przez każde z nich w czasie uczestniczenia w naruszeniu (wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anice Partecipazioni, pkt 215 powyżej, pkt 150; wyrok Sądu z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie T-6/89 Enichem Anic przeciwko Komisji, Rec. str. II-1623, pkt 264).

278 Wniosek ten stanowi logiczną konsekwencję zasady indywidualności kar. Zgodnie z nią przedsiębiorstwo ponosi odpowiedzialność wyłącznie za naruszenie, które mu się zarzuca. Jest to zasada, która znajduje zastosowanie we wszelkich postępowaniach administracyjnych mogących doprowadzić do nałożenia sankcji na podstawie wspólnotowych uregulowań dotyczących konkurencji (zob. w odniesieniu do nałożenia grzywny wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawach połączonych T-45/98 i T-47/98 Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, Rec. str. II-3757, pkt 63).

279 Zgodnie z tymi zasadami pkt 2 i 3 wytycznych przewidują dostosowanie podstawowej kwoty grzywny do pewnych okoliczności obciążających i łagodzących, które są właściwe dla danego przedsiębiorstwa. W pkt 2 przedstawiono w szczególności przykładową listę okoliczności obciążających, które mogą zostać uwzględnione.

280 W niniejszym przypadku Komisja w motywie 315 zaskarżonej decyzji za okoliczność obciążającą wobec skarżącej uznała fakt, że „zmusiła ona Interbrew do rozszerzenia ich współpracy, grożąc jej represjami w przypadku odmowy".

281 Na wstępie należy stwierdzić, że Komisja słusznie stwierdziła, że okoliczność faktyczna, iż przedsiębiorstwo należące do kartelu zmusza drugą stronę do rozszerzenia zakresu tego kartelu, grożąc mu represjami w przypadku odmowy, może zostać uznana za okoliczność obciążającą. W rezultacie takie zachowanie w sposób bezpośredni wpływa na zwiększenie szkód, jakie powoduje kartel, a przedsiębiorstwo, które podjęło takie działanie, powinno z tego względu ponosić szczególną odpowiedzialność (zob. analogicznie do oceny roli „przywódcy" kartelu wyroki Trybunału: z dnia 8 listopada 1983 r. w sprawach połączonych od 96/82 do 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 i 110/82 IAZ i in. przeciwko Komisji, Rec. str. 3369, pkt 57 i 58 oraz z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-298/98 P Finnboard przeciwko Komisji, Rec. str. I-10157, pkt 4; ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 291).

282 Na poparcie powyższej okoliczności obciążającej Komisja ustaliła związek przyczynowy między rozszerzeniem współpracy, przedstawionym zwięźle w szczególności w motywach 236, 239, 243 i 244 zaskarżonej decyzji, opartych na faktach dotyczących 1994 r. opisanych w motywach 51–68, a skierowaną przez skarżącą wobec Interbrew groźbą zastosowania represji w przypadku odmowy rozszerzenia współpracy.

283 W celu ustalenia zasadności stwierdzenia przez Komisję okoliczności obciążającej przyjętej wobec skarżącej należy przeanalizować kolejno, czy groźba represji rzeczywiście została sformułowana, czy rzeczywiście doszło do rozszerzenia współpracy oraz, w przypadku potwierdzenia tych dwóch elementów stanu faktycznego, czy sformułowana groźba rzeczywiście doprowadziła do rozszerzenia współpracy.

284 W pierwszej kolejności, w odniesieniu do dowodu sformułowania groźby, należy stwierdzić, że Komisja wyciągnęła taki wniosek na podstawie, po pierwsze, oświadczenia C. z Interbrew z dnia 12 stycznia 2000 r., zawartego w załączniku 18 do pisma Interbrew z dnia 28 lutego 2000 r. skierowanego do Komisji oraz, po drugie, na podstawie treści dokumentu Heinekena (zob. pkt 271 powyżej). Według Komisji prawdziwość oświadczenia Interbrew, zgodnie z którym groźba została sformułowana podczas spotkania z dnia 11 maja 1994 r., została potwierdzona dokumentem Heinekena, który odnosi się do sformułowania rzeczonej groźby.

285 W odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym oświadczenie Interbrew nie może być uważane za dowód, należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem żaden przepis ani żadna zasada ogólna prawa wspólnotowego nie zakazuje Komisji wykorzystania przeciwko przedsiębiorstwu oświadczeń innych oskarżonych przedsiębiorstw. W przeciwnym razie spoczywający na Komisji ciężar dowodu zachowań sprzecznych z art. 81 i 82 WE, byłby niemożliwy do spełnienia i nie do pogodzenia z misją nadzoru właściwego stosowania tych przepisów, którą nakłada na Komisję traktat WE (ww. w pkt 154 wyrok w sprawie PVC II, pkt 512). Jednakże oświadczenie przedsiębiorstwa oskarżanego o udział w kartelu, którego ścisłość jest podważana przez kilka oskarżanych przedsiębiorstw, nie może być uważana za wystarczający dowód spornych okoliczności faktycznych bez poparcia przez inne elementy dowodowe (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-337/94 Enso-Gutzeit przeciwko Komisji, Rec. str. II-1571, pkt 91). Ponieważ w niniejszym przypadku w kartelu brały udział tylko dwie strony, podważenie treści oświadczenia Interbrew przez skarżącą wystarcza, aby dla jego poparcia wymagane było przedstawienie innych elementów dowodowych. Jest tak tym bardziej w przypadku oświadczenia zmierzającego do złagodzenia odpowiedzialności przedsiębiorstwa, w którego imieniu zostało ono złożone i podkreślającego jednocześnie odpowiedzialność drugiego przedsiębiorstwa. Należy zatem ustalić, czy oświadczenie Interbrew jest poparte innymi elementami dowodowymi.

286 Ponieważ Komisja w celu stwierdzenia prawdziwości oświadczenia Interbrew oparła się również na dokumencie Heinekena, który wspomina o sformułowaniu tej groźby i którego wartość dowodowa jest również podważana przez skarżącą, należy ustalić, czy wspomniany dokument dowodzi sformułowania groźby w sposób wystarczający, aby na podstawie tego dokumentu oraz oświadczenia Interbrew sformułowanie groźby można było uważać za ustalone. W tym względzie należy przypomnieć, że w celu dokonania oceny mocy dowodowej dokumentu trzeba w pierwszej kolejności zbadać wiarygodność zawartych w nim informacji. W szczególności należy zatem wziąć pod uwagę pochodzenie dokumentu, okoliczności jego sporządzenia, jego adresata, a następnie na podstawie jego treści ustalić, czy wydaje się on rozsądny i wiarygodny (opinia sędziego Vesterdorfa pełniącego obowiązki rzecznika generalnego w ramach postępowania prowadzącego do wydania wyroku Sądu z dnia 24 października 1991 r. w sprawie T-1/89 Rhône-Poulenc przeciwko Komisji, Rec. str. II-867, II-869, II-956; ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 1838).

287 Na wstępie należy stwierdzić, że w niniejszym przypadku dokument Heinekena przypisuje dyrektorowi generalnemu działu „piwo" spółki skarżącej, pełniącemu tę funkcję w okresie właściwym dla okoliczności faktycznych sprawy „postawienie Interbrew przed wyborem przekazania 500 000 [hektolitrów] Maes lub usunięcia jej z Francji [oraz] [...] odnosi się do zasad współpracy między Heinekenem a Kronenbourg we Francji". W tym względzie, w zakresie, w jakim odwołuje się on do sformułowania wymogu połączonego z ewentualnymi środkami represyjnymi, zawiera on groźbę.

288 Następnie, jeśli chodzi o stopień wiarygodności dokumentu, należy — po pierwsze — stwierdzić, że dokument Heinekena, pomimo że nie jest datowany, z pewnością został sporządzony przed dniem 22 marca 2000 r., ponieważ został on na początku skopiowany w tym właśnie dniu w lokalach spółki Heineken podczas kontroli przeprowadzonej na mocy art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 (zob. pkt 39 powyżej), a zatem istniał on już w chwili wszczęcia postępowania i wysłania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów do zainteresowanych przedsiębiorstw. Po drugie, należy stwierdzić, że mimo iż dokument Heinekena nie jest podpisany, fakt, że został on znaleziony w szufladzie członka zarządu Heinekena, czyli w biurze wysokiego rangą zarządzającego przedsiębiorstwem trzecim, pozwala wnioskować, że treść dokumentu jest wiarygodna. Po trzecie, fakt, że owe twierdzenia mogły być przekazane spółce Heineken przez Interbrew, jak sugeruje skarżąca, nie może podważyć prawdziwości ich treści. Nie można bowiem dać jakiejkolwiek wiary jedynej tezie, która mogłaby poprzeć takie podważenie prawdziwości treści dokumentu, a mianowicie, że Interbrew mogła umyślnie przedstawić spółce Heineken wymyślone okoliczności faktyczne, dążąc, w perspektywie decyzji Komisji nakładającej grzywnę, wyłącznie do poparcia twierdzenia dotyczącego przymusu, które umożliwiłoby zminimalizowanie jej roli w kartelu.

289 Wreszcie należy podnieść, że chociaż skarżąca podważa okoliczność faktyczną, że spotkanie z dnia 11 maja 1994 r. doprowadziło do sformułowania groźby, nie podważa ona jednak ani tego, że przy tej okazji zostało sformułowane ostrzeżenie (zob. pkt 256 powyżej), ani tego, że podczas spotkania poruszono kwestię 500 000 hektolitrów, ani wreszcie tego, że dokument Heinekena odnosi się do spotkania z dnia 11 maja 1994 r.

290 Z powyższych rozważań wynika, że dokument Heinekena ma dużą wartość dowodową oraz że biorąc pod uwagę kontekst, którego skarżąca nie podważa, z oświadczenia C. z Interbrew z dnia 12 stycznia 2000 r. w związku z dokumentem Heinekena wynika, że skarżąca w dniu 11 maja 1994 r. rzeczywiście sformułowała groźbę wobec Interbrew.

291 Po drugie, w odniesieniu do kwestii, czy stwierdzone rozszerzenie współpracy rzeczywiście miało miejsce, należy najpierw podkreślić, że chociaż skarżąca uważa za zbyt daleko idące uznanie zmiany tematów omawianych między stronami za rozszerzenie współpracy, przyznaje ona jednak, że po maju 1994 r. nastąpiła zmiana kierunku dyskusji, nawet jeśli zmiana ta, według niej, początkowo dotyczyła tylko „wzajemnego poszanowania klientów" w zakresie, w jakim była ona związana zobowiązaniami dotyczącymi wyłączności.

292 Należy również podnieść, że skarżąca nie podważa wniosków zawartych w zaskarżonej decyzji, zgodnie z którymi kartel obejmował uzgodnienie podziału rynku w formie paktu o nieagresji. W rezultacie sama skarżąca wskazała Komisji istnienie paktu o nieagresji, jak dowodzi pismo Alken-Maes skierowane do Komisji z dnia 7 marca 2000 r., które wskazuje:

„Wydaje się w szczególności, że pod koniec 1994 r. zostało zawarte porozumienie między dwoma spółkami, które obejmowało wszystkie kanały dystrybucyjne w Belgii, ale ze szczególnym uwzględnieniem kanału dotyczącego horeca. Porozumienie zawierało między innymi [...] pakt o nieagresji [...]".

293 Wreszcie należy stwierdzić, że zwłaszcza w motywach 56, 59–61, 72 i 104 zaskarżonej decyzji Komisja wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym, że kartel obejmował od drugiego półrocza 1994 r. element dotyczący podziału rynku. Z motywów 53–58 zaskarżonej decyzji wynika, że proces prowadzący do włączenia tego elementu został rozpoczęty w maju 1994 r.

294 Należy zatem stwierdzić, że w maju 1994 r. rzeczywiście miało miejsce rozszerzenie współpracy na podział rynku piwa poprzez zawarcie paktu o nieagresji.

295 Po trzecie, należy rozpatrzyć, czy groźba sformułowana przez skarżącą w dniu 11 maja 1994 r. zmusiła w sposób decydujący Interbrew do rozszerzenia rzeczonego kartelu na pakt o nieagresji. Badanie to powinno się opierać na porównawczej analizie postawy przyjętej z jednej strony przez skarżącą i jej filię Alken-Maes, a z drugiej strony przez Interbrew — zarówno przed drugim półroczem 1994 r., w jego trakcie, jak i po drugim półroczu 1994 r., podczas którego proces rozszerzenia kartelu doprowadził do zawarcia paktu o nieagresji, przypieczętowanego w dniu 12 grudnia 1994 r. Analiza postawy Interbrew nabiera w tym względzie szczególnego znaczenia.

296 Na wstępie należy zaznaczyć, że w motywie 313 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że zarówno skarżąca, jak i Interbrew podjęły inicjatywy dotyczące poszczególnych elementów kartelu, tak że żadna ze stron należących do kartelu nie odegrała w nim roli kierowniczej.

297 W odniesieniu, po pierwsze, do właściwego zachowania stron kartelu przed pierwszym półroczem 1994 r. oraz w jego trakcie należy najpierw stwierdzić, że z zaskarżonej wynika, iż skarżąca i jej filia Alken-Maes zainicjowały rozszerzenie kartelu na pakt o nieagresji, obejmujący porozumienie co do udziałów w rynku lub, co najmniej, podziału klientów.

298 O ile bowiem kartel początkowo dotyczył cen i ograniczenia inwestycji handlowych, stanowisko wyrażone przez skarżącą i przedstawione, zgodnie z oświadczeniami Interbrew, podczas spotkania wewnętrznego w Interbrew w dniu 5 maja oraz powtórzone podczas spotkania w dniu 11 maja 1994 r. — przy czym ten ostatni punkt został ustalony na podstawie dokumentu Heinekena — polegało na

domaganiu się po raz pierwszy uwzględnienia kryteriów wielkości sprzedaży, co może być utożsamione z propozycją rozszerzenia kartelu na podział rynku. Z cytowanego w motywach 54–57 zaskarżonej decyzji oświadczenia Interbrew, popartego treścią wewnętrznej notatki autora tego oświadczenia z dnia 5 października 1994 r. i cytowanego w motywie 58 tej decyzji, wynika ponadto, że wolę podziału rynku wyraziła Alken-Maes i wola ta została zrozumiana przez Interbrew jako wola wdrożenia w Belgii mechanizmów porozumienia, w których skarżąca uczestniczyła we Francji. Z dokumentów tych ponadto wynika, że Interbrew miała zastrzeżenia wobec tej propozycji.

299 Należy jednak podnieść, że postawa Interbrew do maja 1994 r. świadczy o aktywnym zachowaniu w ramach kartelu. Komisja stwierdza zatem w motywie 310 zaskarżonej decyzji, że Interbrew podjęła inicjatywę wymiany informacji rozpoczętą w 1992 r. oraz że z pisemnych dowodów wynika, że w sierpniu i listopadzie 1993 r. Interbrew odegrała decydującą rolę w odniesieniu do porozumień cenowych w handlu detalicznym. Należy również wnioskować z wewnętrznej notatki Interbrew z dnia 12 marca 1993 r., że najwyższy rangą zarządzający tym przedsiębiorstwem brał czynny udział w pierwszym etapie kartelu, narzucając swoim podwładnym uczestnictwo w kartelu. Notatka zawiera w rezultacie następujący fragment: „rzeczywiście życzyli oni sobie wzmocnienia »współpracy« w Belgii. [Były CEO Interbrew] zmusił nas do dyskusji, »ponieważ potrzebowaliśmy trochę pieniędzy«, ale jesteśmy bardzo powściągliwi w odniesieniu do tej kwestii, ponieważ chcemy uniknąć wszelkich problemów związanych z art. 8[1] i 8[2] WE".

300 Ponadto wydaje się, że pięć miesięcy później autor powołanej wyżej notatki, który został CEO Interbrew, przejął tę postawę wobec kartelu. W wewnętrznej notatce Interbrew z dnia 19 sierpnia 1993 r. M. zaznaczył w istocie swą gotowość do pomocy w przekonaniu Alken-Maes do realizacji podwyżki cen o 4%. W notatce z dnia 3 listopada 1993 r. następująco opisuje on kontakty, jakie utrzymywał z wielkimi dystrybutorami:

„[...] bardzo doceniłby, gdyby Interbrew podjęła inicjatywę, w celu nawiązania kontaktu z [...] i [...] [uwaga: trzy największe sieci belgijskich supermarketów], aby

doprowadzić do stopniowego wzrostu cen piwa [...] w taki sposób, by osiągnąć poziom pożądany przez [Interbrew]. [...] Kiedy zacznie wyłaniać się porozumienie, będzie można rozpatrzyć połączenie z [trójką]. Sądzę, że nie byłby to zły pomysł, aby zaprosić mnie na spotkanie na szczycie z [...] i [...]. [...] Inicjatywa Maes z ubiegłego roku okazała się niewykonalna: a) brakowało zaufania, ale także i z pewnością b) Maes była za mała. Jedynie [Interbrew] może tego dokonać".

301 Z powyższych rozważań wynika, że o ile zachowanie skarżącej oraz jej filii Alken-Maes podczas drugiego półrocza 1994 r. dowiodło jej woli rozszerzenia współpracy na podział rynku, zachowanie Interbrew podczas pierwszego etapu naruszenia było aktywne, czego dowodzi podjęcie inicjatyw, których ograniczającego celu nie można podważyć.

302 Po drugie, w odniesieniu do postawy stron kartelu między 11 maja 1994 r., czyli dniem sformułowania groźby, a 24 listopada 1994 r., czyli dniem, kiedy pakt o nieagresji, potwierdzony w dniu 12 października 1994 r., został ponownie przedyskutowany przez strony, należy najpierw stwierdzić, że pomimo groźby sformułowanej przez skarżącą postawa Interbrew nie odpowiada postawie przedsiębiorstwa zobowiązanego do zaakceptowania pod przymusem rozszerzenia porozumienia ograniczającego, którego jest stroną.

303 Należy w związku z tym stwierdzić, że CEO Interbrew wskazał w dniu 7 lipca 1994 r., że uzgodnił z najwyższym rangą zarządzającym w spółce skarżącej, „że nie zostanie wszczęta wojna, ale zostaną podjęte próby zyskania czasu" (motyw 56 zaskarżonej decyzji). Zatem przyjęta przez skarżącą i Alken-Maes na pierwszym etapie kartelu postawa, utrzymywana od początku 1993 r. do końca pierwszego półrocza 1994 r., była agresywna wobec Interbrew, a stanowisko przyjęte przez skarżącą w dniu 11 maja 1994 r., mimo tego, że było naznaczone groźbą, miało w tle możliwość wszczęcia wojny handlowej we Francji. Postawę Interbrew można zatem tłumaczyć nie tylko jako ustępstwo wobec groźby skarżącej, ale także jako odmowę rozpoczęcia wojny handlowej, czyli przyjęcia zachowania konkurencyjnego. W tym

względzie należy także podnieść, że Komisja wskazała w motywie 51 zaskarżonej decyzji, po odwołaniu się do sformułowania groźby, że „chociaż nie przywiązuje wagi do wymogu [skarżącej] dotyczącego przekazania 500 000 hektolitrów Alken-Maes, Interbrew nie życzy sobie wszczynania konfliktu i obydwie strony pozostają w bliskim kontakcie".

304 Wydaje się zatem z jednej strony, że Interbrew przywiązała tylko nieznaczną wagę do sformułowanej groźby oraz z drugiej strony, że zachowanie Interbrew jest wynikiem jej woli niewchodzenia w konflikt ze skarżącą, co sugeruje, że rozszerzenie kartelu mogło być nie tylko wynikiem przymusu, ale raczej konsekwencją wyboru dokonanego przez Interbrew. Ponadto Komisja wskazuje w motywie 235 zaskarżonej decyzji, że wymóg przekazania 500 000 hektolitrów na rzecz Alken-Maes nie miał żadnego następstwa, nawet jeśli ogranicza ona natychmiast to stwierdzenie, przyznając, że od tej chwili Interbrew wykazywała jednak gotowość do poszerzenia porozumień z Alken-Maes oraz do nieograniczania się już do wymiany informacji i porozumień dotyczących cen stosowanych w handlu detalicznym.

305 Ponadto notatka przygotowana przez dyrektora handlowego sektora horeca Interbrew dla Belgii na spotkanie z dnia 12 października 1994 r., podczas którego został przypieczętowany pakt o nieagresji, nie ujawnia zasadniczych zastrzeżeń co do perspektywy takiego porozumienia w sprawie podziału rynku lub odczuwania przymusu prowadzącego do realizacji tej perspektywy. Odzwierciedla ona ponadto przedstawioną przez jej autora ocenę korzyści i niekorzyści płynących z takiego kartelu dla Interbrew, w tym porównanie z korzyściami, jakie mogłyby z niego płynąć dla Alken-Maes. W notatce tej można zatem przeczytać, że „z uwagi na swoją pozycję dominującą oraz ustawę z kwietnia 1993 r. dotyczącą tej kwestii, [Interbrew] ponosi dodatkowe ryzyko", a także, że „takie kartele oferują więcej korzyści dla podmiotu zmagającego się z konkurencją niż dla lidera rynku". Notatka nie przedstawia perspektywy porozumienia z Alken-Maes w pozytywny sposób, ponieważ jej autor pisze: „Ocena osobista: nie wierzę w takie porozumienia, ponieważ nie mogą one nigdy być wprowadzone w życie i nie przynoszą one zasadniczych korzyści dla [Interbrew]". Niekoniecznie jest ona jednak dowodem

przymusu odczuwanego przez Interbrew, ponieważ umieszczone w niej stwierdzenia mogą również być interpretowane jako odnoszące się do rozpoczętego wewnątrz Interbrew procesu refleksji nad sposobem, w jaki porozumienia antykonkurencyjne mogłyby być skutecznie wprowadzane w życie.

306 Należy podnieść oprócz tego, że wewnętrzna notatka Interbrew z dnia 14 października 1994 r., która przedstawia wyniki spotkania z dnia 12 października 1994 r., nie sugeruje, że Interbrew narzucono pakt o nieagresji pod przymusem, ale raczej, że Interbrew wzięła udział w dyskusjach i doprowadziła do narzucenia Alken-Maes swego własnego podejścia. Dyrektor generalny Interbrew na Belgię stwierdził bowiem w powyższej notatce: „[w] załączniku znajduje się dokument naszych przyjaciół oraz opisane na jednej stronie podejście proponowane przeze mnie. Zasada została zaakceptowana przez naszych przyjaciół". A zatem „opisane na jednej stronie podejście" proponowane przez Interbrew, które zostało przedstawione przez Komisję w motywie 60 zaskarżonej decyzji, odwołuje się bezpośrednio do „[g]entlemen's agrement", obejmującego w szczególności następujące punkty: „brak ataku na zobowiązania" (czyli punkty sprzedaży sektora horeca, z którymi zostały zawarte umowy zakupu na wyłączność) oraz „brak systematycznego ataku na marki w ramach zobowiązań każdej ze stron".

307 Po trzecie, w odniesieniu do postawy stron po drugim półroczu 1994 r., należy najpierw stwierdzić, że Komisja podnosi w motywie 77 zaskarżonej decyzji, na podstawie wewnętrznych dokumentów Interbrew z lipca 1995 r., że jej prezesi twierdzą, iż przestrzegali porozumienia w Belgii. Komisja podkreśla zresztą w motywie 310 zaskarżonej decyzji, że Interbrew podjęła w 1995 r. inicjatywę rozpoczęcia dyskusji w zakresie cennika. Dokonany w motywach 83–92 opis dyskusji prowadzonych przez obie strony w 1996 r. w sprawie projektów dotyczących nowego cennika potwierdza istnienie spontanicznej współpracy. W motywie 92 Komisja cytuje na przykład treść faksu z dnia 11 października 1996 r. od zarządzającego spółką Interbrew do akcjonariusza przedsiębiorstwa, w którym sprecyzowane zostało: „[o]becnie już od roku prowadzimy wspólne dyskusje na temat konstruktywnej konkurencji w Belgii. Zasadniczo nic się nie wydarzyło. Najprawdopodobniej odpowiedzialność jest w tym zakresie podzielona. W przyszłym tygodniu będziemy starać się ponownie uruchomić ten proces".

308 Wreszcie należy stwierdzić, że notatki dyrektora handlowego sektora horeca Interbrew na Belgię sporządzone przy okazji spotkania z dnia 28 stycznia 1998 r. dowodzą pozytywnego stosunku do kartelu oraz w odniesieniu do sektora horeca włączają do celów kartelu „poszanowanie praw i obowiązków dostawy". Notatki wymieniają również tytułem uzgodnień dotyczących horeca „bezpośredni kontakt w odniesieniu do ważnych kwestii oraz konkurencji dotyczącej klientów krajowych" (motyw 104 zaskarżonej decyzji).

309 Z powyższych rozważań wynika, że przez cały okres trwania naruszenia każda ze stron kartelu podejmowała inicjatywy o celu antykonkurencyjnym, a w szczególności to, że na podstawie materiałów zgromadzonych w sprawie nie można wnioskować, iż Interbrew zgodziła się na rozszerzenie kartelu na pakt o nieagresji tylko w wyniku przymusu. Niezależnie od faktu, że Komisja w swoich pismach zaznaczyła, iż okoliczność obciążająca uznana wobec skarżącej nie zwalnia Interbrew z odpowiedzialności za udział w kartelu, postawa tej spółki w ciągu całego okresu trwania naruszenia nie pozwala stwierdzić istnienia bezpośredniego związku przyczynowego między groźbą sformułowaną przez skarżącą w dniu 11 maja 1994 r. a rozszerzeniem kartelu.

310 Wynika z tego, że biorąc pod uwagę postawę stron wobec kartelu przed i po drugim półroczu 1994 r., a także znaczenie, jakie mogła mieć ta groźba ze względu na okoliczności jej sformułowania, Komisja nie wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym związku przyczynowego istniejącego między sformułowaną groźbą a rozszerzeniem kartelu, ponieważ przyczyny tego rozszerzenia mogły nie ograniczać się do tej groźby, ale wynikać w sposób bardziej ogólny z celu wyeliminowania konkurencji, do którego dążyły wspólnie obie strony kartelu.

311 Z powyższego wynika zatem, że Komisja niesłusznie uznała wobec skarżącej okoliczność obciążającą, która polegała na zmuszeniu Interbrew do rozszerzenia ich współpracy pod groźbą represji w przypadku odmowy.

312 Komisja — zapytana na rozprawie o odpowiednie stosunki procentowe podwyższenia, które ustaliła z uwagi na każdą z dwóch okoliczności obciążających stwierdzonych w odniesieniu do skarżącej — wiedząc, że dokonano ogólnego podwyższenia o 50% podstawowej kwoty grzywny, wskazała, że z powodu z jednej strony względnego znaczenia przypisanego w motywach zaskarżonej decyzji każdej z dwóch okoliczności obciążających, a z drugiej strony praktyki decyzyjnej w tym zakresie, należy stwierdzić, że okoliczność obciążająca dotycząca powrotu do naruszenia odegrała decydująca rolę, w związku z czym okoliczność obciążająca polegająca na przymusie odegrała mniejszą rolę.

313 W tych okolicznościach Sąd stwierdza, że należy skorzystać z nieograniczonego prawa orzekania, przyznanego mu na mocy art. 17 rozporządzenia nr 17, ustalając ogólne podwyższenie podstawowej kwoty grzywny z uwagi na okoliczności obciążające na 40%.

4. *W przedmiocie zarzutu opartego na bezpodstawnym uwzględnieniu wobec skarżącej okoliczności obciążającej w postaci powrotu do naruszenia*

a) Argumenty stron

314 W pierwszej kolejności skarżąca podnosi, że uwzględnienie przez Komisję rzekomego powrotu do naruszenia z jej strony stanowi naruszenie upoważnienia przyznanego Komisji w art. 15 rozporządzenia nr 17, ponieważ Komisja ma prawo do ustalania kwoty nakładanych przez nią grzywien jedynie ze względu na wagę samego naruszenia i okres jego trwania.

315 Z ustawodawstwa krajowego poszczególnych państw członkowskich wynika, że stan powrotu do naruszenia jest związany nie z okolicznościami obciążającymi, czyli obiektywną oceną wagi okoliczności faktycznych, ale z uznaniem okoliczności faktycznej za właściwą dla podmiotu popełniającego naruszenie, czyli z jego tendencją do popełniania naruszeń.

316 W odpowiedzi na argument Komisji, zgodnie z którym powrót do naruszenia figuruje w wytycznych jako okoliczność obciążająca, skarżąca wskazuje, że nie kwestionuje prawa Komisji do ogłoszenia w drodze komunikatu interpretacji swojej metody w zakresie nakładania grzywien. Oznajmia natomiast, że za nadużycie władzy uważa fakt, że Komisja rości sobie prawo do podwyższania kary z uwagi na ponowne popełnienie naruszenia tego samego typu bez upoważnienia prawnego, jak również do podejmowania uznaniowych decyzji w sprawie zasad stosowania tego pojęcia.

317 W odniesieniu do przedstawionej przez Komisję uwagi, zgodnie z którą skarżąca nie podniosła zarzutu niezgodności z prawem na podstawie art. 241 WE, twierdzi ona, że istnienie takiej drogi prawnej nie sprzeciwia się powołaniu się na niezgodność z prawem zaskarżonej decyzji względem rozporządzenia nr 17, nawet gdyby była ona wydana na podstawie wytycznych. W odniesieniu do oddalenia przez Sąd podniesionego również przez Komisję zarzutu niezgodności z prawem podniesionego również w sprawie, która doprowadziła do wydania ww. w pkt 245 wyroku w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, skarżąca podkreśla, że wspomniany wyrok dotyczył tylko określonej kwestii z wytycznych, a zatem nie ma znaczenia ogólnego, jakie Komisja chciałaby mu przypisać.

318 W odpowiedzi na argument Komisji, zgodnie z którym Sąd w licznych sprawach uznał pojęcie powrotu do naruszenia, skarżąca twierdzi, że w żadnym z nich Sąd nie wypowiedział się wyraźnie na temat zgodności z prawem stosowania pojęcia powrotu do naruszenia w odniesieniu do rozporządzenia nr 17 ani też w odniesieniu do zasad ogólnych prawa wspólnotowego. W wymienionym w pkt 154 powyżej

wyroku w sprawie PVC II, Sąd miał się oprzeć na okoliczności faktycznej, że przedsiębiorstwo już dokonało podobnego naruszenia, nie w celu zwiększenia kwoty nałożonej grzywny, ale wyłącznie w celu stwierdzenia zasadności niezastosowania przez Komisję okoliczności łagodzącej. Sąd nie potwierdził zatem zasady powrotu do naruszenia.

319 Skarżąca podnosi, że o ile Komisja w celu ustalenia kwoty wyjściowej grzywny może uwzględnić poprzednie naruszenia, aby uzasadnić swoje stwierdzenie w kwestii świadomego charakteru ponownego naruszenia, nie oznacza to, że istnienie poprzedniego naruszenia może prowadzić do zastosowania surowszej kary z tytułu powrotu do naruszenia bez wyraźnego upoważnienia prawnego. Takie podwyższenie doprowadziłoby w rezultacie do stworzenia nowego rodzaju kary, którą należałoby dodać do kary podstawowej, co oznaczałoby, że pojęcie powrotu do naruszenia uważa się w krajowych porządkach prawnych za wynikające z ustawy i podlegające ścisłej wykładni. Jednakże rozporządzenie nr 17 nie zawiera żadnego wyraźnego upoważnienia, które umożliwiałoby Komisji podwyższenie kary z uwagi na powrót do naruszenia.

320 W odniesieniu do wyroku Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-141/94 Thyssen Stahl przeciwko Komisji, Rec. str. II-347 oraz ww. w pkt 277 wyroku w sprawie Enichem Anic przeciwko Komisji skarżąca twierdzi, że chociaż Sąd rzeczywiście wymienił w nich powrót do naruszenia jako okoliczność obciążającą, bezprawność zastosowania tego pojęcia w odniesieniu do rozporządzenia nr 17 nie została podniesiona przez skarżące.

321 Po drugie, skarżąca twierdzi, że Komisja naruszyła zasadę nulla poena sine lege, ponieważ uwzględnienie okoliczności obciążającej w postaci powrotu do naruszenia nie znajduje podstawy prawnej we wspólnotowym porządku prawnym. Trybunał tymczasem orzekł, że ogólna zasada prawna nulla poena sine lege narzuca granice na uprawnienia dyskrecjonalne instytucji, ponieważ kara, nawet nieposiadająca charakteru karnego, może być nałożona tylko wtedy, gdy opiera się ona na wyraźnej i jasnej podstawie prawnej (wyrok Trybunału z dnia 25 września 1984 r. w sprawie 117/83 Könecke, Rec. str. 3291, pkt 11). Europejski Trybunał Praw

Człowieka (ETPC) także doszedł do wniosku, że zasady ogólne oraz gwarancje związane z prawem do obrony mają zastosowanie do każdej kary, która ma cel zarówno zapobiegawczy, jak i represyjny, niezależnie od kwalifikacji nadanej naruszeniu w prawie wewnętrznym (zob. wyrok ETPC z dnia 21 lutego 1984 r. w sprawie Ostürk, seria A nr 73). Jedynie Rada i Parlament Europejski dysponują, na mocy ich uprawnień ustawodawczych, prawem do przyznania pojęciu powrotu do naruszenia podstawy prawnej koniecznej do stosowania go przez Komisję jako okoliczności obciążającej.

322 Skarżąca twierdzi również, że Trybunał nie miał okazji rozstrzygnąć w przedmiocie zgodności z prawem zasady powrotu do naruszenia w odniesieniu do zasady nulla poena sine lege w sprawach cytowanych przez Komisję w odpowiedzi na skargę, czyli w ww. w pkt 154 wyroku w sprawie PVC II, ww. w pkt 320 wyroku w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji oraz w ww. w pkt 277 wyroku w sprawie Enichem Anic przeciwko Komisji.

323 Skarżąca dodaje, że analiza ustawodawstwa krajowego ujawniła zresztą bardzo ścisłe stosowanie w państwach członkowskich pojęcia powrotu do naruszenia, a także fakt, że akty je ustanawiające mają rangę ustawy.

324 Po trzecie, skarżąca utrzymuje, że Komisja naruszyła zasadę pewności prawa, a także zasadę zgodności z prawem sankcji oraz poszanowania prawa do obrony (wyrok Trybunału z dnia 22 marca 1961 r. w sprawach połączonych 42/59 i 49/59 Snupat przeciwko Wysokiej Władzy, Rec. str. 103, pkt 159), biorąc pod uwagę, że w braku jakiejkolwiek podstawy prawnej określającej między innymi maksymalny termin, jaki musi upłynąć między dwoma naruszeniami, który umożliwia zastosowanie pojęcia powrotu do naruszenia, wzięła ona pod uwagę naruszenia ukarane odpowiednio w 1984 i 1974 r.

325 Analiza ustawodawstwa krajowego poszczególnych państw ujawniła wśród ścisłych warunków stosowania pojęcia powrotu do naruszenia istnienie maksymalnego okresu, nieprzekraczającego zasadniczo dziesięciu lat, oddzielającego rozpatrywane naruszenie od poprzedniego ukarania. Brak w wytycznych ograniczenia w czasie

możliwości zastosowania pojęcia powrotu do naruszenia, na który Komisja się powołuje w odpowiedzi na skargę, powoduje właśnie niemożność zaakceptowania tej sytuacji, dlatego też skarżąca uważa, że Komisja powinna była określić takie ograniczenie w swoich wytycznych. W rezultacie nie można przyznać, że Komisja może wziąć pod uwagę naruszenia popełnione 40 lat wcześniej, a nawet przez inny podmiot prawny.

326 Po czwarte, skarżąca twierdzi, że zaskarżona decyzja w dwojaki sposób narusza ogólną zasadę prawa wspólnotowego ne bis in idem. Skarżąca jest bowiem zdania, że zastosowanie surowszej sankcji w przypadku powrotu do naruszenia opiera się na dwóch zasadniczych powodach, czyli konieczności odstraszenia podmiotu ponownie popełniającego naruszenie od dokonania kolejnego naruszenia w przyszłości oraz fakcie, że podmiot ten był świadomy bezprawności swoich działań z powodu poprzedniego poniesienia kary. A zatem Komisja, przyznając, że te dwa powody były podstawą stwierdzenia powrotu do naruszenia, popełniła błąd, powołując każdy z nich po raz drugi w zaskarżonej decyzji oraz podwyższając w związku z tym dwukrotnie z tych samych powodów kwotę grzywny.

327 Skarżąca stwierdza, że Komisja uwzględniła już więc w zaskarżonej decyzji, po pierwsze, dążenie do osiągnięcia skutku odstraszającego w ocenie wagi naruszenia oraz, po drugie, posiadaną przez skarżącą świadomość bezprawności tego zachowania, ponieważ Komisja zadeklarowała uwzględnienie okoliczności faktycznej, że skarżąca dysponowała wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną umożliwiającymi jej łatwiejsze zdanie sobie sprawy z faktu, że jej działanie stanowi naruszenie, oraz z konsekwencji, jakie z tego wynikają z punktu widzenia prawa konkurencji. Podwyższając następnie kwotę grzywny z tytułu powrotu do naruszenia z tych samych dwóch powodów, które leżały u podstaw ustalenia kwoty grzywny z uwagi na wagę naruszenia, Komisja naruszyła więc zasadę ne bis in idem.

328 Po piąte, skarżąca twierdzi, że poprzez uwzględnienie powrotu do naruszenia na podstawie okoliczności faktycznych, które miały miejsce prawie 40 lat temu, a więc

wykraczały poza pięcioletni termin przewidziany w art. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 2988/74 z dnia 26 listopada 1974 r. dotyczącego okresów przedawnień w postępowaniach i wykonywaniu sankcji zgodnie z regułami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej dotyczącymi transportu i konkurencji (Dz.U. L 319, str. 1), Komisja naruszyła zasady przedawnienia mające zastosowanie w zakresie postępowania i wykonywania sankcji w dziedzinie konkurencji.

329 Wreszcie, po szóste, skarżąca tytułem żądania ewentualnego podnosi, że Komisja przyjęła oczywiście zbyt szeroką koncepcję pojęcia powrotu do naruszenia.

330 Z jednej strony rozumowanie Komisji odnoszące się do stanu faktycznego nie jest w całości zasadne, ponieważ decyzja Komisji 74/292/EWG z dnia 15 maja 1974 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 85 traktatu EWG (IV/400 — porozumienia między producentami szkła opakowaniowego) (Dz.U. L 160, str. 1, zwana dalej „decyzją w sprawie szkła opakowaniowego) nie spowodowała ukarania przedsiębiorstwa Boussois-Souchon-Neuvesel (BSN) SA (poprzednika skarżącej), ale jedynie odmowę — w związku ze zgłoszeniem porozumień — zastosowania wobec niego zwolnienia z tytułu art. 81 ust. 3 WE. Skarżąca twierdzi, że Komisja zresztą domyślnie to przyznała, sygnalizując w odpowiedzi na skargę, że nawet gdyby decyzja ta nie mogła być uwzględniona, to decyzja w sprawie szkła płaskiego Benelux wystarczy do stwierdzenia istnienia powrotu do naruszenia.

331 Jednak nadmierna surowość w stosunku do skarżącej wynika nawet z samego faktu uwzględnienia, do celów stwierdzenia powrotu do naruszenia, decyzji wydanej na podstawie zgłoszenia, którego zasadą jest zapewnienie pewności prawa przedsiębiorstwom aż do momentu zajęcia stanowiska przez Komisję. Skarżąca wyraża zdanie, że stronnicze jest więc zakwalifikowanie powołanej wyżej decyzji jako „stwierdzenie naruszenia" w celu uzasadnienia podwyższenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą.

332 Z drugiej strony nawet gdyby nie istniała granica czasowa dla uprawnienia Komisji do stwierdzenia powrotu do naruszenia, podwyższenie grzywny wynikające z uwzględnienia bardzo odległych czasowo okoliczności faktycznych, w tym przypadku mających miejsce przed ponad czterdziestoma laty, jest zdaniem skarżącej w sposób oczywisty zbyt daleko idące i stwarza brak pewności prawa. Prowadzi ono w rezultacie do nałożenia na to z dwóch przedsiębiorstw, które było mniejsze na rynku, grzywny równej grzywnie nałożonej na przedsiębiorstwo będące dominującym podmiotem na tym rynku. Prowadzi ono także do stworzenia przekonania, że skarżąca jest od ponad 40 lat podmiotem wielokrotnie dopuszczającym się naruszenia prawa wspólnotowego.

333 Komisja utrzymuje, że powrót do naruszenia jest wymieniony w wytycznych jako okoliczność obciążająca, która mogła być zgodnie z prawem uwzględniona. Komisja wielokrotnie uznawała tę okoliczność obciążającą i nie spotykało się to ze sprzeciwem Sądu.

334 Komisja wskazuje, że zasada nulla poena sine lege dotyczy prawa karnego i nie ma zastosowania w niniejszym przypadku. Skarżąca ponadto miała pominąć okoliczność, że podstawą prawną sankcji za naruszenia prawa konkurencji jest art. 15 rozporządzenia nr 17 i że Komisja dysponuje w tych ramach swobodnym uznaniem przy obliczaniu wysokości grzywien w celu ukierunkowania zachowania przedsiębiorstw na przestrzeganie zasad konkurencji. Czyniąc z powrotu do naruszenia okoliczność obciążającą, wytyczne w żaden sposób nie stworzyły dodatkowej sankcji pozbawionej podstawy prawnej.

335 W odniesieniu do rzekomego naruszenia zasady pewności prawa, krajowe przykłady cytowane przez skarżącą ograniczają się w opinii Komisji do sfery karnej, a wytyczne nie zawierają ograniczeń maksymalnego terminu, jaki może upłynąć między stwierdzeniem poprzedniego naruszenia a uwzględnieniem okoliczności powrotu do naruszenia. Wreszcie skarżąca niesłusznie wymieniła powrót do naruszenia w odniesieniu do okoliczności faktycznych sprzed 40 lat, podczas gdy stwierdzenia obu naruszeń miały miejsce odpowiednio 19 i 9 lat przed rozpoczęciem spornego naruszenia, jak również usiłowała uzasadnić, że stwierdzenia te dotyczyły innych podmiotów prawnych niż skarżąca, podczas gdy jedynie jej nazwa uległa zmianie.

336 W odniesieniu do rzekomego naruszenia zasady ne bis in idem Komisja twierdzi, że uwzględnienie okoliczności powrotu do naruszenia nie stanowi ponownego uwzględnienia faktu związanego z wagą naruszenia, że skarżąca z uwagi na wiedzę prawno-ekonomiczną mogła ocenić, że działania jej stanowią naruszenia.

337 W odniesieniu do rzekomego naruszenia rozporządzenia nr 2988/74 okoliczności faktyczne w niniejszej sprawie nie są objęte zasadami dotyczącymi przedawnienia w zakresie nakładania grzywien i absurdalne byłoby stosowanie przedawnienia w odniesieniu do daty wystąpienia okoliczności faktycznych, które były przedmiotem poprzedniego stwierdzenia naruszenia. Komisja dodaje, że moment początkowy okoliczności faktycznych odnoszących się do poprzednich naruszeń nie jest w każdym razie istotny, ponieważ w zakresie powrotu do naruszenia decydujące jest stwierdzenie naruszenia wynikającego z konkretnych okoliczności faktycznych.

338 Wreszcie Komisja kwestionuje stwierdzenie, że przyjęła oczywiście zbyt szeroką koncepcję powrotu do naruszenia, i zauważa, że w każdym razie jest ona ustanowiona ze względu na decyzję w sprawie szkła płaskiego Benelux.

b) Ocena Sądu

339 W odniesieniu do rzekomego naruszenia rozporządzenia nr 17 należy najpierw przypomnieć, że na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 „[K]omisja może nałożyć, w drodze decyzji, na przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw kary pieniężne w wysokości 1000–1 000 000 [EUR] albo ponad tę kwotę do dziesięciu procent wartości osiągniętego w poprzednim roku gospodarczym obrotu każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu, jeśli umyślnie lub przez niedbalstwo: [...] naruszają art. [81] ust. 1 [...] traktatu". Ten sam przepis przewiduje, że „[p]rzy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia" (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 223).

340 Natomiast wytyczne stanowią w pkt 1 akapit pierwszy, że przy obliczaniu kwoty grzywien kwota podstawowa jest obliczana w zależności od wagi oraz okresu trwania naruszenia. Są to jedyne kryteria, co do których istnieje odniesienie w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 224).

341 Następnie wytyczne przedstawiają przykładową listę okoliczności obciążających i łagodzących, które mogą być uwzględnione w celu podwyższenia lub obniżenia kwoty podstawowej, a w dalszej części wskazują na komunikat w sprawie współpracy (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 229).

342 Na zasadzie ogólnej uwagi wytyczne stwierdzają, że ostateczny wynik obliczeń kwoty grzywny według tego schematu (kwota podstawowa zwiększona lub zmniejszona procentowo na skutek uwzględnienia okoliczności obciążających lub łagodzących) nie może w żadnym wypadku przewyższać 10% wartości całkowitego obrotu przedsiębiorstwa zgodnie z art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 [pkt 5 lit. a)]. Ponadto wytyczne przewidują, że po dokonaniu wyżej opisanych obliczeń i w zależności od okoliczności należy uwzględnić niektóre obiektywne czynniki, takie jak szczególny kontekst ekonomiczny, wszelkie uzyskane przez naruszających prawo korzyści ekonomiczne lub finansowe, konkretną charakterystykę danych przedsiębiorstw oraz ich realną możliwość zapłaty w określonym kontekście społecznym, celem ostatecznego dostosowania przewidzianej kwoty grzywny do tych elementów [pkt 5, lit. b)] (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 230).

343 Wynika z tego, że zgodnie z metodą przewidzianą w wytycznych, obliczenie kwoty grzywien nadal jest dokonywane na podstawie dwóch kryteriów wymienionych w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, czyli wagi naruszenia oraz okresu jego trwania, przy jednoczesnym przestrzeganiu ustalonej przez ten sam przepis maksymalnej granicy w stosunku do obrotu każdego z przedsiębiorstw (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 231).

344 W konsekwencji nie można uznać wytycznych za wychodzące poza określone w tym przepisie ramy prawne sankcji (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 232).

345 Komisja w pkt 2 tiret drugie wytycznych wskazała możliwość podwyższenia podstawowej kwoty grzywny z uwagi na okoliczność obciążającą, jaką stanowi powtarzające się naruszenie jednego lub kilku przedsiębiorstw w odniesieniu do naruszenia tego samego typu.

346 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem odstraszający skutek grzywien stanowi jeden z elementów, które Komisja może uwzględnić w ocenie wagi naruszenia, a w konsekwencji w obliczaniu wysokości grzywny, biorąc pod uwagę, że wagę naruszenia należy ustalić na podstawie licznych okoliczności. Należą do nich szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstraszające działanie grzywien, przy czym nie ma potrzeby ustalania wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględnić (zob. podobnie postanowienie w sprawie SPO i in. przeciwko Komisji, pkt 137 powyżej, pkt 54; wyroki: w sprawie Ferriere Nord przeciwko Komisji, pkt 137 powyżej, pkt 33; z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie Sarrió przeciwko Komisji, pkt 137 powyżej, pkt 328 oraz w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 245 powyżej, pkt 443).

347 Z orzecznictwa wynika także, że w celu oceny wagi naruszenia przy ustaleniu kwoty grzywny Komisja powinna uwzględnić nie tylko szczególne okoliczności danego przypadku, ale również kontekst naruszenia, oraz zapewnić swym działaniom skutek odstraszający, przede wszystkim w zakresie ograniczeń wyjątkowo szkodliwych dla realizacji celów Wspólnoty (ww. w pkt 50 wyroki w sprawach: Musique Diffusion Française i in. przeciwko Komisji, pkt 105 i 106 oraz ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, pkt 166).

348 W tym względzie analiza wagi naruszenia powinna uwzględnić ewentualny powrót do naruszenia (ww. w pkt 185 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 91). W rezultacie, ze względu na skutek odstraszający, ponowne popełnienie naruszenia jest okolicznością, która uzasadnia znaczne podwyższenie podstawowej kwoty grzywny. Okoliczność ta stanowi w istocie dowód na to, że wcześniej nałożona sankcja nie była wystarczająco odstraszająca (wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawie T-203/01 Michelin przeciwko Komisji, Rec. str. II-4071, pkt 293).

349 Ponadto, w przeciwieństwie do twierdzeń skarżącej, okoliczność powrotu do naruszenia, niezależnie od faktu, że odnosi się ono do cechy podmiotu popełniającego naruszenie, czyli jego skłonności do dokonywania takich naruszeń, jest właśnie z tego samego powodu bardzo znaczącym wskaźnikiem wagi danego zachowania oraz w związku z tym konieczności podniesienia poziomu kary w celu skutecznego odstraszania.

350 Należy zatem stwierdzić, że ponieważ obowiązkiem Komisji jest dążenie do osiągnięcia wystarczająco odstraszającego skutku, zwłaszcza w odniesieniu do naruszeń wyjątkowo szkodliwych, oraz z uwagi na to, że cel odstraszenia jest zależny od oceny wagi naruszenia dokonanej przez Komisję na podstawie art. 15 rozporządzenia nr 17, Komisja w żaden sposób nie naruszyła omawianego przepisu, uznając powrót do naruszenia za okoliczność obciążającą wobec skarżącej.

351 Komisja, stwierdzając powrót przez skarżącą do naruszenia, nie mogła także naruszyć zasady nulla poena sine lege, ponieważ bezsporne jest, że możliwość ta została przewidziana w pkt 2 tiret pierwsze wytycznych i nie może być uważana za wykraczającą poza ramy prawne sankcji zdefiniowane w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 231 i 232).

352 W odniesieniu do zarzucanego naruszenia zasady pewności prawa należy przypomnieć, że termin przedawnienia może pełnić funkcję ochrony pewności prawa, a jego naruszenie może stanowić pogwałcenie tej zasady tylko wtedy, gdy taki termin został uprzednio określony (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. str. 661, pkt 19).

353 Tymczasem ani art. 15 rozporządzenia nr 17, który ustanawia ramy prawne sankcji, jakie mogą być nałożone przez Komisję za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji (zob. pkt 133–135 powyżej), ani wytyczne nie przewidują maksymalnego terminu dla stwierdzenia wobec przedsiębiorstwa powrotu do naruszenia. Nie można zatem stwierdzić żadnego naruszenia zasady pewności prawa w niniejszym przypadku.

354 W każdym razie należy stwierdzić, że Komisja w celu przyjęcia powrotu do naruszenia oparła się co najmniej na fakcie, że naruszenie zostało poprzednio stwierdzone w odniesieniu do skarżącej w dniu 23 lipca 1984 r., czyli w decyzji w sprawie szkła płaskiego Benelux. Z uwagi na cel, do którego dąży Komisja w przypadku podwyższenia grzywny ze względu na powrót do naruszenia, czyli odstraszenie podmiotu popełniającego naruszenia od ponownego dokonania podobnego naruszenia, uwzględnienie w tym celu naruszenia stwierdzonego 17 lat wcześniej nie może naruszać zasady pewności prawa. Jest tak tym bardziej, że w niniejszym przypadku naruszenie rozpoczęło się w dniu 28 stycznia 1993 r., czyli tylko osiem lat i sześć miesięcy po wydaniu decyzji w sprawie szkła płaskiego Benelux. W konsekwencji polityka nakładania kar za powrót do naruszenia odnosi skutek względem podmiotu popełniającego pierwsze naruszenie tylko wtedy, gdy groźba nałożenia surowszej sankcji w przypadku powrotu do naruszenia rozkłada się w czasie, dyscyplinując w ten sposób zachowanie tego podmiotu.

355 Słuszności tego rozumowania nie podważa fakt, że Komisja w zaskarżonej decyzji wspomniała także, że pierwsze podobne naruszenie zostało stwierdzone wobec skarżącej w dniu 15 maja 1974 r., w decyzji w sprawie szkła opakowaniowego, czyli 27 lat przed stwierdzeniem naruszenia w niniejszej sprawie. Jest tak tym bardziej, że

— jak zauważyła Komisja podczas rozprawy — fakt upłynięcia mniej niż dziesięciu lat między stwierdzeniami naruszenia w tych dwóch przypadkach, co nastąpiło odpowiednio w dniu 15 maja 1974 r. oraz 23 lipca 1984 r., i powtórzeniem przez skarżącą zachowania stanowiącego naruszenie świadczy o skłonności skarżącej do niewyciągania właściwych konsekwencji ze stwierdzenia w odniesieniu do niej naruszenia wspólnotowych reguł konkurencji.

356 W odniesieniu do zarzucanego naruszenia zasady ne bis in idem należy stwierdzić w pierwszej kolejności, że Komisja wskazała w pkt 1 A akapit czwarty wytycznych swój zamiar uwzględnienia — przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywny określonej ze względu na wagę naruszenia rzeczywistych możliwości ekonomicznych podmiotów popełniających naruszenia spowodowania istotnej szkody innym podmiotom, a w szczególności konsumentom, i takiego określenia wysokości grzywny, by miała ona wystarczająco odstraszający charakter. Po drugie, Komisja dodała w akapicie piątym tego samego punku wytycznych, że można także uwzględnić okoliczność faktyczną, że duże przedsiębiorstwa mają zazwyczaj wiedzę i infrastrukturę prawno-ekonomiczną, które pozwalają im na łatwiejsze zdanie sobie sprawy z tego, że ich działanie stanowi naruszenie, oraz z konsekwencji, jakie z tego wynikają z punktu widzenia prawa konkurencji. Wreszcie Komisja w pkt 2 wytycznych w przykładowym wykazie okoliczności obciążających, które mogą być uwzględnione w celu podwyższenia kwoty podstawowej, wymieniła powtarzające się naruszenie tego samego typu przez to samo przedsiębiorstwo.

357 W niniejszym przypadku Komisja wskazała w motywie 305 zaskarżonej decyzji, że ze względu na konieczność określenia kwoty grzywny na takim poziomie, by miała ona wystarczająco odstraszający charakter, wzięła pod uwagę okoliczność faktyczną, że skarżąca jest dużym przedsiębiorstwem międzynarodowym oraz przedsiębiorstwem o wieloproduktowym profilu działalności. Komisja następnie wskazała w motywie 306, że uwzględniła okoliczność faktyczną, że skarżąca oraz — w dniu wydania decyzji — jej filia Alken-Maes dysponowały wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną umożliwiającą im łatwiejsze zdanie sobie sprawy, że ich działanie stanowi naruszenie, a także z konsekwencji wynikających z niego z punktu widzenia prawa konkurencji. Wreszcie w motywie 314 zaskarżonej decyzji Komisja w ramach

wywodów poświęconych podwyższeniu grzywny z uwagi na okoliczności obciążające stwierdziła, że skarżąca została już dwukrotnie ukarana za podobne naruszenia art. 81 WE.

358 W tym względzie należy na wstępie stwierdzić, że przesłanki zastosowania zasady ne bis in idem zdefiniowanej w orzecznictwie w zakresie konkurencji (zob. pkt 185 powyżej) nie zostały w niniejszym przypadku spełnione, ponieważ do celów obliczenia kwoty grzywny Komisja ograniczyła się do uwzględnienia wszystkich okoliczności faktycznych uznawanych za istotne do określenia wysokości grzywny na poziomie zapewniającym jej wystarczająco odstraszający charakter.

359 W każdym razie wydaje się, że uwzględnienie każdego z tych kryteriów oceny wagi naruszenia wynika z odrębnych powodów. W pierwszej kolejności należy więc zauważyć, że uwzględnienie okoliczności faktycznej, iż przedsiębiorstwo skarżącej jest przedsiębiorstwem międzynarodowym i o wieloproduktowym profilu działalności, jest uzasadnione koniecznością ustalenia grzywny na wystarczająco odstraszającym poziomie w odniesieniu do jej możliwości ekonomicznych i finansowych (zob. pkt 167–182 powyżej). Następnie uwzględnienie posiadania przez skarżącą wiedzy oraz infrastruktury prawno-ekonomicznej umożliwiających jej łatwiejsze zdanie sobie sprawy, że jej działanie stanowi naruszenie, a także z wynikających z tego działania konsekwencji, jest uzasadnione dodatkową koniecznością odstraszania, którą tłumaczy fakt, że skarżąca dokonała spornego naruszenia pomimo posiadanych przez nią — ze względu na jej szczególną zdolność do analizy — możliwości dokonania oceny, w jakim zakresie jej zachowanie stanowi naruszenie oraz jego konsekwencji (zob. pkt 175 powyżej). Wreszcie uwzględnienie powrotu do naruszenia jest uzasadnione potrzebą wzmocnienia charakteru odstraszającego, którą to potrzebę tłumaczy fakt, że dwa wcześniejsze stwierdzenia naruszenia nie wystarczyły, aby zapobiec powtórzeniu naruszenia po raz trzeci.

360 W odniesieniu do zarzucanego naruszenia rozporządzenia nr 2988/74 wystarczy stwierdzić, że nie dotyczy ono terminu przedawnienia mającego zastosowanie do uprawnienia Komisji do nakładania grzywien za naruszenie reguł konkurencji, a także nie zawiera żadnego przepisu ograniczającego prawo Komisji do uwzględnienia, jako okoliczności obciążającej oraz w celu ustalenia kwoty grzywny

za naruszenia reguł konkurencji, okoliczności faktycznej, że przedsiębiorstwo było już ukarane za naruszenie reguł konkurencji. A zatem ze stwierdzenia przez Komisję takiej okoliczności obciążającej wobec skarżącej nie wynika żadne naruszenie rozporządzenia nr 2988/74.

361 W odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym Komisja przyjęła wyraźnie zbyt szeroką koncepcję pojęcia powrotu do naruszenia, należy stwierdzić, że w pkt 2 wytycznych Komisja definiuje okoliczność obciążającą w postaci powrotu do naruszenia jako „powtarzające się naruszenie tego samego typu przez to samo przedsiębiorstwo (przedsiębiorstwa)".

362 Należy ponadto przypomnieć, że pojęcie powrotu do naruszenia, zawarte w niektórych krajowych porządkach prawnych, oznacza sytuację, w której osoba dokonuje ponownych naruszeń po ukaraniu jej za podobne naruszenia (ww. w pkt 320 wyrok w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, pkt 617 oraz ww. w pkt 348 wyrok z dnia 30 września 2003 r. w sprawie Michalin przeciwko Komisji, pkt 284).

363 Należy jednakże sprecyzować, że pojęcie powrotu do naruszenia przez wzgląd na postawiony temu pojęciu cel niekoniecznie opiera się na stwierdzeniu, że już uprzednio nałożono karę pieniężną, a jedynie na stwierdzeniu, że już uprzednio dokonano naruszenia. Uwzględnienie powrotu do danego naruszenia zmierza bowiem do surowszego ukarania przedsiębiorstwa ponoszącego odpowiedzialność za działania stanowiące naruszenie, jeżeli okaże się, że wcześniejsze stwierdzenie dokonania przez nie naruszenia nie wystarczyło, aby zapobiec powtórzeniu sprzecznego z prawem zachowania. W związku z tym elementem rozstrzygającym o powrocie do naruszenia jest nie uprzednie nałożenie sankcji, ale uprzednie stwierdzenie dokonania naruszenia przez dany podmiot.

364 W odniesieniu do argumentu skarżącej, że decyzja w sprawie szkła opakowaniowego, której była adresatem w 1974 r., nie może być uwzględniona do celów

stwierdzenia powrotu do naruszenia w niniejszym przypadku, ponieważ przyczyną wydania tej decyzji było zgłoszenie, oraz że decyzja ta nie nakładała grzywien, należy stwierdzić, że powołana wyżej decyzja w art. 3 stanowi, że „przedsiębiorstwa uczestniczące w porozumieniach wymienionych w art. 1 są zobowiązane do natychmiastowego zaprzestania stwierdzonych naruszeń".

365 Wobec skarżącej stwierdzono już zatem naruszenie w odniesieniu do okoliczności faktycznych podobnych do tych, które miały miejsce w niniejszej sprawie. Fakt ten nie zapobiegł jednak dokonaniu przez skarżącą ponownego naruszenia. Komisja zatem słusznie uznała w odniesieniu do skarżącej powrót do naruszenia.

366 W każdym razie należy stwierdzić, że decyzja w sprawie szkła płaskiego Benelux z 1984 r. doprowadziła do nałożenia kary pieniężnej oraz że w tym zakresie został ustalony powrót do naruszenia. Jednak żaden element zaskarżonej decyzji nie wskazuje na to, że stwierdzenie przez Komisję, iż powrót do naruszenia wynika z dwukrotnego wcześniejszego popełnienia naruszenia, doprowadziło do znaczniejszego podwyższenia kwoty grzywny z uwagi na okoliczność obciążającą niż podwyższenie, które zostałoby ustalone w przypadku stwierdzenia tylko jednego wcześniejszego przypadku naruszenia.

367 Wreszcie w odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym podwyższenie grzywny z uwagi na powrót do naruszenia jest nadmierne, ponieważ prowadzi do tego, że na skarżącą nałożono grzywnę równoważną z grzywną nałożoną na Interbrew, mimo mniejszego rozmiaru skarżącej w odniesieniu do rynku, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wśród elementów oceny wagi naruszenia mogą się znaleźć, w zależności od przypadku, ilość i wartość towarów będących przedmiotem naruszenia, rozmiar oraz możliwości ekonomiczne przedsiębiorstwa, a w związku z tym wpływ, jaki mogło ono wywierać na rynek. Wynika z tego, że przy obliczaniu kwoty grzywny dozwolone jest uwzględnianie zarówno ogólnego obrotu przedsiębiorstwa, jak i części tego obrotu, która pochodzi ze sprzedaży towarów będących przedmiotem naruszenia, jednakże nie należy nadawać ani jednemu, ani drugiemu znaczenia nieproporcjonalnego w stosunku do innych elementów oceny (zob. podobnie ww. w pkt 50 wyrok w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 120 i 121; ww. w pkt 115 wyrok w sprawie Parker Pen przeciwko Komisji, pkt 94 oraz ww. w pkt 158 wyrok w sprawie SCA Holding przeciwko Komisji, pkt 176).

368 Odstraszający skutek grzywien stanowi zresztą jeden z elementów, które Komisja może uwzględnić przy ocenie wagi naruszenia i w konsekwencji przy ustalaniu wysokości grzywny, biorąc pod uwagę, że wagę naruszeń należy ustalić na podstawie licznych okoliczności. Należą do nich szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstraszające działanie grzywien, przy czym nie ma potrzeby ustalania wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które trzeba obowiązkowo uwzględnić (zob. podobnie ww. w pkt 137: postanowienie w sprawie SPO i in. przeciwko Komisji, pkt 54, wyrok w sprawie Ferriere Nord przeciwko Komisji, pkt 33 oraz wyrok z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie Sarrió przeciwko Komisji, pkt 328).

369 Z powyższego wynika, że nałożenie na skarżącą grzywny nieproporcjonalnej do znaczenia skarżącej na rynku właściwym nie wynika z wyraźnie zbyt szerokiej koncepcji pojęcia powrotu do naruszenia, ale ze wszystkich względów, które Komisja mogła słusznie wziąć pod uwagę w celu ustalenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą.

370 Ponieważ wszystkie argumenty wysunięte przez skarżącą w ramach niniejszego zarzutu zostały oddalone, należy oddalić zarzut w całości.

5. *W przedmiocie zarzutu opartego na niewystarczającym uwzględnieniu mających zastosowanie okoliczności łagodzących*

371 Zarzut dzieli się na cztery części. W pierwszej części skarżąca wskazuje na odmowę uwzględnienia przez Komisję braku wpływu naruszenia na rynek. W drugiej części twierdzi ona, że Komisja niesłusznie nie uwzględniła wpływu na omawiane zachowania wywieranego przez system kontroli cen oraz długoletnią tradycję korporacyjną w sektorze piwowarskim. W trzeciej części tego zarzutu skarżąca

powołuje się na sytuację kryzysową, która przeważała w okresie właściwym dla okoliczności faktycznych sprawy. Wreszcie w czwartej części zarzutu wskazuje ona na zagrażający charakter pozycji Interbrew.

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu opartej na odmowie uwzględnienia przez Komisję braku wpływu naruszenia na rynek

Argumenty stron

372 Skarżąca twierdzi, że na mocy wytycznych, które potwierdziły obowiązującą w tej kwestii praktykę Komisji, ta ostatnia powinna uwzględnić w charakterze okoliczności łagodzącej fakt, że kartel miał jedynie ograniczony wpływ na konkurencję. Skarżąca twierdzi, że w licznych sprawach Komisja wzięła bowiem pod uwagę jako okoliczność łagodzącą brak wpływu na rynek spornych porozumień, a także okoliczność faktyczną, że porozumienia te nie zostały wprowadzone w życie lub były stosowane tylko w części. Fakt, że Komisja nie jest związana swą wcześniejszą praktyką, nie może uzasadniać ignorowania takiej praktyki w przypadku wystąpienia podobnych okoliczności faktycznych.

373 Komisja ponadto miała pomylić ocenę wagi kartelu z uwzględnieniem okoliczności łagodzących. Niezależnie od konieczności uwzględnienia przez Komisję wpływu naruszenia na rynek w celu dokonania oceny wagi naruszenia, na Komisji spoczywa obowiązek wzięcia pod uwagę w charakterze okoliczności łagodzącej braku rzeczywistego stosowania spornych porozumień lub praktyk stanowiących naruszenie.

374 Skarżąca dodaje, że Komisja w rzeczywistości pominęła okoliczności faktyczne, wnioskując, że fakt, iż strony nie stosowały wszystkich postanowień szczególnych wynikających z kartelu nie oznacza, że kartel jako taki nie był wprowadzony w życie oraz że fakt, iż pewne elementy naruszenia nie zostały urzeczywistnione, nie wystarcza sam w sobie do stwierdzenia istnienia okoliczności łagodzącej.

375 Te okoliczności faktyczne zdaniem skarżącej dowodzą, po pierwsze, wprowadzenia w życie tylko niewielkiej części rezultatów dyskusji, które obyły się między Interbrew a skarżącą na temat struktury cenowej oraz polityki promocyjnej i które miały w związku z tym tylko bardzo ograniczony wpływ na rynek.

376 Następnie, Alken-Maes i Interbrew wielokrotnie wskazywały, także w dokumentach wewnętrznych z okresu porozumień, że dyskusje pozostały na etapie prób i nie miały żadnego wpływu na konkurencję. Liczne dokumenty i oświadczenia cytowane przez Komisję w zaskarżonej decyzji ujawniały brak praktycznych skutków dyskusji. Wiele aspektów konkurencji pozostało nienaruszonych, o czym świadczy między innymi zawzięta walka stron kartelu o zawarcie umów ze związanymi z nimi kawiarniami. Skarżąca dodaje, że akta Komisji zwierały zresztą wiele dokumentów stanowiących o braku wpływu na konkurencję.

377 Ponadto statystyki dotyczące sprzedaży wykazują w sposób wystarczający brak konkretnych skutków lub przynajmniej niewielki wpływ na rynek dyskusji prowadzonych przez Interbrew i Alken-Maes. Strony nadal w sposób drapieżny konkurowały ze sobą we wszystkich segmentach rynku. Z akt sprawy w szczególności wynika, że w 1992 i 1993 r. Alken-Maes prowadziła agresywną politykę obniżek cen w sektorze dystrybucji produktów spożywczych. Ponadto w latach 1993–1998 Alken-Maes nadal traciła udziały w rynku i była największym przegranym w okresie trwania naruszenia, zarówno w sektorze piwa typu pils, jak i w segmencie piw bezalkoholowych.

378 Ponadto w 1994 r. Alken-Maes nadal dokonywała do celów prowadzenia swej polityki handlowej analizy elastyczności cen, ustalając, że Interbrew w przypadku obniżki cen byłaby głównym przegranym. Alken-Maes kontynuowała zatem politykę konkurencyjną, której głównym celem było przejęcie części sprzedaży Interbrew, niezależnie od zainicjowanych przez Interbrew dyskusji prowadzonych na temat struktury cen.

379 Skarżąca podnosi wreszcie brak mechanizmów przymusu, które mogłyby zapewnić przestrzeganie i wprowadzenie w życie porozumienia. Okoliczność ta została uwzględniona przez Komisję jako okoliczność łagodząca w decyzji w sprawie polipropylenu.

380 Komisja utrzymuje, że przykłady cytowane przez skarżącą są bez znaczenia, ponieważ miały one miejsce przed publikacją wytycznych i dotyczą sytuacji, które nie są porównywalne do okoliczności niniejszej sprawy. W niniejszym przypadku antykonkurencyjne porozumienia zostały wprowadzone w życie, a częściowe wprowadzenie w życie niektórych z ich aspektów zostało właściwie uwzględnione przy dokonywaniu oceny wagi kartelu.

381 Zdaniem Komisji bez znaczenia jest argument, zgodnie z którym zawzięta walka stron w celu zawarcia umów z kawiarniami dowodzi istnienia otwartej konkurencji. Co do wątpliwości wyrażonych przez przedstawiciela Interbrew w odniesieniu do skuteczności kartelu, nie wystarczą one do zmniejszenia znaczenia stwierdzenia dokonanego przez strony kartelu w trakcie spotkania w dniu 29 stycznia 1998 r., dotyczącego realizacji niektórych celów. Wreszcie spadek udziału Alken-Maes w rynku nie dowodzi braku skutków kartelu, ponieważ spadek ten mógłby być jeszcze większy w braku kartelu. W odniesieniu do prowadzonej przez Alken-Maes analizy dotyczącej elastyczności cen, była ona tylko wstępnym projektem, który w żaden sposób nie podaje w wątpliwość okoliczności faktycznej, że uzgodnienia miały charakter naruszenia.

Ocena Sądu

382 Jak wynika z orzecznictwa cytowanego w pkt 277 i 288 powyżej, w przypadku gdy naruszenia dopuściło się kilka przedsiębiorstw, analizy wagi naruszenia należy dokonać pod względem udziału każdego z nich, co prowadzi w szczególności do ustalenia ich ról w naruszeniu w czasie ich udziału w tym naruszeniu.

383 Punkt 3 wytycznych w tytule dotyczącym okoliczności łagodzących ustanawia przykładowy wykaz okoliczności, które mogą prowadzić do obniżenia podstawowej kwoty grzywny. Uczyniono w nim odwołanie do wyłącznie pasywnej lub naśladowczej roli przedsiębiorstwa w dokonywaniu naruszenia, do braku rzeczywistego stosowania porozumień lub praktyk stanowiących naruszenie, do zaprzestania naruszeń po pierwszych interwencjach Komisji, do istnienia uzasadnionych wątpliwości przedsiębiorstwa co do faktu, że ograniczające zachowanie stanowi naruszenie, do okoliczności, że naruszenie zostało dokonane przez niedbalstwo, a nie w sposób umyślny, a także do efektywnej współpracy przedsiębiorstwa w postępowaniu, wykraczającej poza zakres zastosowania komunikatu w sprawie współpracy. Wszystkie w ten sposób przytoczone okoliczności są zatem oparte na zachowaniu właściwym dla każdego przedsiębiorstwa.

384 Wynika z tego, że w celu oceny okoliczności łagodzących, wśród których znajduje się brak wdrożenia w praktyce porozumień, nie należy uwzględniać skutków wywołanych całością naruszenia, gdyż te powinny być wzięte pod uwagę podczas oceny rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek w celu oceny jego wagi (pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych), ale zachowanie właściwe dla każdego przedsiębiorstwa, tak by zbadać wagę naruszenia dotyczącą udziału w nim każdego przedsiębiorstwa.

385 W niniejszym przypadku należy zatem zbadać, czy okoliczności, na które powołuje się skarżąca, mogą pomóc w ustaleniu, że w okresie jej udziału w porozumieniach

stanowiących naruszenie faktycznie uchylała się ona od ich stosowania poprzez przyjęcie konkurencyjnej postawy na rynku (zob. podobnie ww. w pkt 31 wyrok w sprawie cementu, pkt 4872–4874).

386 Skarżąca przedstawia w istocie pięć argumentów na poparcie powołanej przez nią okoliczności łagodzącej polegającej na braku wdrożenia w praktyce porozumień.

387 W odniesieniu do pierwszego argumentu, opartego na wprowadzeniu w życie tylko niewielkiej części zamierzeń z dyskusji prowadzonych przez Interbrew i skarżącą, należy stwierdzić, że skarżąca nie powołuje się na brak stosowania wyników porozumienia dotyczącego struktury cen oraz polityki promocyjnej, ale tylko na ich częściowe wprowadzenie w życie. Ponadto należy podkreślić, że omawiane porozumienie stanowi tylko część stwierdzonego naruszenia, które obejmowało między innymi ogólny pakt o nieagresji, porozumienie w sprawie cen w handlu detalicznym, podział klientów w sektorze horeca, ograniczenie inwestycji oraz reklamy na rynku horeca, a także wymianę informacji na temat sprzedaży w sektorze horeca i handlu detalicznego.

388 W odniesieniu do drugiego argumentu, opartego na okoliczności faktycznej, że pozostały na etapie prób i nie wywarły żadnego wpływu na konkurencję, wystarczy stwierdzić, że nawet gdyby to ustalono, fakt ten nie dowiódłby braku rzeczywistego stosowania porozumień, lecz przeciwnie — wolę, choć daremną, wprowadzenia tych porozumień w życie. Takie samo znaczenie należy nadać korespondencji między Interbrew a Alken-Maes, dotyczącej kawiarni powiązanych z tymi spółkami. Sformułowanie wzajemnych ostrzeżeń w tej kwestii należy odczytać w świetle ogólnego paktu o nieagresji zawartego między tymi przedsiębiorstwami (zob. pkt 147 powyżej) i dowodzi ono w związku z tym raczej woli przestrzegania tego porozumienia niż braku jego rzeczywistego stosowania. W każdym razie korespondencja, która miałaby obrazować zaciętą walkę w celu zawarcia umów z tymi kawiarniami, dotyczy jedynie okresu sześciu miesięcy, czyli od sierpnia 1996 r. do stycznia 1997 r.

389 W odniesieniu do trzeciego argumentu, czyli statystyk dowodzących braku wpływu na rynek, należy stwierdzić, że nawet gdyby dowód ten przeprowadzono, byłby on bez znaczenia, ponieważ w żaden sposób nie wykazałby braku rzeczywistego stosowania porozumień. To samo wynika z rzekomo prowadzonej agresywnej polityki obniżek, ponieważ skarżąca nie wykazała, że polityki tej nie można interpretować jako wycofania się skarżącej z porozumień, których była stroną. W każdym razie należy stwierdzić, że takie zachowanie wpłynęłoby na realizację porozumień tylko w ograniczonym stopniu, ponieważ porozumienia te przekraczają ze względu na ich zakres powoływane epizody walki konkurencyjnej zarówno w odniesieniu do treści, jak i okresu trwania. W konsekwencji rzekomo agresywna polityka obniżek handlowych, jaką Alken-Maes prowadziła w zakresie dystrybucji produktów spożywczych, ograniczała się według samej skarżącej do lat 1992 i 1993.

390 W odniesieniu do czwartego argumentu należy stwierdzić, że fakt, iż Alken-Maes w 1994 r. nadal prowadziła analizę elastyczności, nawet jeśli wykazałaby ona, że Interbrew miała więcej do stracenia na obniżce cen piwa Maes, w żaden sposób nie prowadzi do ustalenia, że skarżąca i jej filia unikały realizowania porozumień, przyjmując konkurencyjne zachowanie na rynku.

391 Żaden z czterech pierwszych argumentów przedstawionych przez skarżącą nie umożliwia zatem wyciągnięcia wniosku, że przyjmując konkurencyjne zachowanie na rynku, rzeczywiście unikała ona ich stosowania w okresie jej uczestniczenia w stanowiących naruszenie porozumieniach.

392 Należy ponadto podkreślić, że wniosek, jaki sama skarżąca wyciągnęła ze swoich argumentów, czyli ograniczony wpływ ustaleń na rynek, świadczy o tym, że argumenty te nie wchodzą w zakres problematyki dotyczącej okoliczności łagodzących, ale odnoszą się do wagi całości naruszenia, która nie jest przedmiotem niniejszego zarzutu.

393 Podobnie jest w przypadku piątego argumentu przedstawionego przez skarżącą, czyli braku mechanizmów przymusu, które mogłyby zapewnić przestrzeganie i wprowadzanie w życie porozumienia, ponieważ ta okoliczność, nawet gdyby okazała się prawdziwa, zgodnie z wytycznymi powinna być uwzględniona przy ocenie wagi naruszenia i nie może stanowić okoliczności łagodzącej opartej na szczególnym zachowaniu skarżącej. Z utrwalonego orzecznictwa wynika bowiem, że brak środków kontroli wprowadzania w życie kartelu nie może jako taki stanowić okoliczności łagodzącej (wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-348/94 Enso Española przeciwko Komisji, Rec. str. II-1875, pkt 318).

394 Należy ponadto zaznaczyć, że w powołanej przez skarżącą decyzji w sprawie polipropylenu Komisja nie uznała braku mechanizmów przymusu za okoliczność łagodzącą, którą można zastosować indywidualnie wobec przedsiębiorstw będących jej adresatami, lecz za czynnik uwzględniany w ocenie wagi całości naruszenia.

395 W odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym zarówno brak wpływu na rynek, jak i brak mechanizmów przymusu były w przeszłości brane pod uwagę przez Komisję jako okoliczności łagodzące, należy wreszcie sprecyzować, że sam fakt uznawania przez Komisję w jej wcześniejszej praktyce decyzyjnej pewnych okoliczności faktycznych za okoliczności łagodzące dla celów ustalenia wysokości grzywny, nie zakłada, że Komisja jest zobowiązana do dokonania takiej samej oceny w późniejszej decyzji (zob. pkt 57 powyżej). Wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi bowiem jako taka ram prawnych dla grzywien w zakresie konkurencji (zob. orzecznictwo cytowane w pkt 153 powyżej). Z orzecznictwa cytowanego w pkt 134 i 135 powyżej wynika zatem, że Komisja dysponuje, w ramach rozporządzenia nr 17, swobodą uznania w zakresie obliczania wysokości grzywien celem doprowadzenia do tego, ażeby zachowania przedsiębiorstw były zgodne z regułami konkurencji, i że fakt nałożenia przez Komisję w przeszłości grzywien w danej wysokości za popełnienie naruszeń danego typu nie może w związku z tym pozbawić jej możliwości podniesienia tego poziomu w granicach wskazanych przez rozporzą-

dzenie nr 17, o ile jest to konieczne dla zapewnienia wprowadzania w życie wspólnotowej polityki konkurencji. Przeciwnie, skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga, aby Komisja mogła w każdym czasie dostosować wysokość grzywien do potrzeb tej polityki.

396 Należy zatem odrzucić pierwszą część zarzutu.

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu opartej na braku uwzględnienia przez Komisję wpływu systemu kontroli cen oraz wieloletniej tradycji korporacyjnej charakteryzującej sektor piwowarski

Argumenty stron

397 Skarżąca podnosi, że na wzór stanowiska przyjętego przez Komisję w decyzji w sprawie greckich promów, z uwagi na to, że okoliczności tej sprawy były w przeciwieństwie do stwierdzenia zawartego w pkt 320 zaskarżonej decyzji porównywalne do okoliczności niniejszej sprawy, Komisja powinna była uznać wpływ tradycyjnych praktyk ustalania cen na rynku piwowarskim za okoliczność łagodzącą.

398 Skarżąca twierdzi więc, że Komisja pominęła okoliczność faktyczną, że ustawa w sprawie cen, obowiązująca od 1945 do 1993 r. nakładała aż do maja 1993 r. na każde przedsiębiorstwo pozostające pod kontrolą — w tym na skarżącą i inne spółki piwowarskie — obowiązek składnia indywidualnych albo zbiorowych wniosków o zezwolenie na podwyższenie cen, wpisując się w ten sposób w wieloletnią tradycję porozumiewania się i wymiany informacji między spółkami piwowarskimi. Skarżąca przypomina ponadto, że pomimo istnienia dwóch odrębnych procedur wnioski o podwyżkę cen były składane wspólnie przez CBB, ponieważ procedura ta była

preferowana przez ministra gospodarki z uwagi na jej prostotę administracyjną. Ponadto, z uwagi na wymóg dużej szczegółowości w odniesieniu do składanego przez CBB wspólnego wniosku dotyczącego cen i innych warunków sprzedaży, system kontroli cen bez wątpienia skłaniał do porozumiewania się w sprawie cen między spółkami piwowarskimi.

399 W odniesieniu do ciągłości bezprawnego zachowania po maju 1993 r., wpisuje się ono w ciągłość regulacji, która tylko wzmocniła wieloletnią tradycję porozumiewania się między spółkami piwowarskimi. Tradycja ta tłumaczy trudności, na jakie napotkały strony, próbując odejść natychmiast od tego tradycyjnego schematu. Z tego powodu system kontroli cen, który prowadził do powstania zwyczajów sprzyjających bierności, powinien być uwzględniony jako okoliczność łagodząca, co uczyniła Komisja w decyzji 82/896/EWG z dnia 15 grudnia 1982 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 85 traktatu EWG (IV/29.883 — UGAL przeciwko BNIC) (Dz.U. L 379, str. 1, zwanej dalej „decyzją w sprawie BNIC", motyw 77) i w decyzji 86/596/EWG z dnia 26 listopada 1986 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 85 traktatu EWG (IV/31.204 — MELDOC) (Dz.U. L 348, str. 50, zwanej dalej „decyzją w sprawie MELDOC", motyw 77).

400 Skarżąca dodaje, że Komisja niesłusznie stwierdziła, że gdyby miała przyznać istnienie wpływu kontroli cen na porozumiewanie się, to był on wywierany tylko do dnia 23 grudnia 1992 r., kiedy CBB złożył ostatni zbiorowy wniosek o podwyżkę cen, podczas gdy spółki piwowarskie były zarówno faktycznie, jak i prawnie zachęcane do porozumiewania się w sprawie cen niektórych piw aż do 1 maja 1993 r., czyli dnia wejścia w życie rozporządzenia ministerialnego znoszącego system kontroli cen. Komisja doszła zatem w motywie 247 zaskarżonej decyzji do niesłusznego wniosku, że spotkanie z dnia 28 stycznia 1993 r. nie może być uznawane za spotkanie spółek piwowarskich w ramach CBB w sprawie wspólnego oświadczenia dotyczącego podwyższenia cen, ponieważ odbyło się ono po 23 grudnia 1992 r.

401 Wreszcie, odwołując się w motywie 247 zaskarżonej decyzji do przebiegu spotkania z kupcami z branży piwa na poparcie swej odmowy uwzględnienia kontroli cen jako

okoliczności łagodzącej, Komisja miała pominąć fakt, że system kontroli cen dotyczył nie tylko producentów, ale także importerów piwa.

402 Komisja podnosi, że w zaskarżonej decyzji wskazała, iż w przeciwieństwie do okoliczności faktycznych, o których mowa w decyzji w sprawie greckich promów, wspólne przedsięwzięcie spółek piwowarskich mające na celu notyfikowanie podwyżki cen było tylko prawem, a nie obowiązkiem. W tym względzie nie ma znaczenia to, że minister gospodarki oznajmił, iż preferuje środki wspólne. Komisja dodaje, że gdyby regulacja w sprawie cen miała taki wpływ, jaki skarżąca jej przypisuje, wszystkie spółki piwowarskie byłyby zaangażowane w ustalenia, podczas gdy porozumienie zawarły tylko dwie główne spośród nich.

403 Komisja dodaje, że o ile kontrola cen zakończyła się w dniu 1 maja 1993 r., to ostatnie wspólne oświadczenie dotyczące podwyżki cen zostało w każdym razie złożone w dniu 23 grudnia 1992 r., a pierwsze uwzględnione okoliczności faktyczne dotyczące porozumienia, pochodzące z dnia 28 stycznia 1993 r., miały miejsce po tej dacie. W konsekwencji „tradycja korporacyjna", nawet udowodniona, nie może stanowić ciągle okoliczności łagodzącej. W odniesieniu do decyzji w sprawie BNIC i w sprawie MELDOC, zostały one wydane przed publikacją wytycznych i nie uwzględniały istnienia systemu kontroli cen jako okoliczności łagodzącej.

Ocena Sądu

404 Na wstępie należy zaznaczyć przede wszystkim, że skarżąca nie podważa stwierdzenia przez Komisję istnienia naruszenia od dnia 28 stycznia 1993 r. Następnie, z zaskarżonej decyzji wynika, i także nie jest to kwestionowane, że mechanizm kontroli cen był stosowany w belgijskim sektorze piwowarskim do dnia 1 maja 1993 r., czyli dnia, w którym został uchylony. Należy zatem ustalić, czy istnienie tego mechanizmu aż do tego dnia stanowi okoliczność łagodzącą, którą

Komisja powinna była uwzględnić. W tym względzie należy stwierdzić, że argumentacja skarżącej polega w istocie na powoływaniu się na zastosowanie okoliczności łagodzącej wymienionej w pkt 3 tiret czwarte wytycznych, czyli „istnienia uzasadnionej wątpliwości przedsiębiorstwa co do faktu, że ograniczające zachowanie stanowi naruszenie".

405 Po pierwsze, należy podnieść, że w odpowiedzi na pytania Sądu postawione podczas rozprawy i dotyczące dokładnego znaczenia mechanizmu kontroli cen obowiązującego aż do dnia 1 maja 1993 r. skarżąca wskazała, że z tekstów dotyczących kontroli cen jasno wynika, że spółki piwowarskie mogły przedstawić do zatwierdzenia przez ministra gospodarki albo wspólny wniosek, w razie konieczności z zachowaniem poufności w odniesieniu do cen za pośrednictwem CBB, albo wnioski indywidualne.

406 Po drugie, należy stwierdzić, że uwzględniając z jednej strony bardzo dużą wagę spornych okoliczności faktycznych, ze względu na ich naturę (zob. pkt 145 i 155 powyżej), a z drugiej strony zasoby rzeczowe i intelektualne, którymi dysponowała skarżąca oraz jej filia Alken-Maes, umożliwiające im dokonanie oceny charakteru mających zastosowanie przepisów oraz konsekwencji, jakie mogą wynikać z zachowania skarżącej oraz jej filii Alken-Maes z punku widzenia wspólnotowego prawa konkurencji, niesłuszne byłoby twierdzenie, że mechanizm kontroli cen obowiązujący do dnia 1 maja 1993 r. zrodził u skarżącej uzasadnioną wątpliwość co do faktu, czy ograniczające zachowanie stanowi naruszenie. Jest tak tym bardziej, że wobec skarżącej stwierdzono w przeszłości podobne naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji.

407 Po trzecie, w odniesieniu do decyzji, które według skarżącej stanowiły przykłady uwzględnienia przez Komisję istnienia systemu kontroli cen jako okoliczności łagodzącej, należy stwierdzić, że zgodnie z orzecznictwem cytowanym w pkt 395 powyżej, sam fakt, że Komisja uznawała we wcześniejszej praktyce decyzyjnej pewne okoliczności faktyczne za stanowiące okoliczności łagodzące dla celów ustalenia wysokości grzywny, nie zakłada, że jest ona zobowiązana do dokonania takiej samej

oceny w późniejszej decyzji. Wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi bowiem sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji. Komisja dysponuje w ramach rozporządzenia nr 17 swobodą uznania w zakresie obliczania wysokości grzywien celem doprowadzenia do tego, ażeby zachowania przedsiębiorstw były zgodne z regułami konkurencji, i fakt, iż Komisja nakładała w przeszłości grzywny w określonej wysokości za popełnienie pewnych typów naruszeń nie pozbawia jej możliwości podniesienia tego poziomu w granicach wyznaczonych w rozporządzeniu nr 17, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia wprowadzenia w życie wspólnotowej polityki w dziedzinie konkurencji. Przeciwnie, skuteczne wdrażanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga, aby Komisja mogła w dowolnej chwili dostosować poziom kar pieniężnych do potrzeb tej polityki.

408 Ponieważ istnienie mechanizmu kontroli cen nie może w niniejszym przypadku stanowić okoliczności łagodzącej w odniesieniu do okresu od dnia 28 stycznia do dnia 1 maja 1993 r., należy wnioskować a fortiori, że taka okoliczność nie może być stwierdzona wobec skarżącej w odniesieniu do okresu po dniu 1 maja 1993 r.

409 Należy zatem odrzucić drugą część zarzutu.

c) W przedmiocie trzeciej części zarzutu opartej na odmowie przez Komisję uwzględnienia sytuacji kryzysowej w sektorze

Argumenty stron

410 Według skarżącej Komisja powinna była, zgodnie z praktyką stosowaną przez nią do 1998 r. oraz orzecznictwem Trybunału, uwzględnić okoliczność, że kartel rozwijał

się w sytuacji kryzysu na rynku, oraz uznać to za okoliczność łagodzącą. Jednak Komisja miała ograniczyć się do stwierdzenia, że okoliczności niniejszego przypadku nie są porównywalne z okolicznościami leżącymi u podstaw decyzji, w których kryzysowa sytuacja została uwzględniona, nie podając szczegółowych informacji i odsyłając w tym względzie do decyzji w sprawie cementu, PVC II oraz rur stalowych bez szwu.

411 Skarżąca stwierdza, że belgijskie spółki piwowarskie stanęły jednak w obliczu stałego spadku popytu oraz nadwyżki zdolności produkcyjnych, a także presji wielkich sieci dystrybucyjnych na ceny piw typu pils. Komisja miała zresztą sama przyznać w zaskarżonej decyzji trudności odnotowane na rynku w latach 90. W niniejszym przypadku działalność filii skarżącej w Belgii w 1993 r. była niestabilna pod względem finansowym. Skarżąca dodaje, że chociaż to sytuacja kryzysowa sektora, a nie przedsiębiorstwa uwzględnionego indywidualnie, może być wzięta pod uwagę, chciała jednak podkreślić, że niestabilna sytuacja finansowa, z jaką zmagała się Alken-Maes, wynikła bezpośrednio z recesji na rynku piwowarskim, gdzie spadek konsumpcji nie był — jak stwierdziła Komisja — „nieznaczny", ponieważ w latach 1993–1998 wynosił 15%, generując nadwyżkę zdolności produkcyjnych, która także powinna była być uwzględniona przez Komisję, na wzór rozwiązań przyjętych przez Komisję w decyzji w sprawie PVC II i w sprawie cementu.

412 Komisja na wstępie stwierdza, że sytuacja finansowa przedsiębiorstwa nie dowodzi istnienia w danym sektorze gospodarki kryzysu, który może być uwzględniony jako okoliczność łagodząca, oraz że Trybunał w swoim orzecznictwie zawsze odmawiał wzięcia pod uwagę sytuacji deficytowej przedsiębiorstwa z tego tytułu. Ponadto decyzje, na które powołuje się skarżąca, były w większości przypadków wydane przed publikacją wytycznych, a zatem są pozbawione znaczenia. Komisja dodaje, że w każdym razie powoływana sytuacja kryzysowa nie jest w żadnym stopniu porównywalna do sytuacji, które Komisja uwzględniała dotychczas.

Ocena Sądu

413 Na wstępie należy podkreślić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Komisja przy obliczaniu kwoty grzywny nie może być zobowiązana do uwzględnienia trudności finansowych przedsiębiorstwa, co prowadziłoby do przyznania nieuzasadnionej korzyści konkurencyjnej przedsiębiorstwom, które są najmniej dostosowane do warunków rynkowych (zob. podobnie ww. w pkt 281 wyrok w sprawie IAZ i in. przeciwko Komisji, pkt 54 i 55; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-319/94 Fiskeby Bard przeciwko Komisji, Rec. str. II-1331, pkt 75 i 76 oraz ww. w pkt 393 wyrok w sprawie Enso Española przeciwko Komisji, pkt 316). Argumenty oparte na niestabilności finansowej Alken-Maes w 1993 r. nie mogą być zatem uwzględnione w ramach oceny istnienia okoliczności łagodzącej.

414 Ponadto okoliczności takie jak stały spadek popytu, który w każdym razie — jak podkreśla Komisja — był początkowo oceniony przez skarżącą w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów na 15% w ciągu dziesięciu lat, a nie w ciągu pięciu lat, jak również mająca z niego wynikać nadwyżka zdolności produkcyjnych czy też presja wielkich sieci dystrybucyjnych wywierana na ceny, wchodziłyby, nawet gdyby zostały ustalone, w zakres ryzyka nieodłącznie związanego z każdą działalnością gospodarczą. Ryzyko to jako takie nie jest charakterystyczne dla wyjątkowej sytuacji strukturalnej i koniunkturalnej, która może być uwzględniona przy obliczaniu kwoty grzywny.

415 Wreszcie w odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym wcześniejsza praktyka Komisji jest dla niej wiążąca, należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem cytowanym w pkt 395 powyżej, sama okoliczność, że Komisja uznawała we wcześniejszej praktyce decyzyjnej pewne okoliczności faktyczne za stanowiące okoliczności łagodzące dla celów ustalenia wysokości grzywny, nie zakłada, że Komisja jest zobowiązana do dokonania takiej samej oceny w późniejszej decyzji. Wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji. Komisja w ramach rozporządzenia nr 17 dysponuje zakresem swobodnego uznania w obliczaniu kwoty grzywien w celu zmiany postępowania przedsiębiorstw na bardziej zgodne z regułami konkurencji i fakt, iż

Komisja nakładała w przeszłości kary pieniężne w określonej wysokości za popełnienie pewnych typów naruszeń, nie pozbawia jej możliwości podniesienia tego poziomu w granicach wyznaczonych w rozporządzeniu nr 17, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia wprowadzenia w życie wspólnotowej polityki w dziedzinie konkurencji. Przeciwnie, skuteczne wdrażanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga, aby Komisja mogła w dowolnej chwili dostosować poziom kar pieniężnych do potrzeb tej polityki.

416 Należy zatem oddalić trzecią część zarzutu.

d) W przedmiocie czwartej części zarzutu opartej na zagrażającej pozycji spółki Interbrew

Argumenty stron

417 Według skarżącej Komisja powinna była zgodnie ze swoją praktyką decyzyjną oraz orzecznictwem Trybunału uwzględnić w charakterze okoliczności łagodzącej słabą i zależną pozycję, w której znajdowała się Alken-Maes wobec Interbrew w okresie trwania kartelu, biorąc pod uwagę, że Interbrew zajmowała od 1987 r. pozycję dominującą na rynku.

418 Skarżąca twierdzi, że zagrażająca pozycja Interbrew została wyraźnie dowiedziona w aktach sprawy. W związku z tym w skierowanej do C. notatce z dnia 19 sierpnia 1993 r. ówczesny CEO Interbrew, czyli M., wyraził gotowość do „przekonania" Alken-Maes do postępowania zgodnego z działaniami Interbrew po podjęciu przez tę ostatnią spółkę jednostronnej decyzji o podwyżce cen. Ponadto korespondencja wymieniona między Interbrew a Alken-Maes po wyrażeniu protestu przez Alken-

Maes wobec zabiegania przez Interbrew o sprzedaż napojów objętych umową z Alken-Maes, wskutek czego Interbrew zaproponowała poniesienie kosztów odszkodowań za zerwanie umów w zamian za podpisanie z nią nowej umowy, dowodzi strategii wykluczenia po stronie Interbrew, wzmocnionej jej rosnącą integracją wertykalną. Ponadto niewspółmierna reakcja Interbrew wobec nowej polityki Alken-Maes w 1994 r. wskazywała na możliwość zaszkodzenia Alken-Maes na rynku, czego ta obawiała się w kontekście swojego przetrwania na rynku.

419 Ponadto skarżąca twierdzi, że Komisja niesłusznie utrzymuje, że zagrażająca pozycja Interbrew wobec Alken-Maes jest nielogiczna i sprzeczna z naturą naruszenia. Komisja pominęła interes, który miała Interbrew w zawarciu i utrzymywaniu kartelu. Skarżąca wyraża zdziwienie, że Komisja nie zauważa niezgodności między stwierdzeniem, z jednej strony, że skarżąca zajmowała zagrażającą pozycję wobec Interbrew oraz, z drugiej strony, że w tym samym czasie zawarła ona porozumienie z Interbrew.

420 Wreszcie, zarzucając skarżącej pominięcie — przy stwierdzaniu zagrażającego charakteru pozycji Interbrew — swojego udziału w kartelu, Komisja niesłusznie wyolbrzymia jej wpływ na Alken-Maes, podczas gdy skarżąca wcale nie odgrywała aktywnej roli w Alken-Maes, lecz przeciwnie, usiłowała uwolnić się od prowadzenia działalności w zakresie piwa na możliwie najmniej niekorzystnych warunkach.

421 Komisja stwierdza, że skarżąca, powołując się na zagrażającą pozycję Interbrew, pominęła nie tylko swój własny rozmiar i znaczenie na francuskim rynku piwa, ale także fakt, że porozumienie byłoby bezprzedmiotowe w przypadku całkowitej zależności skarżącej lub jej filii od Interbrew. Komisja dodaje, że istnieje ponadto różnica w charakterze presji wywieranej przez skarżącą, która dotyczyła rozszerzenia kartelu na rynek belgijski i domniemanej presji wywieranej przez Interbrew i dotyczącej rzekomo tego samego rynku co rynek objęty kartelem. O ile logiczne byłoby, że presja wywierana we Francji doprowadziła Interbrew do zaakceptowania rozszerzenia kartelu w Belgii, o tyle zaakceptowanie przez Interbrew zawarcia porozumienia ze zdominowanym przezeń przedsiębiorstwem byłoby pozbawione logiki.

Ocena Sądu

422 Na wstępie należy przypomnieć, że w niniejszym przypadku skarżąca nie podważa okoliczności faktycznej, iż brała udział w naruszeniu art. 81 WE, polegającym między innymi na zawarciu porozumień o celu antykonkurencyjnym. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dla istnienia porozumienia w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE wystarczy, aby przedsiębiorstwa wyraziły wspólną wolę postępowania na rynku w określony sposób (zob. podobnie ww. w pkt 352 wyrok Trybunału w sprawie ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, pkt 112 oraz wyrok Trybunału z dnia 29 października 1980 r. w sprawach połączonych od 209/78 do 215/78 i 218/78 Van Landewyck i in. przeciwko Komisji, Rec. str. 3125, pkt 86; wyroki Sądu: z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie Hercules Chemicals przeciwko Komisji, pkt 57 powyżej, pkt 256; z dnia 26 października 2000 r. w sprawie T-41/96 Bayer przeciwko Komisji, Rec. str. II-3383, pkt 67 oraz z dnia 14 października 2004 r. w sprawie T-56/02 Bayerische Hypo- und Vereinsbank przeciwko Komisji, dotychczas Zb.Orz. str. II-3495, pkt 59). Z powyższego wynika, że pojęcie porozumienia w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE, w interpretacji orzecznictwa, jest nakierowane na istnienie zgodności woli co najmniej dwóch stron, której przejaw nie jest istotny, o ile stanowi jej wierne wyrażenie (ww. wyroki: w sprawie Hypo- und Vereinsbank przeciwko Komisji, pkt 61 oraz w sprawie Bayer przeciwko Komisji, pkt 69 wraz z powołanym tam orzecznictwem). Skarżąca nie może zatem twierdzić, że działała wyłącznie pod przymusem Interbrew.

423 Ponadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, przedsiębiorstwo uczestniczące w spotkaniach mających cel antykonkurencyjny, nawet jeśli czyni to pod przymusem innych uczestników mających większą władzę ekonomiczną, ma zawsze możliwość złożenia skargi do Komisji w celu ujawnienia tych działań antykonkurencyjnych, zamiast w dalszym ciągu uczestniczyć w tych spotkaniach (ww. w pkt 245 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 226).

424 Wynika z tego, że ani rzekoma sytuacja zależności, w jakiej znajdowała się skarżąca wobec Interbrew, ani zagrażająca pozycja rzekomo przyjęta przez tę spółkę wobec skarżącej nie są sytuacjami, które mogłyby być uwzględnione przez Komisję jako okoliczność łagodząca.

425 Należy zatem odrzucić czwartą część zarzutu, a w związku z tym cały zarzut.

6. *W przedmiocie zarzutu opartego na niewłaściwej ocenie zakresu współpracy skarżącej, dokonanej z naruszeniem zasady równego traktowania i komunikatu w sprawie współpracy*

426 Skarżąca podnosi, że powinna była skorzystać, na postawie części D komunikatu w sprawie współpracy, z obniżenia o 50% grzywny, która została na nią nałożona. Zarzut jest podzielony na dwie części. W pierwszej części skarżąca utrzymuje, że Komisja dokonała błędnej oceny współpracy na podstawie części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy, niedoceniając jej zakresu w świetle praktyki decyzyjnej Komisji oraz naruszając zasadę równego traktowania. W drugiej części zarzutu skarżąca przyznaje, że po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie podważała prawdziwości okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje zarzuty, i powołuje się na naruszenie komunikatu w sprawie współpracy w zakresie, w jakim Komisja uznała, że skarżąca nie kwalifikuje się do obniżenia grzywny na podstawie części D pkt 2 tiret drugie tego komunikatu.

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu opartej na błędnej ocenie przez Komisję zakresu współpracy skarżącej w świetle jej praktyki decyzyjnej, dokonanej z naruszeniem zasady równego traktowania

Argumenty stron

427 Skarżąca twierdzi w pierwszej kolejności, że Komisja nie doceniła zakresu jej współpracy przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Utrzymuje

ona, że sama Komisja uznała, iż Alken-Maes dostarczyła jej informacji wykraczających poza zakres odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji. Skarżąca twierdzi również, że — w celu uświadomienia Komisji historii i mechanizmów współpracy między Alken-Maes a Interbrew — jej filia dostarczyła w dniu 7 marca 2000 r. dokument streszczający okoliczności faktyczne tej sprawy, który został sporządzony na podstawie informacji zawartych w archiwach przedsiębiorstwa w tym czasie i który obejmował chronologiczny wykaz spotkań i kontaktów, jakie miały miejsce między nią a Interbrew od 1990 r., odsyłał do wszystkich istotnych dokumentów i zawierał dokumenty przez nią dostarczone. Informacje zostały przekazane także w pismach z dnia 10 i 27 grudnia 1999 r. Zostały one jednak przez Komisję przemilczane.

428 Argumentowi Komisji, zgodnie z którym znała ona już większość dostarczonych informacji, skarżąca przeciwstawia nie tylko fakt, że przyczyna ta nie została ujęta w zaskarżonej decyzji, lecz również fakt, że odzwierciedla on błędne zastosowanie części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy. Przepis ten nie zmierza do ograniczenia korzyści polegającej na złagodzeniu grzywny tylko do przedsiębiorstw, które przekazały Komisji elementy jej nieznane, ale także dąży do zapewnienia korzystnego traktowania przedsiębiorstw, które — ułatwiając Komisji dochodzenie — umożliwiły jej lepsze wykorzystanie zasobów i ściganie większej liczby naruszeń. Skarżąca twierdzi, że część D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy stanowi bowiem, że do obniżenia grzywny kwalifikują się przedsiębiorstwa, które przekazały nie tylko elementy nieznane Komisji, ale także elementy, które „przyczyniają się do stwierdzenia istnienia naruszenia". Tymczasem w niniejszym przypadku dokumenty i informacje przekazane przez Alken-Maes w dużym stopniu pomogły Komisji w ustaleniu lub potwierdzeniu istnienia naruszenia.

429 Skarżąca uważa, że przyznane jej obniżenie grzywny jest wyraźnie mniejsze od obniżek, które Komisja zazwyczaj przyznaje, co w opinii skarżącej potwierdza analiza niektórych decyzji wydanych przez Komisję od stycznia 1998 r.

430 Skarżąca stwierdza więc, że Komisja przyznała obniżki grzywien w wysokości 40–50% przedsiębiorstwom, które tak jak skarżąca, pierwsze uznały istnienie naruszenia, które przekazały oświadczenia dawnych pracowników oraz udostępniły swoje akta do przeglądu. Komisja przyznała obniżki w wysokości 20–50% przedsiębiorstwom, które przekazały jej informacje umożliwiające stwierdzenie istnienia naruszenia lub uzupełnienie posiadanych przez nią informacji na ten temat, w decyzji w sprawie rur preizolowanych przyznała obniżkę o 20% dwóm przedsiębiorstwom tylko z tego powodu, że nie podważyły one prawdziwości okoliczności faktycznych, a obniżkę w wysokości 50% przedsiębiorstwu, które objaśniło dokumenty będące już w jej posiadaniu, aby miała ona jaśniejszy obraz spornych okoliczności faktycznych.

431 Skarżąca twierdzi, że Alken-Maes nie tylko jako pierwsza formalnie uznała istnienie naruszenia w notatce z dnia 27 grudnia 1999 r., ale także przystąpiła do szczegółowego zbadania swoich archiwów, co umożliwiło jej przedstawienie pewnych nowych dokumentów. Ponadto, podczas gdy Komisja niesłusznie podważa, że skarżąca dostarczyła nowe dowody, nigdy nie podważała ona okoliczności faktycznej, że informacje przedstawione w piśmie z dnia 10 grudnia 1999 r., a w szczególności w piśmie z dnia 7 marca 2000 r., które stanowiły chronologiczne i pełne streszczenie okoliczności faktycznych i zostały wykorzystane w zaskarżonej decyzji, potwierdziły w sposób szczegółowy sporne okoliczności faktyczne.

432 Po drugie, skarżąca podnosi, że Komisja naruszyła zasadę równego traktowania, przyznając jej obniżkę grzywny mniejszą od przyznanej Interbrew.

433 Skarżąca zauważa, że natychmiast po przeprowadzeniu kontroli w dniach 26 i 27 października 1999 r., w celu udzielenia pomocy Komisji w wypełnianiu jej zadania, filia Alken-Maes wszczęła wewnętrzne dochodzenie, przepytując każdego z członków zarządu na okoliczność ewentualnych kontaktów z Interbrew, i rozpoczęła analizę archiwów. Chociaż zadanie to zostało szczególnie utrudnione

z uwagi na całkowite zastąpienie, na krótko przez końcem dochodzenia, ekipy zarządzającej, odpowiedź z dnia 10 grudnia 1999 r. została udzielona w terminie wyznaczonym przez Komisję i Alken-Maes przekazała Komisji oświadczenia wszystkich kierowników i byłych współpracowników, o których mowa w tym żądaniu.

434 A zatem w piśmie zawierającym jej odpowiedź z dnia 10 grudnia 1999 r. na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r., wyraźnie odwołujących się do analizy archiwów Alken-Maes, potwierdziła w sposób szczegółowy okoliczności faktyczne, których dotyczył wniosek, dołączając tabele i notatki odnoszące się do spotkań, o których mowa w tym wniosku. Odpowiedź Interbrew na to samo żądanie, udzielona trzynaście dni później, czyli w dniu 23 grudnia 1999 r., także potwierdziła informacje znane już Komisji.

435 Skarżąca podkreśla, że Interbrew, której skład ekipy kierowniczej pozostał niezmieniony od czasu, gdy miały miejsce stanowiące naruszenie okoliczności faktyczne, udzieliła Komisji odpowiedzi dopiero w dniu 23 grudnia 1999 r., po odmowie przez Komisję przedłużenia terminu aż do dnia 10 stycznia 2000 r. Odpowiedź nie obejmowała w tym czasie żadnych oświadczeń kierowników, o których mowa w żądaniu Komisji, ponieważ Interbrew przekazała oświadczenia siedmiu z 16 wymienionych w tym żądaniu osób dopiero w piśmie z dnia 14 stycznia 2000 r.

436 Ponadto Alken-Maes jako pierwsza miała dostarczyć w dniu 27 grudnia 1999 r. notatkę zawierającą oficjalne oświadczenie swego byłego oddelegowanego zarządcy, formalnie potwierdzające istnienie i treść naruszenia objętego dochodzeniem Komisji, a w szczególności stwierdzające następujące fakty: po pierwsze, że kartel miał swe źródło w komisji „Vision 2000" ustanowionej przez CBB; po drugie, że porozumienie zostało zawarte pod koniec 1994 r. między Alken-Maes a Interbrew i dotyczyło wszystkich kanałów dystrybucyjnych w Belgii; po trzecie, że porozumienie to obejmowało pakt o nieagresji, ograniczenie inwestycji handlowych w sektorze horeca i reklamy oraz porozumienie w sprawie cen, oraz po czwarte, że właściwe funkcjonowanie porozumienia opierało się na stałym porozumiewaniu się prezesa Alken-Maes z prezesem Interbrew. Skarżąca stwierdza, że jeżeli Komisja

posiadała już wiedzę dotyczącą tej ostatniej okoliczności, dokumenty uzyskane przy okazji kontroli oraz w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji nie umożliwiały jej jeszcze ustalenia w sposób wystarczający pod względem prawnym pozostałych trzech okoliczności.

437 Skarżąca zauważa w związku z tym, że chociaż w styczniu i lutym 2000 r. Interbrew również dostarczyła oświadczenia i dokumenty uzupełniające, przedsiębiorstwo to nie było jeszcze w stanie, pomimo rzekomej wysokiej jakości jego współpracy, dostarczyć oświadczenia popierającego tezę groźby skierowanej przez skarżącą, mimo udziału jej CEO w spotkaniu z dnia 11 maja 1994 r.

438 Ponadto w dniu 7 marca 2000 r. skarżąca dostarczyła oświadczenie uzupełniające informacje udzielone w dniu 10 grudnia 1999 r., dotyczące w szczególności, zgodnie z wynikami spotkania z Komisją z dnia 14 stycznia 2000 r., kontekstu, w jakim sporządzone zostały dokumenty przekazane przez Alken-Maes w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r., a także projektu „Vision 2000" CBB. Zostały także dostarczone nowe dokumenty, znalezione w międzyczasie w aktach byłego kierownika marketingu spółki.

439 Z tych okoliczności faktycznych wynika, po pierwsze, że Komisja przyznała zbyt małe znaczenie współpracy skarżącej i Alken-Maes, chociaż była ona sprawna i pełna, w porównaniu ze sposobem, w jaki potraktowała ona Interbrew, oraz po drugie, że Komisja w żaden sposób nie uwzględniła okoliczności faktycznej, że skarżąca i jej filia, pomimo ich wysiłków, zostały ukarane z uwagi na obecność nowej ekipy kierowniczej w chwili przeprowadzania dochodzenia, podczas gdy w Interbrew utrzymano na stanowiskach osoby odpowiedzialne za sporne praktyki antykonkurencyjne. Zdaniem skarżącej, takie podejście stanowi naruszenie zasady równego traktowania.

440 Po trzecie wreszcie, podczas gdy Komisja w zaskarżonej decyzji uzasadniła różnice w obniżeniu kwoty grzywien z tytułu współpracy rzekomym kwestionowaniem przez

skarżącą okoliczności faktycznych po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, a nie istnieniem różnicy w jakości współpracy stron przez wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, w odpowiedzi na skargę miała ona utrzymywać, że istniała taka różnica, próbując w ten sposób uzupełnić niedostateczne uzasadnienie zaskarżonej decyzji. Skarżąca twierdzi, że w ten sposób Komisja milcząco przyznała nierówne tratowanie względem skarżącej.

441 Skarżąca twierdzi, że Komisja nie może, bez zaprzeczenia sobie, przyznać w odpowiedzi na skargę, że Interbrew przekazała jej decydujące informacje wcześniej niż skarżąca, cytując w szczególności pisma spółki z dnia 14 i 19 stycznia, 2, 8 i 28 lutego 2000 r., podczas gdy pisma te są późniejsze od pisma Alken-Maes z dnia 27 grudnia 1999 r. zawierającego oświadczenie jego byłego oddelegowanego zarządcy stwierdzające formalnie najważniejsze punkty naruszenia.

442 Ponadto Komisja niesłusznie uznała, że część dostarczonych informacji dotyczyła okresu sprzed dnia 28 stycznia 1993 r., którego to okresu naruszenie nie obejmowało, podczas gdy dokumenty dostarczone w załącznikach 3–23 oraz 26–29 do pisma z dnia 10 grudnia 1999 r. dotyczyły okresu po dniu 28 stycznia 1993 r.

443 W każdym razie Komisja popełniła błąd, uznając, że elementy dotyczące okresu sprzed dnia 28 stycznia 1993 r. nie mogą kwalifikować się do skorzystania z komunikatu w sprawie współpracy, podczas gdy żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r. dotyczyło okresu od września 1992 r. do grudnia 1999 r. W ten sposób Komisja miała pomylić okres, w odniesieniu do którego stwierdziła naruszenie, z okresem objętym dochodzeniem. Tymczasem to ten ostatni okres powinien według skarżącej zostać uznany za istotny ze względu na współpracę. W niniejszym przypadku skarżąca dostarczyła informacje dotyczące okresu od września 1992 r. do stycznia 1993 r., które umożliwiły naświetlenie decydującej roli Interbrew oraz wpływu regulacji cen.

444 Komisja twierdzi, że zakres współpracy skarżącej nie został niedoceniony, i kwestionuje twierdzenie, że obniżka przyznana skarżącej jest wyraźnie mniejsza od zwykle przyznawanych. Stopień współpracy skarżącej nie może być porównywany ze stopniem współpracy w sprawach wskazywanych przez skarżącą na poparcie jej argumentów. W odniesieniu do zarzucanego naruszenia zasady równego traktowania Komisja twierdzi, że współpraca Interbrew była zarówno pod względem zakresu, jak i jakości istotniejsza od współpracy skarżącej, czego dowodzi analiza porównawcza dostarczonych przez każdą ze stron dokumentów, które zostały powołane na poparcie zaskarżonej decyzji. Zróżnicowanie stosunków procentowych obniżek przyznanych z tytułu współpracy było więc w zupełności uzasadnione i nie można go tłumaczyć jedynie stwierdzeniem Komisji, iż skarżąca zakwestionowała okoliczności faktyczne.

Ocena Sądu

445 Na wstępie należy przypomnieć, że Komisja w komunikacie w sprawie współpracy określiła przesłanki, na jakich przedsiębiorstwa współpracujące z Komisją w trakcie dochodzenia w sprawie kartelu mogą być zwolnione z grzywny lub skorzystać z obniżenia jej kwoty, którą w przeciwnym przypadku musiałyby zapłacić (część A pkt 3 komunikatu w sprawie współpracy).

446 W odniesieniu do zastosowania komunikatu w sprawie współpracy do przypadku skarżącej, nie ulega wątpliwości, że jej zachowanie powinno być ocenione w odniesieniu do części D tego komunikatu zatytułowanego „Odczuwalne obniżenie kwoty grzywny".

447 Zgodnie z częścią D pkt 1 tego komunikatu, „[j]eżeli przedsiębiorstwo współpracuje, a nie są spełnione wszystkie przesłanki określone w częściach B i C, korzysta ono z obniżki w wysokości 10–50% kwoty grzywny, która zostałaby na nie nałożona w braku współpracy".

448 Część D pkt 2 komunikatu w sprawie współpracy precyzuje:

„Może to mieć miejsce w szczególności, jeżeli:

— przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo przedstawia Komisji informacje, dokumenty lub inne środki dowodowe, które przyczyniają się do stwierdzenia istnienia naruszenia,

— po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty".

449 Należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem obniżenie kwoty grzywny z tytułu współpracy w trakcie postępowania administracyjnego jest uzasadnione jedynie wtedy, gdy postępowanie danego przedsiębiorstwa umożliwiło Komisji łatwiejsze stwierdzenie naruszenia oraz, w stosownym przypadku, spowodowanie zaniechania naruszenia (ww. w pkt 158 wyrok w sprawie SCA Holding przeciwko Komisji, pkt 156 oraz ww. w pkt 278 wyrok w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, pkt 270).

450 Należy ponadto przypomnieć, że na podstawie art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 17 Komisja, w celu wykonania zadań powierzonych jej na mocy art. 85 WE i w przepisach przyjętych na podstawie art. 83 WE, może uzyskiwać od przedsiębiorstw i związków przedsiębiorstw wszystkie konieczne informacje, do których udzielenia są zobowiązane na podstawie ust. 4 tego artykułu. Jeśli przedsiębiorstwo lub związek przedsiębiorstw nie dostarcza wymaganych informacji

w wyznaczonym przez Komisję terminie lub dostarcza je w sposób niekompletny, zgodnie z art. 11 ust. 5 rozporządzenia nr 17 Komisja może zażądać ich w drodze decyzji, przy czym w przypadku uporczywej odmowy udzielenia wskazanych informacji na przedsiębiorstwo lub związek przedsiębiorstw może zostać nałożona grzywna lub okresowe kary pieniężne.

451 W tym względzie, zgodnie z orzecznictwem, współpraca ze strony przedsiębiorstwa w trakcie dochodzenia nie uprawnia zatem do jakiegokolwiek obniżenia grzywny, jeśli nie wykracza ona poza obowiązki ciążące na nim na podstawie art. 11 ust. 4 i 5 rozporządzenia nr 17 (ww. w pkt 135 wyrok z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie Solvay przeciwko Komisji, pkt 341 i 342). Natomiast w przypadku gdy przedsiębiorstwo w odpowiedzi na żądanie informacji skierowane na podstawie art. 11 rozporządzenia 17 dostarcza informacje wychodzące poza to, czego Komisja ma prawo domagać się na podstawie tego artykułu, dane przedsiębiorstwo może skorzystać z obniżenia grzywny (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-308/94 Cascades przeciwko Komisji, Rec. str. II-925, pkt 262).

452 Należy również podnieść, że nie stanowi współpracy wchodzącej w zakres zastosowania komunikatu w sprawie współpracy, czyli tym bardziej części D tego komunikatu, fakt udostępnienia przez przedsiębiorstwo Komisji, w ramach prowadzonego przez nią dochodzenia w sprawie kartelu, informacji dotyczących działań, za które w żadnym wypadku nie musiałoby ono uiścić grzywny na podstawie rozporządzenia nr 17.

453 Należy ponadto podkreślić, że zgodnie z orzecznictwem w ramach oceny współpracy ze strony przedsiębiorstw, Komisja nie może w trakcie postępowania administracyjnego wszczętego w sprawie niedozwolonego kartelu, naruszać zasady równego traktowania stanowiącej ogólną zasadę prawa wspólnotowego, która zgodnie z utrwalonym orzecznictwem jest naruszona, gdy porównywalne sytuacje są traktowane w sposób odmienny lub gdy sytuacje odmienne są traktowane w sposób identyczny, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione (ww. w pkt 278 wyrok Sądu w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, pkt 237).

454 W tym względzie zostało ustalone, że ocena stopnia współpracy przedsiębiorstw nie może zależeć od czysto przypadkowych czynników. Odmienne traktowanie danych przedsiębiorstw powinno zatem być przypisane nieporównywalnym zakresom współpracy w zakresie, w jakim polegały one na dostarczaniu różnych informacji lub dostarczaniu tych informacji na różnych etapach postępowania administracyjnego lub w różnych okolicznościach (zob. podobnie ww. w pkt 278 wyrok Sądu w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, pkt 245 i 246).

455 Należy stwierdzić ponadto, że jeśli przedsiębiorstwo z tytułu współpracy tylko potwierdziło, i to w sposób mniej precyzyjny i wyraźny, pewne informacje, które zostały dostarczone już z tytułu współpracy przez inne przedsiębiorstwo, zakres współpracy ze strony tego przedsiębiorstwa, chociaż może on nie być pozbawiony pewnej użyteczności dla Komisji, nie może być uważany za porównywalny z zakresem współpracy ze strony przedsiębiorstwa, które jako pierwsze dostarczyło rzeczonych informacji. Ponieważ oświadczenie ograniczało się do potwierdzenia w pewnym stopniu oświadczenia, którym Komisja już dysponowała, nie ułatwiło ono Komisji zadania w znacznym stopniu, wystarczającym dla uzasadnienia obniżenia grzywny ze względu na współpracę.

456 Właśnie w świetle tych zasad należy w niniejszym przypadku zbadać, czy obniżenie kwoty grzywny, przyznane skarżącej przez Komisję na podstawie części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy, wynika z błędnej oceny zakresu współpracy skarżącej, zwłaszcza w odniesieniu do praktyki decyzyjnej Komisji, i czy narusza zasadę równego traktowania.

457 Po pierwsze, należy podkreślić z jednej strony, że w komunikacie w sprawie współpracy Komisja wskazała, że jeżeli przedsiębiorstwo współpracuje na podstawie części D tego komunikatu, może ono skorzystać z obniżki w wysokości od 10–50% kwoty grzywny, która zostałaby na nie nałożona w braku współpracy, a z drugiej strony, że skarżąca nie podważa tego, że zakres jej współpracy powinien być oceniony w ramach części D komunikatu w sprawie współpracy. Tymczasem

Komisja wskazała w odniesieniu do skarżącej, że stosowna była obniżka o 10% grzywny z tytułu części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy, zważywszy na fakt, że filia skarżącej dostarczyła informacji na temat istnienia i treści naruszenia, które wykraczały poza zakres zwykłej odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji przedstawione na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17. Należy zatem stwierdzić, że przyznając skarżącej obniżkę grzywny w wysokości 10% z tytułu części C pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy, Komisja nie odbiegła od przedziału obniżek grzywien stosowanego do tego typu współpracy, jak podjęty przez skarżącą.

458 Po drugie, w odniesieniu do argumentu opartego na wcześniejszej praktyce decyzyjnej Komisji wystarczy przypomnieć, że sam fakt przyznania przez Komisję zgodnie z wcześniejszą praktyką decyzyjną obniżki na pewnym poziomie ze względu na określone zachowanie nie oznacza, że ma ona obowiązek przyznania proporcjonalnej obniżki przy ocenie podobnego zachowania w ramach późniejszego postępowania administracyjnego (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 368 oraz ww. w pkt 50 wyrok w sprawie ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, pkt 239). Należy zatem oddalić ten argument.

459 Po trzecie, należy zbadać, czy obniżenie kwoty grzywny przyznane skarżącej przez Komisję z tytułu części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy narusza zasadę równego traktowania.

460 W tym względzie należy stwierdzić, że z lektury motywu 324 w związku z motywem 325 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja przyznała obniżkę w wysokości 30% grzywny nałożonej na Interbrew łącznie na podstawie dwóch elementów, czyli — po pierwsze — faktu, że współpraca w ustalaniu okoliczności faktycznych wykroczyła poza jej obowiązki wynikające z art. 11 rozporządzenia nr 17 (część D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy), oraz — po drugie — faktu, że nie podważyła ona wystąpienia okoliczności faktycznych stanowiących stwierdzone naruszenie (część D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy).

461 Natomiast lektura motywu 326 w związku z motywem 327 pozwala stwierdzić, że Komisja przyznała skarżącej obniżkę o 10% tylko z tego względu, że jej współpraca w ustalaniu okoliczności faktycznych wykroczyła poza obowiązki wynikające z art. 11 rozporządzenia nr 17 (część D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy). Komisja stwierdziła bowiem, że skarżąca podważyła fakt wystąpienia okoliczności faktycznych, na których oparte były zarzuty Komisji, a zatem nie kwalifikowała się do żadnej obniżki z tytułu części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy.

462 Wynika z tego, że różnica między obniżeniem grzywny przyznanym odpowiednio Interbrew i skarżącej z tytułu części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy jest mniejsza niż sugerują odpowiednie końcowe stosunki procentowe, czyli 30% i 10% przyznanych obniżek grzywny, ponieważ 30% obniżki przyznanej Interbrew obejmuje obniżkę, którą jej przyznano z tytułu części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy.

463 W odniesieniu do obniżek przyznanych odpowiednio skarżącej i Interbrew na podstawie współpracy z tytułu części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy należy podnieść, że Komisja milcząco wskazała w zaskarżonej decyzji różnicę między jakością współpracy Interbrew a jakością współpracy skarżącej. O ile bowiem Komisja przyznała, że każde z dwóch przedsiębiorstw dostarczyło w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r. informacji wykraczających poza zwykłą odpowiedź, Komisja podniosła jednak, że Interbrew „w dużym stopniu przyczyniła się do ustalenia elementów stanu faktycznego", podczas gdy skarżąca jedynie „dostarczyła informacji dotyczących istnienia i treści naruszenia, które wykraczały poza odpowiedź na żądanie udzielenia informacji przedstawione na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17".

464 W celu określenia, czy istnieje znacząca różnica między zakresami współpracy odpowiednio ze strony Interbrew oraz skarżącej, należy porównać zakresy ich współpracy zarówno z punktu widzenia chronologii, jak i jakości.

465 Po pierwsze, w odniesieniu do analizy porównawczej współpracy zainteresowanych przedsiębiorstw z punktu widzenia chronologii, należy najpierw stwierdzić, z jednej strony, w odniesieniu do skarżącej i jej filii Alken-Maes, że filia ta odpowiedziała na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r. pismem z dnia 10 grudnia 1999 r. Następnie Alken-Maes w dniu 27 grudnia 1999 r. przekazała Komisji oświadczenie, w którym powoływała się na komunikat w sprawie współpracy, które uzupełniła i doprecyzowała w dniu 7 marca 2000 r. Ponadto w dniu 5 kwietnia 2000 r. Alken-Maes odpowiedziała na ponowne żądanie udzielenia informacji przedstawione przez Komisję w dniu 22 marca 2000 r. na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17. Wreszcie skarżąca w dniu 10 maja 2000 r. odpowiedziała na ponowne żądanie udzielenia informacji, które zostało do niej skierowane w dniu 14 kwietnia 2000 r.

466 Z drugiej strony, w odniesieniu do współpracy ze strony Interbrew, należy najpierw zaznaczyć, że w dniu 23 grudnia 1999 r. odpowiedziała ona na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r. Następnie w pismach z dnia 14 i 19 stycznia 2000 r. Interbrew dostarczyła informacji w celu uzupełnienia tych, które zawierało jej pismo z dnia 23 grudnia 1999 r. W związku z tymi informacjami Komisja w dniu 21 stycznia 2000 r. przekazała faksem Interbrew dodatkowe nieformalne żądanie udzielenia informacji. Interbrew odpowiedziała na nie pismem z dnia 2 lutego 2000 r. oraz wysłała dodatkowe informacje w dniach 8 i 28 lutego 2000 r. W dniu 29 lutego 2000 r. spółka Interbrew ponadto przekazała Komisji oświadczenie dotyczące rynku belgijskiego, odwołując się do komunikatu w sprawie współpracy. Wreszcie Interbrew przekazała jeszcze Komisji, w dniu 21 grudnia 2000 r., czyli po wszczęciu postępowania i wysłaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 20 września 2000 r., dwa dokumenty dotyczące dwóch spotkań, które odbyła z Alken-Maes w ramach istniejących między nimi dwustronnych porozumień.

467 Z powyższych rozważań wynika, że nie można przyjąć argumentu Komisji, zgodnie z którym informacje przekazane przez skarżącą miały mniejszą wartość niż informacje przekazane przez Interbrew, ponieważ zostały one przekazane później. W istocie wszystkie informacje zostały przekazane przez strony w dosyć krótkim przedziale czasu, na tym samym etapie postępowania administracyjnego. Żadne

względy dotyczące porządku chronologicznego nie mogą zatem zostać uznane za rozstrzygające w celu analizy porównawczej wartości współpracy skarżącej i Interbrew.

468 Po drugie, w odniesieniu do analizy porównawczej współpracy stron z punktu widzenia jej jakości, w odniesieniu do skarżącej i jej filii Alken-Maes należy stwierdzić, że w odpowiedzi z dnia 10 grudnia 1999 r. na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r. Alken-Maes nie powołała się wyraźnie na skorzystanie z komunikatu w sprawie współpracy. Alken-Maes wskazuje w niej jednak, że „odpowiedź jest wynikiem wysiłków [s]półki czynionych w celu pełnej współpracy z Komisją i opiera się na dokumentach posiadanych w tym dniu oraz informacjach przekazanych przez tych pracowników, którzy wciąż byli zatrudnieni w spółce". Wskazuje ona również, że „Alken-Maes ponadto próbowała skontaktować się z byłymi pracownikami [s]półki, a odpowiedzi od nich uzyskane zostały załączone" oraz że „[p]omimo swych wielkich wysiłków Alken-Maes nie może zapewnić, że odpowiedź jest wyczerpująca i zastrzega sobie prawo do ich uzupełnienia lub poprawienia". Odwołanie się do wysiłków włożonych w zebranie informacji od byłych pracowników spółki zmierza do potwierdzenia tezy, że współpraca Alken-Maes wykroczyła poza obowiązki nałożone na nią przez art. 11 rozporządzenia nr 17. Jednakże należy stwierdzić, że informacje i dokumenty przekazane przez Alken-Maes nie mogą być uważane za wychodzące poza zakres powołanych wyżej obowiązków. Dostarczone informacje — może z wyjątkiem tych dotyczących wymiany informacji przeprowadzonej między Alken-Maes a Interbrew — w żaden sposób nie przedstawiają bowiem zachowań mających wyraźnie antykonkurencyjny cel, a przedstawienie ich Komisji miałoby charakter obciążający i wykluczałoby możliwość uznania faktu przekazania tych informacji za wchodzący w skład obowiązków wynikających z art. 11 rozporządzenia nr 17.

469 W piśmie z dnia 27 grudnia 1999 r. Alken-Maes powołuje się po raz pierwszy na swą współpracę w ramach komunikatu w sprawie współpracy. W piśmie tym uznaje ona ponadto istnienie praktyk stanowiących naruszenie, gdyż oddelegowany zarządca Alken-Maes wskazuje, że spółka ta nie podważa prawdziwości okoliczności faktycznych opisanych przez Komisję w żądaniu udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r., a w szczególności, że istniała praktyka uzgodniona między Alken-Maes a Interbrew, w której ramach każdego miesiąca dokonywano wymiany

informacji dotyczących ich odpowiednich sprzedaży piwa w Belgii oraz odbywano wiele spotkań między współpracownikami Alken-Maes a Interbrew, podczas których dokonywano uzgodnień dotyczących dystrybucji i sprzedaży piwa w Belgii. Do tego pisma Alken-Maes załączyła notatkę, w której wskazuje, że wydaje się, iż pod koniec 1994 r. „zawarto porozumienie między dwoma spółkami obejmujące wszystkie kanały dystrybucyjne w Belgii, ze szczególnym uwzględnieniem kanału horeca". Porozumienie to „zawierało między innymi [...] pakt o nieagresji, o ograniczeniu inwestycji handlowych w sektorze horeca i reklamy zewnętrznej oraz porozumienie dotyczące cen", a „[p]rawidłowe stosowanie porozumienia było przedmiotem regularnej procedury konsultacji bezpośrednio między zarządzającymi obydwóch spółek".

470 Należy stwierdzić, że w oświadczeniu z dnia 7 marca 2000 r. Alken-Maes uznała istnienie okoliczności faktycznych, które można rozpatrywać jako praktyki antykonkurencyjne i z tego względu przyczyniły się one do potwierdzenia istnienia naruszenia, co przyznała sama Komisja. Należy jednak stwierdzić, że oświadczenie to opiera się na dokumentach lub informacjach, które Komisja już posiadała. W związku z tym, o ile dokument dostarczony przez Alken-Maes w załączniku do oświadczenia z dnia 7 marca 2000 r. okazał się bardzo użyteczny dla Komisji — ponieważ to właśnie na jego podstawie mogła ona ustalić, że kartel, w przeciwieństwie do twierdzeń skarżącej, istniał nadal po lipcu 1996 r. — należy podkreślić, że dokument ten został już przekazany Komisji w załączniku 37 do odpowiedzi Alken-Maes z dnia 10 grudnia 1999 r. na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r., co obniża wartość przekazania tego dokumentu przez Alken-Maes ze względu na współpracę, ponieważ jego przekazanie wchodzi w zakres obowiązków tego przedsiębiorstwa wynikających z art. 11 rozporządzenia 17 (zob. pkt 451 powyżej).

471 Należy również stwierdzić, że istotna część informacji przekazanych przez Alken-Maes w oświadczeniu z dnia 7 marca 2000 r. dotyczy okresu poprzedzającego okres objęty stwierdzonym naruszeniem. W przeciwieństwie do twierdzenia skarżącej, informacji tych nie można zatem uznać za umożliwiające Komisji łatwiejsze stwierdzenie naruszenia, o którym mowa w zaskarżonej decyzji. W tym względzie fakt, że przedsiębiorstwo przekazuje Komisji w ramach dochodzenia informacje

dotyczące działań, za które nie musi ono uiszczać grzywny na podstawie rozporządzenia nr 17, nie może stanowić współpracy wchodzącej w zakres zastosowania komunikatu w sprawie współpracy (zob. podobnie orzecznictwo cytowane w pkt 451 powyżej).

472 W odniesieniu do odpowiedzi z dnia 5 kwietnia i 10 maja 2000 r. na żądania udzielenia informacji odpowiednio z dnia 22 marca i 14 kwietnia 2000 r. należy stwierdzić, co do pierwszej odpowiedzi, że wyraźnie odnosiła się ona do kartelu dotyczącego piwa sprzedawanego pod marką dystrybutora, a co do drugiej odpowiedzi, że chociaż jest ona cytowana sześciokrotnie w zaskarżonej decyzji, to z uwagi na brak stanowiska stron sporu w tej kwestii nie można zidentyfikować wkładu, który wykraczałby poza obowiązki wynikające z art. 11 rozporządzenia nr 17.

473 Z drugiej strony, w odniesieniu do współpracy ze strony Interbrew, należy stwierdzić, że chociaż odpowiedź z dnia 23 grudnia 1999 r. na żądanie udzielenia informacji z dnia 11 listopada 1999 r. częściowo wpisuje się w ramy obowiązków przedsiębiorstwa wynikających z art. 11 rozporządzenia nr 17, wykracza ona jednak znacznie poza ich zakres i wyraźnie przyczynia się do ustalenia prawdziwości okoliczności faktycznych stanowiących naruszenie art. 81 WE. Interbrew opisała w niej bowiem kartel i wyjaśniła go w zakresie znacznie wykraczającym poza obowiązek ciążący na niej na mocy art. 11 rozporządzenia nr 17.

474 W odniesieniu do pism Interbrew z dnia 14 i 19 stycznia 2000 r., pism przekazanych w dniu 2, 8 i 28 lutego 2000 r., w odpowiedzi na nieformalne żądanie udzielenia informacji z dnia 21 stycznia 2000 r., oświadczeń z dnia 29 lutego 2000 r. oraz wreszcie dwóch ostatnich dokumentów przekazanych w dniu 21 grudnia 2000 r., należy stwierdzić, że pisma te i ich załączniki dostarczają szczegółowych informacji na temat kontaktów między Interbrew, Alken-Maes i skarżącą, które wpisują się wyraźnie w ramy komunikatu w sprawie współpracy.

475 Z powyższych rozważań wynika, że z punktu widzenia jakości Interbrew przyczyniła się w bardziej zdecydowany sposób do ustalenia i potwierdzenia istnienia dokonanego naruszenia.

476 Z uwagi na powyższe należy stwierdzić, że różnica między stosunkami procentowymi obniżek grzywny przyznanych przez Komisję z tytułu części D pkt 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania.

477 Należy zatem oddalić pierwszą część zarzutu.

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu opartej na błędnym stwierdzeniu Komisji, iż skarżąca podważyła prawdziwość okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje oskarżenia

Argumenty stron

478 Skarżąca podnosi, że Komisja w sposób oczywiście błędny zinterpretowała cel i treść odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, traktując ją jako podanie w wątpliwość istnienia naruszenia w wersji opisanej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Skarżąca twierdzi, że w swojej odpowiedzi na to pismo wskazała ona jedynie elementy, które uznała za konieczne do dokonania przez Komisję prawidłowej oceny okoliczności faktycznych, i ograniczyła się do podważenia znaczenia i kwalifikacji okoliczności faktycznych przypisanych przez Komisję, a nie ich prawdziwości. Skarżąca, nie podważając prawdziwości okoliczności faktycznych ustalonych przez Komisję, wskazała, że chciałaby wyjaśnić niektóre kwestie i osadzić w kontekście sporne okoliczności faktyczne, tak by wykazać, że nie miały one znaczenia przypisanego im przez Komisję. W tym

względzie skarżąca uważa, że byłoby sprzeczne z najbardziej podstawowym prawem do obrony, gdyby Komisja mogła wymagać od przedsiębiorstw ubiegających się o skorzystanie z komunikatu w sprawie współpracy zrzeczenia się możliwości podważenia nie tylko okoliczności faktycznych, lecz także ich kwalifikacji, wysokości grzywny i rozumowania prawniczego przeprowadzonego przez Komisję. Komisja sama miała uznać zasadność tego rozróżnienia w swojej decyzji w sprawie rur preizolowanych. W decyzji tej Komisja nie ukarała przedsiębiorstwa, które nie zaprzeczało prawdziwości okoliczności faktycznych, ale podważyło znaczenie, jakie Komisja im nadała, czyli to, że stanowiły one naruszenie. Ponieważ skarżąca ograniczyła się do przedstawienia odmiennej kwalifikacji okoliczności faktycznych, błędne jest stwierdzenie Komisji, zgodnie z którym współpraca skarżącej nie była ciągła i pełna (ww. w pkt 147 wyrok w sprawach połączonych Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, pkt 162).

479 Na wstępie, w swojej skardze skarżąca podkreśla więc pięć punktów, które podniosła w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, przy czym nie należy tego interpretować jako podanie w wątpliwość istnienia naruszenia w wersji opisanej przez Komisję we wspomnianym piśmie.

480 Po pierwsze, skarżąca podkreśliła nieuwzględnienie przez Komisję nadużywania pozycji dominującej przez Interbrew w Belgii, podczas gdy istniał związek między tym faktem a współpracą rozwiniętą między skarżącą a Interbrew, zaś ich uwzględnienie umożliwiłoby wyjaśnienie kontekstu naruszenia oraz stosunku sił, jakie istniały między stronami.

481 Po drugie, przypomniała ona szczególny charakter ustawodawstwa belgijskiego w tym czasie, co miałoby umożliwić dokonanie słuszniejszej oceny wagi okoliczności faktycznych oraz istnienia okoliczności łagodzących, w żaden sposób nie podważając faktu rzeczywistego popełnienia naruszenia.

482 Po trzecie, skarżąca podkreśliła rolę inicjatora, jaką odegrała Interbrew, która podjęła inicjatywę przeprowadzenia poszczególnych rozmów i zawarcia porozumień z Alken-Maes.

483 Po czwarte, obaliła ona znaczenie przypisywane postanowieniom przyjętym wraz z Interbrew, które nie miały wobec niej żadnego charakteru wiążącego.

484 Po piąte, skarżąca sprecyzowała znaczenie oraz kwalifikację, jaką według niej należało przypisać zarzucanym faktom, które — chociaż stanowiły naruszenie art. 81 WE — nie powinny były zostać uznane za dwustronne porozumienie dotyczące cen oraz podziału rynku, a jedynie jako pakt o nieagresji i ograniczeniu inwestycji i reklamy.

485 Wreszcie w replice skarżąca odnosi się punkt po punkcie do argumentacji przedstawionej przez Komisję w odpowiedzi na skargę w odniesieniu do okoliczności stanu faktycznego, które Komisja uważa za kwestionowane przez skarżącą podczas postępowania administracyjnego. Według Komisji dwie spośród tych okoliczności nadal były kwestionowane przez Sądem, natomiast wydawało się, że pięć z nich nie podlegało dalszemu kwestionowaniu. W odniesieniu do każdego z tych punktów skarżąca ponownie potwierdza, że nie podważała prawdziwości spornych okoliczności faktycznych, lecz wyłącznie znaczenie lub kwalifikację przypisane im przez Komisję.

486 W pierwszej kolejności, w odniesieniu do dwóch okoliczności stanu faktycznego podważanych przez Sądem, czyli groźby sformułowanej przeciwko Interbrew oraz okresu trwania naruszenia, skarżąca stwierdza, co do pierwszej z nich, że chociaż nie kwestionuje faktu, że w ramach dyskusji między stronami kartelu na temat odpowiedniej polityki każdej ze stron we Francji, w następstwie stwierdzenia przez skarżącą nadużyć Interbrew w Belgii, skierowała ona do tej spółki zgodne z prawem i handlowo uzasadnione ostrzeżenie, to w dalszym ciągu kwestionuje możliwość uznania tych stwierdzeń za przymus w rozumieniu Komisji — mimo tego, że odwoływały się one do liczby 500 000 hektolitrów — mając na uwadze w szczególności brak skutku przymuszającego tego ostrzeżenia.

487 W odniesieniu do okresu trwania naruszenia skarżąca stwierdza, że w dalszym ciągu kwestionuje okoliczność faktyczną, że kartel istniał nadal po lipcu 1996 r. Nie chodzi jednak o stanowcze odrzucenie pewnych ustalonych okoliczności faktycznych, jak niesłusznie utrzymuje Komisja, ale o podważenie znaczenia przez nią przypisanego kontaktom między stronami po lipcu 1996 r., które było niezgodne z kontekstem oraz skutkami tych kontaktów, gdyż po tej dacie nie miały one już celu antykonkurencyjnego. Ponieważ Interbrew przekazała swoim klientom w trakcie 1996 r. swój cennik, który stosowała od 1 stycznia 1997 r., takie dyskusje nie mogły się już odbywać.

488 W drugiej kolejności, w odniesieniu do pięciu pozostałych okoliczności stanu faktycznego, które Komisja uważa za kwestionowane w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, ale już niekwestionowane w skardze, skarżąca przedstawiła następujące uwagi.

489 Po pierwsze, w odniesieniu do zarzucanego jej podważenia okoliczności, że kartel dotyczył również podziału klientów, a w szczególności poziomów cen, skarżąca potwierdza, że uznała istnienie okoliczności faktycznych i nie zaprzeczała, że stanowią one naruszenie art. 81 WE, ale podkreśla, że nie mogą one być uznane za dwustronne porozumienie dotyczące cen, co ma wpływ na wagę naruszenia, a nie na jego istnienie. W szczególności, o ile treść dyskusji na temat cen przeprowadzonych na spotkaniu z dnia 9 listopada 1994 r. nie jest podważana, skarżąca nadal uważa, że uznając je za stanowiące rzeczywiste porozumienie dotyczące cen, Komisja dokonała skrajnie surowej kwalifikacji okoliczności faktycznych. Skarżąca zmierzała przede wszystkim do podważenia znaczenia przypisanego przez Komisję odręcznej notatce „J=SA=A-M=275,-".

490 Po drugie, w odniesieniu do początków kartelu skarżąca przyznaje, że prawdą jest, iż w swojej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów utrzymywała, że kartel zaczął funkcjonować dopiero w październiku 1994 r. Komisja nie zasygnalizowała jednak, że odpowiedź ta obejmowała dyskusje prowadzone między stronami od końca 1992 r. A zatem, nie przecząc istnieniu kontaktów i wymiany

informacji z jej konkurentami w odniesieniu do struktury cen od końca 1992 r., skarżąca utrzymuje, że powinny one być osadzone w ich kontekście i uznane za to, czym rzeczywiście były, zwłaszcza w ramach roli CBB w regulacji podwyżek cen.

491 Po trzecie, w odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym cel spotkania w dniu 11 maja 1994 r. nie ograniczał się do przedstawienia nowego dyrektora działu „piwo" skarżącej, skarżąca podnosi, że z pewnością wskazała, że spotkanie to miało głównie na celu jego przedstawienie, ale także że cel tego spotkania był szerszy i wpisywał się w ramy propozycji Interbrew dotyczącej zawarcia paktu o nieagresji obejmującego Francję.

492 Po czwarte, w odniesieniu do dyskusji przeprowadzonych w dniu 6 lipca 1994 r., skarżąca utrzymuje, że w przeciwieństwie do tego, co twierdzi Komisja, nie podważała ona okoliczności faktycznej, że dyskusje te dotyczyły współpracy między Interbrew a Alken-Maes. Skarżąca wskazała, że dyskusje dotyczyły głównie sytuacji handlowej Interbrew we Francji, niemniej jednak natychmiast sprecyzowała, że w ramach tych dyskusji Interbrew zaproponowała zawarcie porozumienia o nieagresji dotyczącego Francji i Belgii.

493 Po piąte, w odniesieniu do kwestii wpływów Interbrew w ramach CBB, skarżąca nie podważyła ustalonej przez Komisję okoliczności faktycznej, że Interbrew nie określała polityki CBB. Ponadto nawet gdyby go podważyła, chodziłoby o podważenie dokonanej przez Komisję interpretacji wpływu wywieranego przez spółkę Interbrew, a nie o podważenie ustalonej okoliczności faktycznej.

494 Wreszcie, w odniesieniu do twierdzenia Komisji, że skarżąca zadeklarowała powstrzymanie się od kwestionowania jedynie okoliczności faktycznych zawartych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, które sama uznała, skarżąca stwierdza, że Komisja błędnie zinterpretowała treść jej oświadczeń i zniekształciła je.

495 Skarżąca twierdzi, że Komisja zniekształciła jej twierdzenia, dodając przysłówek „jedynie" do jej oświadczenia, stwierdzając, że „nie podważyła okoliczności faktycznych zawartych w [piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów] jedynie w zakresie, w jakim okoliczności te częściowo oparte były na informacjach przekazanych Komisji przez Alken-Maes". Skarżąca w rzeczywistości napisała, że nie podważa „istnienia okoliczności faktycznych, które miały miejsce w omawianym okresie w zakresie, w jakim [były] one częściowo oparte na informacjach dostarczonych Komisji przez przedstawicieli Alken-Maes".

496 Ponadto Komisja przypisała błędne znaczenie wyrażeniu „w zakresie, w jakim". Zastosowanie tego sformułowania nie wynikało z woli ograniczenia — choćby tylko częściowego — znaczenia uznania prawdziwości okoliczności faktycznych, ale przeciwnie, podkreślenia, że byłoby szczególnie bezpodstawne ze strony skarżącej podważanie prawdziwości okoliczności faktycznych ustalonych przez Komisję, skoro zostały one ustalone częściowo na podstawie informacji przez nią dostarczonych. Te błędne interpretacje doprowadziły Komisję do wyciągnięcia niesłusznego wniosku, że skarżąca podała w wątpliwość istnienie naruszenia.

497 W replice skarżąca podnosi, że Komisja w odpowiedzi na skargę utrzymała błędną, a nawet stronniczą interpretację treści odpowiedzi skarżącej na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, stwierdzając, że skarżąca „ograniczyła się do zaakceptowania okoliczności faktycznych »w zakresie, w jakim są one częściowo oparte na informacjach dostarczonych Komisji przez przedstawicieli samej Alken-Maes«". Skarżąca uważa, że używając wyrażenia „ograniczyła się", Komisja wprowadziła ograniczenie tam, gdzie tekst oryginalny go nie zawierał. O ile wyrażenie „w zakresie, w jakim" może mieć bowiem znaczenie ograniczające, kiedy towarzyszy mu negacja lub czasownik ograniczający, to należy przypisać mu znaczenie objaśniające, kiedy jest używane niezależnie od jakiejkolwiek negacji lub czasownika ograniczającego.

498 Skarżąca ponadto twierdzi, że uznanie wobec niej podważenia okoliczności faktycznych jest tym bardziej krzywdzące, że z praktyki decyzyjnej Komisji wynika, że zwykłe niepodważenie okoliczności faktycznych, bez dodania nowych elementów,

może prowadzić do obniżenia grzywy o około 20%, jak mają wskazywać decyzje w sprawie greckich promów oraz w sprawie rur preizolowanych. Skarżąca przypomina, że Komisja przyznała już nawet obniżkę — równą tej przyznanej w niniejszym przypadku — przedsiębiorstwu, które nie współpracowało [motyw 98 decyzji Komisji 98/247/EWWiS z dnia 1 stycznia 1998 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 65 traktatu EWWiS, IV/35.814 — Stop dodatkowy (Dz.U. L 100, str. 55)].

499 Komisja na wstępie zauważa, że zgodnie z orzecznictwem obniżenie grzywny za niepodważenie prawdziwości okoliczności faktycznych wiąże się z wyraźnym zaakceptowaniem okoliczności faktycznych w wersji ustalonej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Tymczasem zarówno z odpowiedzi skarżącej na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, jak i ze skargi wynika, że stanowczo dążyła ona — i nadal to czyni — do wyparcia się faktu, że skierowała groźbę przeciwko Interbrew, a także tego, że kartel istniał nadal po lipcu 1996 r. Ponadto skarżąca początkowo podważała w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów pewne podstawowe okoliczności faktyczne, którym już nie zaprzecza w skardze.

500 W odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym Komisja uznała za podważenie okoliczności faktycznych to, co w rzeczywistości było podważeniem znaczenia lub kwalifikacji prawnej, jakie Komisja im przypisała, Komisja stwierdza, że podważenie dotyczy właśnie prawdziwości kilku okoliczności faktycznych.

501 W każdym razie błędne jest twierdzenie, że niepodważenie okoliczności faktycznych uzasadnia na ogół obniżenie kwoty grzywny o 20%, ponieważ obniżenie zazwyczaj przyznawane na tej podstawie wynosi 10%. Natomiast twierdzenie, że strony niewspółpracujące z Komisją otrzymały podobną obniżkę do tej, którą przyznano skarżącej, jest bezzasadne.

502 Komisja podnosi wreszcie, że o ile zna ona gramatykę, rzekome uznanie przez skarżącą okoliczności faktycznych było tylko warunkowe. Komisja dodaje, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca ograniczyła się bowiem do zaakceptowania okoliczności faktycznych „w zakresie, w jakim opierają się one częściowo na informacjach dostarczonych urzędnikom Komisji przez przedstawicieli Alken-Maes".

Ocena Sądu

503 Z części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy (zob. pkt 448 powyżej) wynika, że jeżeli przedsiębiorstwo współpracuje na podstawie części D, korzysta ono z obniżki w wysokości 10–50% kwoty grzywny, która zostałaby na nie nałożona w przypadku braku współpracy. Obniżka taka przysługuje mu wówczas, gdy po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo to poinformuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje zarzuty.

504 Aby skorzystać z obniżki kwoty grzywny ze względu na niezaprzeczenie faktom, zgodnie z częścią D pkt 2 komunikatu w sprawie współpracy, przedsiębiorstwo — po zapoznaniu się z pismem w sprawie przedstawienia zarzutów — musi wyraźnie poinformować Komisję o tym, że nie zamierza zaprzeczać prawdziwości faktów (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 309).

505 Nie wystarczy jednak, że przedsiębiorstwo zapewni, iż generalnie nie kwestionuje ustalonych okoliczności faktycznych, zgodnie z komunikatem w sprawie współpracy, jeżeli w okolicznościach konkretnej sprawy zapewnienie to w żaden sposób nie jest przydatne dla Komisji (wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie T-48/00

Corus UK przeciwko Komisji, Zb.Orz. str. II-2325, pkt 193). W rezultacie, aby przedsiębiorstwo mogło skorzystać z obniżenia grzywny z uwagi na współpracę w trakcie postępowania administracyjnego, jego zachowanie musi ułatwiać Komisji zadanie polegające na stwierdzeniu i zwalczaniu naruszeń wspólnotowych reguł konkurencji (zob. podobnie ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 309).

506 W świetle tych zasad należy ustalić, czy — jak twierdzi skarżąca — Komisja niesłusznie stwierdziła w motywie 326 zaskarżonej decyzji, że treść oświadczenia skarżącej o niepodważaniu elementów stanu faktycznego, a także podanie przez nią w wątpliwość istnienia naruszenia w wersji opisanej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, nie uzasadniają obniżenia kwoty grzywny na podstawie części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy.

507 W tym względzie należy stwierdzić, po pierwsze w odniesieniu do ogólnych oświadczeń skarżącej dotyczących niepodważania prawdziwości okoliczności faktycznych, że przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, w piśmie do Komisji z dnia 27 grudnia 1999 r. Alken-Maes wskazała, że „nie podważa prawdziwości okoliczności faktycznych, opisanych przez Komisję w żądaniu udzielenia informacji wysłanym w dniu 11 listopada 1999 r., a w szczególności tego, że [...] istni[ała] praktyka uzgodniona między Interbrew i Alken-Maes, w ramach której każdego miesiąca dokon[ywano] wymiany informacji dotyczących sprzedaży piwa prowadzonej odpowiednio przez każdą z nich w Belgii; [...] odby[ły] się liczne spotkania współpracowników Alken-Maes, przede wszystkim pana Vaxelaire, ówczesnego oddelegowanego zarządcy, w okresie między 1992 i 1998 r., ze współpracownikami Interbrew, głównie panami T. i J.D., podczas których dokon[ywano] uzgodnień dotyczących dystrybucji i sprzedaży piwa w Belgii". Alken-Maes dodała, że „[z] zastrzeżeniem okoliczności łagodzących, które zostały przedstawione służbom [Komisji], Alken-Maes uznaje i nie będzie podważać, że te okoliczności faktyczne stanowią naruszenie art. 81 [...] WE".

508 Należy także stwierdzić, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca wskazała, że „[n]ie podważając istnienia kontaktów i praktyk

między Interbrew i Alken-Maes w zakresie, w jakim opierają się one częściowo na informacjach dostarczonych urzędnikom Komisji przez przedstawicieli samej Alken-Maes, pragn[ęła] ona wyjaśnić niektóre kwestie i osadzić w kontekście sporne okoliczności faktyczne w celu wykazania, że nie miały one takiego znaczenia, jakie przypisuje im Komisja". Na stronie 1 odpowiedzi na omawiane pismo skarżąca ponownie sformułowała swe twierdzenia, nieznacznie zmieniając ich treść i wskazując, że „[n]ie podważając istnienia okoliczności faktycznych, które miały miejsce w omawianym okresie, w zakresie, w jakim opierają się one częściowo na informacjach dostarczonych urzędnikom Komisji przez przedstawicieli Alken-Maes, zgodnie ze stosowną wskazówką [skarżącej], [skarżąca] pragnie w niniejszej odpowiedzi wyjaśnić niektóre punkty i osadzić w kontekście sporne okoliczności faktyczne w celu wykazania, że nie miały one takiego znaczenia, jakie przypisuje im Komisja, lub nawet, że w niektórych przypadkach wnioski prawne Komisji wynikają z błędnej kwalifikacji spornych okoliczności faktycznych".

509 Należy zatem uznać, w odniesieniu do odpowiedzi skarżącej na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że o ile skarżąca stwierdza, że nie podważa istnienia „kontaktów i praktyk między Interbrew i Alken-Maes" lub „okoliczności faktycznych, które miały miejsce w omawianym okresie", to nie stwierdziła ona wyraźnie i w sposób jasny i precyzyjny, że nie podważa prawdziwości okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje zarzuty. Przeciwnie, skarżąca uzupełniła swoje stwierdzenie zastrzeżeniami dotyczącymi zamiaru „wyjaśnienia niektórych kwestii", „osadzenia w kontekście spornych okoliczności faktycznych" w celu wykazania, że „nie mają one znaczenia, jakie przypisuje im Komisja" lub że wnioski prawne Komisji „wynikają z błędnej kwalifikacji spornych okoliczności faktycznych".

510 Po drugie, w odniesieniu do uwag skarżącej dotyczących szczególnych okoliczności faktycznych przedstawionych przez Komisję w jej piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. pkt 486–493 powyżej) okazuje się, że skarżąca nie ograniczyła się do wyjaśnienia znaczenia, które im przypisała Komisja, ale podważyła treść lub istnienie niektórych spośród nich.

511 W związku z tym w odniesieniu do okresu trwania naruszenia Komisja wskazała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, że dysponuje dowodami dotyczącymi kartelu w odniesieniu do okresu przynajmniej od dnia 28 stycznia 1993 r. do dnia 28 stycznia 1998 r., a więc że istniał on do dnia 28 stycznia 1998 r. W odniesieniu do okresu po lipcu 1996 r. Komisja, wyciągając ten wniosek, oparła się na trzech elementach stanu faktycznego, czyli po pierwsze, że w dniu 9 grudnia 1996 r. miała miejsce rozmowa telefoniczna między Alken-Maes (L.B) a Interbrew (A.B), po drugie, że spotkanie Interbrew, skarżącej i Alken-Maes w Paryżu w dniu 17 kwietnia 1997 r. miało cel antykonkurencyjny, oraz po trzecie, że spotkanie Interbrew i Alken-Maes w dniu 28 stycznia 1998 r. dotyczyło kartelu.

512 Należy zaznaczyć, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca wskazała, że „zdziwi[ła] się, że Komisja uznała [datę 28 stycznia 1998 r.] za kończącą niezgodne z prawem praktyki, podczas gdy wszystkie elementy akt sprawy wykazują, że wszelkie dwustronne dyskusje zakończyły się w drugim półroczu 1996 r." W szczególności skarżąca przyznała, że „dyskusje na temat struktury cen zostały zakończone decyzją Interbrew z lipca 1996 r., aby w dniu 1 stycznia 1997 r. wprowadzić w życie swoje nowe ceny", oraz że „brak dyskusji po lipcu 1996 r." dowiedziony jest na przykład istnieniem notatki konsultanta Alken-Maes porównującej nowe warunki ogólne Interbrew z projektem Alken-Maes, która byłaby zbędna, „gdyby istniały kontakty między obydwoma przedsiębiorstwami w tym zakresie", że „spotkanie [z dnia 17 kwietnia 1997 r.] nie odbyło się w ramach dyskusji objętych [pismem w sprawie przedstawienia zarzutów]" oraz że spotkanie z dnia 28 stycznia 1998 r. nie miało na celu „odnowienia dawnych praktyk".

513 Ze względu na powyższe, a w szczególności ze względu na uwagi przedstawione przez skarżącą w odniesieniu do okresu trwania naruszenia, należy stwierdzić, że oświadczenia, zgodnie z którymi nie podważa ona prawdziwości okoliczności faktycznych, nie mogą uzasadniać obniżenia kwoty grzywny na podstawie części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy.

514 W rezultacie, po pierwsze, ponieważ w niniejszym przypadku chodzi o kartel o celu antykonkurencyjnym, należy zaznaczyć, że w zasadzie samo ustalenie okoliczności faktycznych wystarczy do spełnienia dwóch zasadniczych przesłanek naruszenia art. 81 ust. 1 WE, czyli istnienia porozumienia oraz jego antykonkurencyjnego celu. Należy zatem stwierdzić, że skarżąca nie mogła w swojej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów podważać znaczenia spornych okoliczności faktycznych z lipca 1996 r., które Komisja wiążąco ustaliła i które jako takie stanowiły sporne naruszenie, nie podważając prawdziwości okoliczności faktycznych w rozumieniu części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy (zob. analogicznie ww. w pkt 505 wyrok w sprawie Corus UK przeciwko Komisji, pkt 195 i 197).

515 Po drugie, oświadczenia o niepodważaniu prawdziwości okoliczności faktycznych uzupełnione, jak w niniejszym przypadku, uwagami, poprzez które skarżąca zmierza rzekomo do wyjaśnienia znaczenia niektórych okoliczności faktycznych, ale które w rzeczywistości przekładają się na podważenie tych okoliczności faktycznych, nie można uważać za ułatwiające Komisji zadanie polegające na stwierdzeniu i ukaraniu spornego naruszenia reguł konkurencji.

516 Z tego względu należy stwierdzić, że w przeciwieństwie do tego, co twierdzi skarżąca, nie podważa ona błędnego znaczenia przypisanego przez Komisję niektórym faktom, czyli kontaktów z dnia 9 grudnia 1996 r., 17 kwietnia 1997 r. oraz 28 stycznia 1998 r., ale sam charakter tych okoliczności faktycznych. W konsekwencji, w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawiania zarzutów (zob. pkt 512 powyżej), skarżąca nie ograniczyła się do zanegowania znaczenia kontaktu, który miał miejsce w dniu 9 grudnia 1996 r. między Alken-Maes a Interbrew, ale podważyła samą okoliczność faktyczną, że w tym dniu miał miejsce kontakt między obydwoma konkurentami. Podobnie skarżąca zanegowała sam fakt, że spotkanie z dnia 17 kwietnia 1997 r. miało cel antykonkurencyjny, a nie znaczenie lub ocenę prawną przypisaną spotkaniu przez Komisję. Wreszcie, w odniesieniu do spotkania z dnia 28 stycznia 1998 r., skarżąca nie ograniczyła się do stwierdzenia, że fakt, iż kartel był postrzegany jako istniejący, jak wiążąco ustaliła Komisja, nie ma znaczenia lub kwalifikacji prawnej przypisanej mu przez Komisję, czyli charakteru naruszenia, lecz podważyła samą okoliczność faktyczną, że treść dyskusji na temat kartelu świadczy o tym, że nadal on istnieje.

517 Należy zatem stwierdzić, bez potrzeby analizowania pozostałych argumentów przedstawionych przez skarżącą, że Komisja słusznie stwierdziła w motywie 326 zaskarżonej decyzji, że skarżąca podała w wątpliwość istnienie naruszenia w wersji opisanej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i że nie uzasadnia to obniżenia grzywny na podstawie części D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy.

518 Należy zatem oddalić drugą część zarzutu, a w związku z tym cały zarzut.

W przedmiocie metody obliczania i ostatecznej kwoty grzywny

519 Jak wynika z pkt 313 powyżej, należy zmniejszyć podwyższenie podstawowej kwoty grzywny dokonane z tytułu okoliczności obciążających z 50% do 40%.

520 W odniesieniu do obliczenia ostatecznej kwoty grzywny, wynikającej z tej zmiany, należy stwierdzić, że dokonując obliczenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą, Komisja odbiegła od metody wskazanej w wytycznych.

521 Zgodnie z brzmieniem wytycznych stosunki procentowe odpowiadające podwyższeniom lub obniżeniom zastosowanym z tytułu okoliczności obciążających lub łagodzących powinny być bowiem zastosowane do podstawowej kwoty grzywny,

określonej na podstawie wagi i okresu trwania naruszenia, a nie do wyniku zastosowania pierwszego podwyższenia lub obniżenia z tytułu okoliczności obciążającej lub łagodzącej (zob. podobnie ww. w pkt 95 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 229).

522 W niniejszym przypadku należy jednak stwierdzić, że podczas gdy Komisja dostosowała kwotę grzywny przy uwzględnieniu, po pierwsze, dwóch okoliczności obciążających oraz, po drugie, okoliczności łagodzącej, z ostatecznej kwoty nałożonej grzywny wynika, że Komisja zastosowała jedno z tych dwóch dostosowań do kwoty będącej wynikiem zastosowania pierwszego podwyższenia lub obniżenia. Ta metoda obliczania w konsekwencji doprowadziła do zmiany ostatecznej kwoty grzywny w stosunku do tej, która wynikałaby z zastosowania metody wskazanej w wytycznych.

523 W związku z tym, o ile metoda obliczania kwoty grzywien zawarta w wytycznych z pewnością nie jest jedyną możliwą do rozpatrzenia metodą, to zapewnia ona spójną praktykę decyzyjną w zakresie nakładania grzywien, która z kolei umożliwia zagwarantowanie równego traktowania przedsiębiorstw karanych za naruszenia reguł prawa konkurencji. W niniejszym przypadku Sąd stwierdza, że Komisja odbiegła od wytycznych w odniesieniu do metody obliczania ostatecznej kwoty grzywny, nie dostarczając żadnego uzasadnienia.

524 Na podstawie nieograniczonego prawa orzekania przyznanego Sądowi na mocy art. 17 rozporządzenia nr 17 w niniejszym przypadku należy zatem zastosować podwyższenie o 40% podstawowej kwoty grzywny nałożonej na skarżącą z tytułu okoliczności obciążającej związanej z powrotem do naruszenia.

525 Ostateczna kwota grzywny nałożonej na skarżącą jest zatem obliczona w następujący sposób: do podstawowej kwoty grzywny (36,25 mln EUR) dodaje się najpierw 40% tej

kwoty podstawowej (14,5 mln EUR) oraz odejmuje 10% tej kwoty (3,625 mln EUR), co daje kwotę 47,125 mln EUR. Następnie, kwota ta zostaje zmniejszona o 10% z tytułu współpracy, co daje ostateczną kwotę grzywny równą 42,4125 mln EUR.

W przedmiocie kosztów

526 Na mocy art. 87 § 3 regulaminu w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron, Sąd może rozstrzygnąć o podziale kosztów lub postanowić, że każda ze stron poniesie swe własne koszty. W związku z tym w niniejszym przypadku należy postanowić, że skarżąca poniesie własne koszty oraz trzy czwarte kosztów Komisji.

Z powyższych względów

SĄD (piąta izba)

orzeka, co następuje:

1) Kwota grzywny nałożonej na skarżącą zostaje ustalona na 42,4125 mln EUR.

2) Skarga zostaje oddalona w pozostałej części.

3) Skarżąca pokrywa własne koszty oraz trzy czwarte kosztów poniesionych przez Komisję. Komisja pokrywa jedną czwartą własnych kosztów.

Vilaras Martins Ribeiro Jürimäe

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 25 października 2005 r.

Sekretarz Prezes

E. Coulon M. Vilaras

Spis treści

Ramy prawne ..... II - 4427

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu ..... II - 4430

Przebieg postępowania i żądania stron ..... II - 4433

Co do prawa ..... II - 4435

A — W przedmiocie żądań stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji ..... II - 4436

1. W przedmiocie zarzutu opartego na naruszeniu prawa do obrony i zasady dobrej administracji ..... II - 4436

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu opartej na uniemożliwieniu skarżącej zbadania kontekstu, w jakim został sporządzony dokument obciążający wykorzystany przez Komisję ..... II - 4436

Argumenty stron ..... II - 4436

Ocena Sądu ..... II - 4438

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu opartej na okoliczności, że Komisja nie umożliwiła skarżącej zapoznania się z elementami uwzględnionymi do obliczenia grzywny przed wydaniem zaskarżonej decyzji ..... II - 4442

Argumenty stron ..... II - 4442

Ocena Sądu ..... II - 4443

c) W przedmiocie trzeciej części opartej na nieudokumentowanym charakterze spotkań między Komisją a Interbrew oraz odmowie przez Komisję przekazania skarżącej odpowiedzi Interbrew na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów ..... II - 4446

Argumenty stron ..... II - 4446

Ocena Sądu ..... II - 4448

2. W przedmiocie zarzutu opartego na naruszeniu obowiązku uzasadnienia .. II - 4454

a) Argumenty stron ..... II - 4454

b) Ocena Sądu ..... II - 4458

B — W przedmiocie podniesionych posiłkowo żądań obniżenia nałożonej kwoty grzywny ..... II - 4461

1. W sprawie zarzutu opartego na błędnej ocenie wagi naruszenia przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywny z naruszeniem zasad proporcjonalności, równego traktowania i nebis in idem ..... II - 4462

a) Argumenty stron ..... II - 4462

Argumenty skarżącej ..... II - 4462

— W przedmiocie oceny wagi naruszenia: naruszenie zasad równego traktowania i proporcjonalności ..... II - 4463

— W przedmiocie oceny rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania przez skarżącą znaczących szkód innym podmiotom działającym na rynku: naruszenie zasady proporcjonalności ..... II - 4466

— W przedmiocie ustalenia kwoty grzywny na poziomie zapewniającym wystarczająco odstraszający skutek: naruszenie zasady proporcjonalności ..... II - 4468

— W przedmiocie uwzględnienia wiedzy i infrastruktury prawno-ekonomicznej, którymi dysponują zazwyczaj duże przedsiębiorstwa: naruszenie zasady ne bis in idem ..... II - 4469

Argumenty Komisji ..... II - 4470

b) Ocena Sądu ..... II - 4471

W przedmiocie oceny wagi naruszenia ..... II - 4476

W przedmiocie oceny rzeczywistej ekonomicznej możliwości spowodowania przez skarżącą znacznej szkody innym podmiotom działającym na rynku ..... II - 4480

W przedmiocie określenia kwoty grzywny na poziomie, który zapewnia jej odpowiednio odstraszający skutek ..... II - 4484

W przedmiocie uwzględnienia wiedzy i infrastruktury prawno-ekonomicznej, którymi dysponują zazwyczaj duże przedsiębiorstwa ..... II - 4489

W przedmiocie właściwej kwoty wyjściowej w stosunku do okoliczności przedstawionych przez skarżącą ..... II - 4490

2. W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na błędnej ocenie czasu trwania naruszenia ..... II - 4493

a) Argumenty stron ..... II - 4493

b) Ocena Sądu ..... II - 4496

W sprawie kontaktu telefonicznego w dniu 9 grudnia 1996 r. ..... II - 4499

W przedmiocie spotkania w dniu 17 kwietnia 1997 r. ..... II - 4502

W przedmiocie spotkania z dnia 28 stycznia 1998 r. ..... II - 4506

3. W przedmiocie zarzutu opartego na bezpodstawności okoliczności obciążającej uznanej z uwagi na przymus stosowany wobec spółki Interbrew II - 4509

a) Argumenty stron ..... II - 4509

b) Ocena Sądu ..... II - 4518

4. W przedmiocie zarzutu opartego na bezpodstawnym uwzględnieniu wobec skarżącej okoliczności obciążającej w postaci powrotu do naruszenia ..... II - 4529

a) Argumenty stron ..... II - 4529

b) Ocena Sądu ..... II - 4536

5. W przedmiocie zarzutu opartego na niewystarczającym uwzględnieniu mających zastosowanie okoliczności łagodzących ..... II - 4545

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu opartej na odmowie uwzględnienia przez Komisję braku wpływu naruszenia na rynek ..... II - 4546

Argumenty stron ..... II - 4546

Ocena Sądu ..... II - 4549

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu opartej na braku uwzględnienia przez Komisję wpływu systemu kontroli cen oraz wieloletniej tradycji korporacyjnej charakteryzującej sektor piwowarski ..... II - 4553

Argumenty stron ..... II - 4553

Ocena Sądu ..... II - 4555

c) W przedmiocie trzeciej części zarzutu opartej na odmowie przez Komisję uwzględnienia sytuacji kryzysowej w sektorze ..... II - 4557

Argumenty stron ..... II - 4557

Ocena Sądu ..... II - 4559

d) W przedmiocie czwartej części zarzutu opartej na zagrażającej pozycji spółki Interbrew ..... II - 4560

Argumenty stron ..... II - 4560

Ocena Sądu ..... II - 4562

6. W przedmiocie zarzutu opartego na niewłaściwej ocenie zakresu współpracy skarżącej, dokonanej z naruszeniem zasady równego traktowania i komunikatu w sprawie współpracy ..... II - 4563

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu opartej na błędnej ocenie przez Komisję zakresu współpracy skarżącej w świetle jej praktyki decyzyjnej, dokonanej z naruszeniem zasady równego traktowania ..... II - 4563

Argumenty stron ..... II - 4563

Ocena Sądu ..... II - 4569

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu opartej na błędnym stwierdzeniu Komisji, iż skarżąca podważyła prawdziwość okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje oskarżenia ..... II - 4579

Argumenty stron ..... II - 4579

Ocena Sądu ..... II - 4586

W przedmiocie metody obliczania i ostatecznej kwoty grzywny ..... II - 4591

W przedmiocie kosztów ..... II - 4593